

Fite Fuaite

LEABHAR AN DALTA H

 AN GÚM

Baile Átha Cliath

© An Roinn Oideachais agus Eolaíochta / Foras na Gaeilge, 2010

ISBN 978-1-85791-788-8

Gach ceart ar cosaint. Ní ceadmhach aon chuid den fhoilseachán seo a atáirgeadh, a chur i gcomhad athfhála, ná a tharchur ar aon mhodh ná slí, bíodh sin leictreonach, meicniúil, bunaithe ar fhótachóipeáil, ar thaifeadadh nó eile, gan cead a fháil roimh ré ón bhfoilsitheoir.

Baineann an saothar seo le scéim Dhearthóirí Áiseanna Teagaisc na Roinne Oideachais agus Eolaíochta atá ann chun áiseanna Gaeilge a sholáthar do na bunscoileanna Gaeltachta agus do na bunscoileanna lán-Ghaeilge.

Dearthóirí Áiseanna Teagaisc na Gaeilge a scríobh

Dearadh agus leagan amach: Susan Meaney

Obair ealaíne: Brian Fitzgerald, Dómhnaíl Ó Bric, Kieron Black, Maria Murray, Peter Donnelly, Steve Simpson

Printset & Design Teo a chlóbhuail in Éirinn

Gabhaimid buíochas le N. J. A. Williams a thug cead dúinn na téacsanna seo a leanas a úsáid:
An casfhocal 'Tá seanteach thiar' agus an rann
'Anuas, aníos' (Cniogaide Cnagaide, An Clóchomhar)

Le fáil tríd an bpost uathu seo:

An Siopa Leabhar,
6 Sráid Fhearchair,
Baile Átha Cliath 2.
ansiopaleabhar@eircom.net

nó An Ceathrú Póilí,
Cultúrlann Mac Adam-Ó Fiaich,
216 Bóthar na bhFál,
Béal Feirste BT12 6AH.
leabhair@an4poili.com

Orduithe ó leabhardhioltóirí chucu seo:

Áis,
31 Sráid na bhFíníní,
Baile Átha Cliath 2.
eolas@forasnagaeilge.ie

nó International Education Services,
Eastát Tionsclaíoch Weston,
Léim an Bhradáin,
Co. Chill Dara.
info@iesltd.ie

An Gúm, 24-27 Sráid Fhreidric Thuaidh, Baile Átha Cliath 1

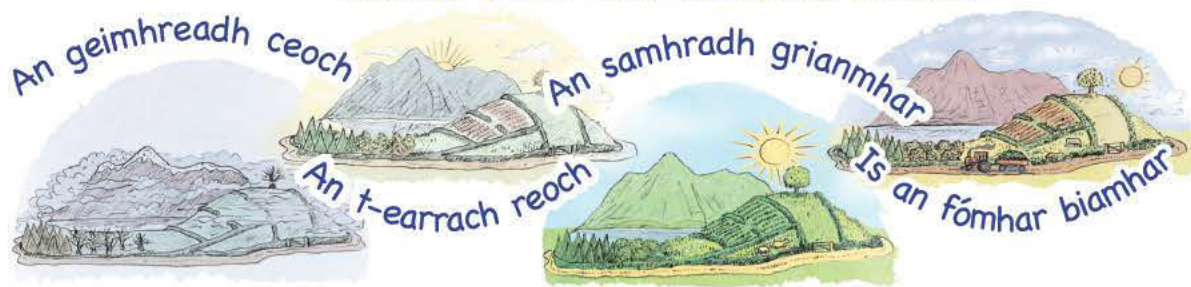
Clár

Leathanach

Slán leis an samhradh!	1
Ar ais ar scoil!	2
Teachtaireacht ó Shiobhán	4
Sna Siopaí	6
Ag Caitheamh Airgid	7
Áis Thábhachtach!	8
Ag díol is ag ceannach	10
Seo linn chuig Páirc an Chrócaigh!	12
Ná téigh ar strae sa chathair!	13
Gaeilge Bhinn Bhlasta	14
Sráideanna Naofa Átha Cliath	16
Am Taighde!	17
Lá éigin amach anseo!	18
Focail ar Iarraidh	19
Máirtín Místuama	20
Baill an Choirp	21
Dá dhonacht an scéal caithfimid ár ndóchas a choinneáil	22
I bhfad i gcéin	24
Litriú	25
Bí cúramach! Bí slán!	26
Éigeandáil!	28
Crosfhocal	29
Ag ceiliúradh ócáidí speisialta	30
Sonas agus Só	31
Féile na Samhna	32
An gcreideann tú ...?	34
Forainmneacha	35
Dán na gCeist	36
Den chéad uair riamh sa saol!	38
Mise agus Tusa!	40
An Comórtas ar an Raidió	42
Cúrsaí Ceoil	44
Inis seo dom!	45
Gaeilge Bhinn Bhlasta!	46
Dialann Tharlaigh	48

Cén saghas iad?	50
An Leabharlann Phoiblí	52
Ceistneoir	54
Focail ar Iarraidh	55
Nuachtlitir	56
Ná déan dearmad!	60
Crosfhocal	61
Cara Cleite Nua	62
A Mhúinteoir Dhil	64
I bhfabhar agus i gcoinne	66
Cairde ar Scoil	67
An t-am atá le teacht!	68
Ní neart go cur le chéile!	69
Ag brath ar an aimsir	70
Casfhocal	72
Ceist agam ort!	73
Gaeilge Bhinn Bhlasta!	74
Go raibh míle maith agat!	76
Is fearr súil romhat ná dhá shúil i do dhiaidh	78
Anuas, aníos!	79
An raibh a fhios agat?	80
Samhlacha	82
Bia Blasta	83
Focail ar Iarraidh	84
Tá ocras orainn!	86
Tóraíocht Focal	88
Ár n-Oidhreacht Cheilteach	89
Na Tíortha Ceilteacha	90
Na Teangacha Ceilteacha	96
An bhfuil an scannán seo feicthe agatsa?	98
Ceist agam ort!	100
Mol an Óige	101
An déanamh aeir amuigh faoin spéir!	102
Spórt agus Spraoi	104
Caitheamh Aimsire	105
An caitheamh aimsire is ansa leis	106
Caitheimid rud éigin a dhéanamh faoi seo!	108
Crosfhocal	109

Slán leis an samhradh!



1. Sin a deir an seanfhocal faoi na séasúir. An mar sin a bhí na séasúir ó thaobh aimsire de i mbliana?

Scríobh faoin sórt samhraidh a bhí againn in Éirinn.

2. Liostaigh trí rud spéisiúla a rinne tú féin le linn na laethanta saoire.

3. An bhfuil rudaí a raibh rún agat a dhéanamh ach nach ndearna tú?

4. Anois léigh an rud a scríobh do pháirtí i dtasc 2. Scríobh ceithre cheist le cur ar do pháirtí chun níos mó eolais a fháil faoi na rudaí a rinne sé nó sí. Freagraíodh do pháirtí thú ó bhéal.

An céad cheist _____

An dara cheist _____

An tríú cheist _____

An ceathrú cheist _____



Ar ais ar scoil!

1. Léigh an téacs seo.

Is ar an gcéad lá de mhí Mheán Fómhair a tháinig scoláirí Ghaelscoil na Cille Móire ar ais ar scoil. Bhí a bhformhór sásta a bheith ag filleadh ar scoil, go háirithe ó tharla an iarbhunscoil áitiúil a bheith oscailte ón 26 Lúnasa! Cheap siad go raibh an t-ádh dearg leo chomh maith go bhfuair siad cúpla lá breá roimh dhul ar ais ar scoil. Ar nós go leor blianta eile ní raibh an samhradh in Éirinn thar mholadh beirte an bhliain áirithe sin.

Bhí rírá agus ruaille buaille i gclós na scoile agus sceitimíní orthu siúd nach bhfaca a chéile le cúpla mí a bheith ag bualadh lena gcairde arís. Is é an scéal mór a bhí ag buachaillí agus cailíní Rang 6 ná nach mbeadh Siobhán Nic an Iomaire ná Diarmaid Ó Súilleabháin ag freastal ar an scoil níos mó. Seo beirt a bhí sa rang céanna leo ó bhí siad sna Naíonáin. Agus gan caint ag ceachtar acu i mí an Mheithimh ar a bheith ag fágáil na scoile! Bhí gach duine fiosrach anois agus iad ag iarraidh a fháil amach cá raibh Diarmaid agus Siobhán agus cén fáth nach mbeidís ag freastal ar Ghaelscoil na Cille Móire níos mó.

‘Ceapaimse gur imigh Diarmaid go Sasana chun cónaí lena sheanmháthair,’ a dúirt Séimí Ó Néill. ‘Tá a fhios agaibh go bhfuil teach mór agus go leor leor airgid aici.’

Ach níor tugadh aon aird ar Shéimí.

Ansin bhuail an clog agus isteach leo go dtí a seomra ranga nua. Is é an chéad rud a thug daltaí Rang 6 faoi deara nuair a shroich siad an seomra ag bun an phasáiste ná go raibh múinteoir acu nach bhfaca siad riamh cheana! Chuir sé seo an-ionadh go deo orthu. Ar a lá deireanach i Rang 5 tháinig an príomhoide isteach chucu agus d’inis sí dóibh go mbeadh an múinteoir Nuala acu an bhliain dár gcionn, den dara bliain as a chéile. Ach anois bhí fear ard meánaosta ina sheasamh ag doras an tseomra ranga le fáilte a chur rompu. An ionadaí a bhí ann nó arbh é seo an múinteoir a bheadh acu an chuid eile den bhliain? Nó an múinteoir a bhí ann ar chor ar bith? Is ea, go deimhin, bhí ceisteanna go leor le cur agus le freagairt ...

2. Scríobh **'Fíor'**, **'Bréagach'** nó **'Ní thugtar an t-eolas seo'** le gach ceann acu seo. Ansin inis cén cruthú atá agat do do fhreagra.

a. Bhí na scoláirí ar fad as Gaelscoil na Cille Móire sásta a bheith ag filleadh ar scoil.

An cruthú atá agam _____

b. 'Meánscoil na Cille Móire' an t-ainm atá ar an iarbhunscoil áitiúil. _____

An cruthú atá agam _____

c. Samhradh aoibhinn álainn bhí ann an bhliain sin. _____

An cruthú atá agam _____

d. Nic an lomaire an sloinne a bhí ar an gcailín a d'fhág an scoil. _____

An cruthú atá agam _____

e. Bhí Siobhán agus Diarmaid i nGaelscoil na Cille Móire ó bhí siad sna Naíonáin.

An cruthú atá agam _____

f. Bhí a fhios ag Séimí Ó Néill cá raibh Diarmaid Ó Súilleabháin imithe. _____

An cruthú atá agam _____

g. Is bean atá ina príomhoide ar Ghaelscoil na Cille Móire. _____

An cruthú atá agam _____

h. Nuala ab ainm don mhúinteoir a bhí acu i Rang 5. _____

An cruthú atá agam _____

3. Aimsigh na rudaí seo a leanas sa téacs thall.

2 Ainmfhocal san uimhir uatha _____

2 Ainmfhocal san uimhir iolra _____

3 Réamhfhocal _____

3 Aidiacht _____

Úsáid foclóir chun do chuid freagraí a sheiceáil.

Teachtaireacht ó Shiobhán

1. Léigh an giota seo thíos. Ansin scríobh an teachtaireacht ríomhphoist a chuir Siobhán Nic an Iomaire chuig Rang 6.

Bhí na daltaí socraithe síos ar scoil nuair a tháinig teachtaireacht ríomhphoist chucu ó Shiobhán Nic an Iomaire. Ghabh Siobhán a leithscéal leo faoi nach raibh sí i dteagmháil leo roimhe sin. D'fhiafraigh sí díobh cé mar a bhí cúrsaí sa scoil. Ansin rinne sí cur síos ar an rud a thit amach le linn an tsamhraidh, rud a chiallaigh nach bhféadfadh sí filleadh ar Ghaelscoil na Cille Móire. Ar deireadh d'iarr sí orthu scríobh ar ais chuici agus gach nuacht ón scoil a insint di.

[illegible]

2. Pléigh deireadh an scéil ar leathanach 2 le do pháirtí. Cé hé an fear meánaosta a luaitear ann, dar libh? Faigh amach cad a cheap beirteanna eile. An raibh aon bheirt ar aon intinn libh?

3. Níor tháinig scéala ar bith ó Dhiarmaid Ó Súilleabháin. Cén fáth, dar leat, a d'fhág sé an scoil agus cén fáth nach bhfuil scéala ar bith tagtha uaidh?

Tabhair do leabhar do dhuine eile sa rang go bhfeicfidh sé / sí an rud a scríobh tú. Cad a shíleann sé / sí de?

Ar léirigh éinne eile sa rang an tuairim chéanna leatsa maidir leis an bhfáth nár fhíll Diarmaid ar an scoil?

Litriú

4. Cuir ciorcal thart ar an leagan ceart de gach focal.

a.	leathanta saoire	laethanta saoire	laethanta saoire
b.	in eineacht linn	in éanacht linn	in éineacht linn
c.	ag taisteal	ag taistil	ag taisteáil
d.	mí Lúnasa	mí Lunasa	mi Lúnasa
e.	tús an samhraidh	tús an tsamhraidh	tús an samhradh
f.	mo dhreatháireacha	mo deartháireacha	mo dheartháireacha
g.	mo túismitheoirí	mo thuismitheoirí	mo tuismitheoirí
h.	ag stealladh báistí	ag stealladh baistí	ag stealadh báistí
i.	an lá deireannach	an lá deiranach	an lá deireanach
j.	níos spéisiúla	níos spéisúla	níos spéisiúlaí



Sna Siopaí

1. Léigh agus pléigh an fógra seo le do pháirtí.

Siopa Uí Loingsigh, Sráid na Siopaí

Díolachán Mór an Fómhair

- Ag tosú Dé Luain an 15 Meán Fómhair
- Éadaí d'fhir agus do mhná laghdaithe 50%
- Earraí tí laghdaithe 20%
- Páirceáil saor in aisce do chustaiméirí

Beidh aiféala ort má chailleann tú é!



2. Tá suim ag Síle Nic an lomaire sa díolachán a bheidh i Siopa Uí Loingsigh ach ba mhaith léi tuilleadh eolais a fháil sula dtugann sí aghaidh ar an mbaile mór. Cuireann sí glaoh ar an siopa lena cuid ceisteanna. Scríobh na ceisteanna a chuireann Síle ar an duine a fhreagraíonn an fón, dar leatsa. Iarr ar do pháirtí freagraí a chumadh agus a scríobh ar na ceisteanna.

Tá ceist agam faoi ...

An dtig leat a rá liom ...

An bhféadfá a insint dom ...

Ba mhaith liom a fháil amach ...

Nil sé soiléir san fhógra ...

Táim ag iarraidh eolais faoi ...

Ceist 1 _____

Freagra _____

Ceist 2 _____

Freagra _____

Ceist 3 _____

Freagra _____

Ceist 4 _____

Freagra _____

Ag Caitheamh Airgid

Dá mbeadh €20 ag do pháirtí agus é nó í ag tabhairt faoi na siopaí céard air a chaithfeadh sé nó sí an t-airgead, i do thuairimse? *Ná pléigí an cheist le chéile go fóill!*

1. Scríobh anseo liosta rudaí a cheapann tú a cheannódh do pháirtí.



2. Anois pléigí an dá liosta a scríobh sibh. An raibh an ceart ar fad ag ceachtar agaibh maidir leis na rudaí a cheannódh an duine eile? Cé acu agaibh ab fhearr a thomhas? Scríobh tuairisc anseo.

Maidir leis an liosta a scríobh mise faoi na rudaí a cheannódh mo pháirtí _____

Maidir leis an liosta a scríobh mo pháirtí faoi na rudaí a cheannóinnse _____

3. An gceapann tú ón méid seo anois go bhfuil aithne mhaith ag do pháirtí ort? Tabhair fáth le do fhreagra.

Áis Thábhachtach!

1. Léigh agus pléigh an t-alt seo.

Tá an-tábhacht ag baint le foclóirí. Is féidir foclóir a úsáid chun:

- an bhrí atá le focal a sheiceáil,
- litriú a sheiceáil,
- gramadach a sheiceáil.

Tugann foclóirí áirithe eolas dúinn freisin faoi:

- na slite éagsúla le focal a úsáid in abairt,
- conas focal a fhuaimniú i gceart.



Tá go leor foclóirí éagsúla foilsithe ag an gcomhlacht foilsitheoireachta An Gúm i gcaitheamh na mblianta. Is iad na príomhfhoclóirí a d'fhoilsigh siad *An Foclóir Beag* (Gaeilge-Gaeilge) a foilsíodh in 1991, *Foclóir Gaeilge-Béarla* (Ó Dónaill) a foilsíodh in 1977 agus *English-Irish Dictionary* (de Bhaldraithe) a foilsíodh in 1959.

Nuair a bhí foclóir Uí Dhónaill á ullmhú sa Ghúm ní raibh aon ríomhairí ag foireann an fhoclóra. Bhí orthu na hiontrálacha ar fad don fhoclóir a scríobh amach le peann ar cártaí innéacs. Stóráil siad na cártaí innéacs sin in ord aibítire de réir mar a bhí an obair ag dul ar aghaidh. Ansin nuair a bhí na hiontrálacha ar fad scríofa ar na cártaí rinne an fhoireann chlóschríobhaithe iad a chlóschríobh. Nuair a bhí sé sin déanta cuireadh téacs an fhoclóra chuig an gclódóir agus cuireadh na foclóirí i gcló. Anois déantar obair den sórt sin ar ríomhaire agus mar sin tógann sé i bhfad níos lú ama chun foclóir a chur le chéile. Thóg sé naoi mbliana déag foclóir Uí Dhónaill a scríobh. Dá mbeadh an foclóir sin á chur le chéile anois agus ríomhairí á n-úsáid ní thógfadh an obair ach tuairim is 5 bliana!



Tá foclóirí Gaeilge éagsúla le fáil ar an idirlíon chomh maith. Féach, mar shampla, na suímh seo a leanas: www.focal.ie, www.logainm.ie, www.csis.ul.ie/focloir.



2. Oibrigh le do pháirtí. Bainigí úsáid as foclóir Gaeilge-Gaeilge nó foclóir Gaeilge-Béarla agus freagraí na ceistanna seo.

Ainm an fhoclóra _____

An foilsitheoir _____

An bhliain a foilsíodh den chéad uair é _____

- a. Scríobh an chéad fhocal a thosaíonn leis an litir **c**. _____
b. Cé acu le **c**, **d**, **s** nó **t** is mó a thosaíonn focail i d'fhoclóir? _____
c. Cé mhéad focal a thosaíonn leis an litir **j**? _____
d. Scríobh focal spéisiúil éigin a thosaíonn le 'droch-'. _____
e. Cén míniú a thugtar ar an bhfocal 'cathair' i d'fhoclóir? _____

An raibh na freagraí céanna ag gach dalta sa rang? Cén fáth?

3. Léigh agus pléigh an seanfhocal seo.



4. Scríobh anseo an comhrá a cheapann tú atá ag tarlú sa phictiúr thuas.

Ag díol is ag ceannach

1. Léigh agus pléigh an seanfhocal.

Ní bhíonn airgead an amadáin i bhfad ina phóca.

2. Cum scéal, dán nó sceitse bunaithe ar an seanfhocal. Scríobh ar leathanach é. Má tá tú sásta le do chuid oibre tabhair é do dhuine éigin le léamh.

3. Léigh na fógraí seo.



Anois cuir líne faoin bhfocal 'gur' nó 'nach' i ngach abairt agus críochnaigh an abairt. Cén marc as 10 a thabharfá do gach fógra?

Déarfainnse gur / nach fógra maith é an chéad fhógra de bharr _____

Thabharfainn _____ **as 10 don fhógra seo.**

Déarfainnse gur / nach fógra maith é an dara fógra toisc _____

Thabharfainn _____ **as 10 don fhógra seo.**

Déarfainnse gur / nach fógra maith é an tríú fógra cionn is _____

Thabharfainn _____ **as 10 don fhógra seo.**

4. Anois labhair le do pháirtí faoi na tuairimí a bhí ag an mbeirt agaibh maidir leis na fógraí. An raibh sibh ar aon fhocal fúthu? Scríobh tuairisc ar an bplé a bhí agat le do pháirtí faoi na fógraí.

D'aontaigh an bheirt againn faoi ...

Shíl mise nár ...

Cheap sise / seisean gur ...

Ní raibh an tuairim chéanna againn mar gheall ar ...

Bhíomar ar aon fhocal maidir le ...

5. Scríobh fógra faoi rud atá le díol agat féin. Pleanáil é ar leathanach ar dtús. Déan eagarthóireacht, athdhréachtú agus profú air. Bí cinnte go bhfuil gach eolas a bheadh de dhíth tugtha agat. Scríobh d'fhógra anseo agus leag amach é go snasta.

Tabhair an fógra a chum tú do do pháirtí le léamh. Cén marc a dúirt do pháirtí a thabharfadh sé nó sí do d'fhógrasa? Cén fáth arb é sin an marc a thabharfadh do pháirtí do d'fhógra?

Dúirt mo pháirtí gur _____ a thabharfadh sé / sí dom _____

Ar cheannaigh tú rud riamh mar gheall ar fhógraíocht ach go raibh díomá ort leis an rud tar éis duit é a cheannach?

Bris an cód!

7.

EOCHAIR

A = 1
I = 2
E = 3
U = 4
C = 5
D = 6
G = 7
H = 8
N = 9
T = 0

Scríobh an cheist.

516 1 5831991278 04

_____ ?

Anois bain úsáid as an gcód chun freagra a scríobh ar an gceist. Níl cead agat an cód a athrú ná cur leis!

_____ .

Cum cód de do chuid féin agus bain úsáid as chun abairt a scríobh i gcód. An bhfuil do pháirtí in ann an cód a chum tú a bhriseadh agus an abairt a léamh?

Seo linn chuig Páirc an Chrócaigh!

1. Sa scéal 'Corn Mháirtín' is ar an traein a thaistil Aija agus Brídín go dtí Baile Átha Cliath. Dá mbeifeása ag dul chuig cluiche i bPáirc an Chrócaigh ón áit ina gcónaíonn tú céard iad na roghanna a bheadh agat ó thaobh córas taistil de?

Cé acu córas taistil ab fhearr leat? Cén fáth? _____



2. Déan taighde agus faigh amach cén costas a bhainfeadh le gach córas taistil acu agus cén fad a thógfadh gach turas. Ansin líon na spásanna thíos leis as an eolas a bhailigh tú.

Is é an bealach is saoire domsa le dul go dtí Páirc an Chrócaigh ná _____.

Thógfadh an turas _____ € níos faide ná an turas _____.

Ní fhéadfainnse an _____ a úsáid mar _____.

Chosnódh an turas ar fad _____ dá rachainn _____.

Bheinn ag fágáil an bhaile ar a _____ ar maidin dá mbeinn ag úsáid an _____ mar chóras taistil.

Scríobh anseo aon eolas spéisiúil eile a bhailigh tú.

Tranglam!

3. Tá litreacha na bhfocal seo ina dtranglam. An féidir leat na focail a oibriú amach?

thairca áidsreana aitsleu siútsáin thráct aoneid olge

Cuir trí cinn de na focail thuas in abairtí.

Ná téigh ar strae sa chathair!

1. Oibrigh le do pháirtí. Déanaigí grinnstaidéar ar an mapa sráide seo de Bhaile Átha Cliath. Meabhraígh ainmneacha na sráideanna. Rianaigh an bóthar ó Stáisiún Heuston chuig Páirc an Chrócaigh. Ansin dún thuas do leabhar. Inis do do pháirtí cén bealach a ghlacfa chun siúl ó Stáisiún Heuston chuig Páirc an Chrócaigh agus cé na sráideanna a siúlfá orthu. Tabhair deis ansin do do pháirtí an rud céanna a dhéanamh.



rachainn

chasfainn

shiúlfainn

2. Scríobh cuid de na sráidainmneacha atá ar an mapa anseo.

Faigh amach cén bunús atá le ceann amháin de na sráidainmneacha.

3. Tá roinnt sráidainmneacha in easnamh ar an mapa thuas. An féidir leatsa teacht ar an ainm Gaeilge atá ar cheithre cinn acu?

Gaeilge Bhinn Bhlasta!

1. An cuimhin leat an scéal faoi Aija agus a cara Brídín ar éist tú leis ar an dlúthdhiosca? Seo leagan scríofa de ghiota den scéal sin, 'Corn Mháirtín'. Tá trí leagan ann den ghiota céanna chun a léiriú go bhfuil níos mó ná slí amháin ann chun rudaí áirithe a rá nó a scríobh. Léigh na trí leagan le do pháirtí. Aimsígí agus pléigí na nathanna agus na focail a bhfuil difríochtaí eatarthu. Cuirigí marc ar na nathanna nó na focail a bhfuil an difríocht is mó eatarthu.

'An bhfeiceann tú é sin anois,' a deir Aija. 'Is ar éigean go bhfuil caitheamh ar bith air.' Thriail Brídín uirthi an geansaí. Bhí sé oiread na fríde rómhór di ach ba chuma léi. 'Sin é an chaoi is fearr é,' ar sise, 'mar bainfidh mé cúpla bliain as. Cén praghas atá air?' 'Seacht euro,' a deir an freastalaí. 'Á, muis!' a deir Brídín agus smut go gealach uirthi. 'Ní fhágfaidh sé sin mórán agam don chluiche.' Bhí trua ag an bhfreastalaí di. 'Dhera, croch leat é ar thrí euro, más in é an scéal é,' ar sise. 'Go bhfága Dia an tsláinte agat!' a deir Brídín.

LEAGAN 1

'Féach air sin anois,' arsa Aija. 'Níl aon chaitheamh air.' Thriail Brídín uirthi an geansaí. Bhí sé ábhairín mór di ach níor chuir san isteach ná amach uirthi. 'Sin é mar is fearr é,' arsa í sin, 'mar bainfeadh cúpla bliain as. Cén méid é sin?' 'Seacht euro,' arsa an freastalaí. 'Ó!' arsa Brídín agus an-díomá uirthi. 'Ní fhágfaidh san puinn agam don gcluiche.' Bhí trua ag an bhfreastalaí di. 'Bíodh sé agat ar thrí euro, mar sin,' arsa í sin. 'Go raibh míle maith agat!' arsa Brídín.

LEAGAN 2

'Amharc air sin anois,' arsa Aija. 'Tá sé chomh maith le ceann úr.' Chuir Brídín uirthi an geansaí. Bhí sé rud beag mór aici ach ba chuma léi. 'Sin mar is fearr é,' ar sise, 'mar bainfidh mé cúpla bliain as. Cá mhéad sin?' 'Seacht euro,' arsa an freastalaí. 'Ó!' arsa Brídín agus díomá an domhain uirthi. 'Ní bheidh an phingin rua fágtha agam fá choinne an chluiche.' Ghlac an freastalaí trua di. 'Bíodh sé agat ar thrí euro, mar sin,' ar sise. 'Go raibh míle maith agat!' arsa Brídín.

LEAGAN 3

2. Scríobh leagan eile de gach nath acu seo a leanas.
An bhfeiceann tú é sin anois?

Níl aon chaitheamh air.

Bhí sé rud beag mór aici.

'Ó!' arsa Brídín agus díomá an domhain uirthi.

Bhí trua ag an bhfreastalaí di.

3. Lig ort gur buachaillí in áit cailíní a bhí ag siopadóireacht agus gur fear a bhí ag freastal orthu. Roghnaigh leagan 1, 2 nó 3, athscríobh é agus athraigh aon fhocal is gá.

LEAGAN —



Sráideanna Naofa Átha Cl



1. Is é Baile Átha Cliath príomhchathair na hÉireann. Is cathair an-stairiúil í. Léigh na míreanna eolais seo.

Is é Droichead na Leathphingine, 'The Ha'penny Bridge' i mBéarla, ceann de na híomhánna is minice a luaitear le Baile Átha Cliath. 'Droichead Wellington' a bhí ar an droichead coisithe seo nuair a tógadh sa bhliain 1816 é. De bharr go mbíodh táille leathphingine le hóc ag an té a thrasnaíodh é, áfach, níorbh fhada go raibh ainm nua ag muintir na cathrach air – 'The Ha'penny Bridge'! Bhíodh geata casta ag dhá cheann an droichid agus bailitheoirí táillí ina suí ann gach lá. Sa bhliain 1919 baineadh anuas na geataí casta agus bhí cead ag coisithe an droichead a thrasnú as sin amach gan táille a íoc.

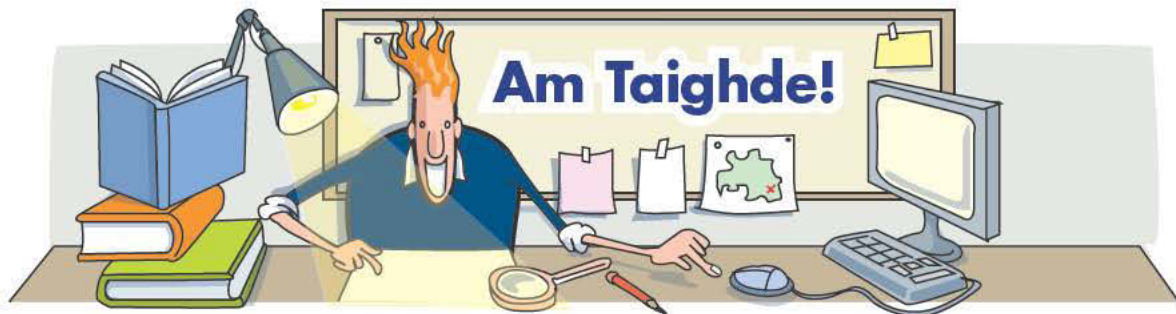
Sa 17ú haois Sráid Dhroichead Átha ab ainm don tsráid a bhí san áit a bhfuil Sráid Uí Chonaill anois. Sráid Sackville a bhí uirthi níos faide anonn agus sa 20ú haois socraíodh gur Sráid Uí Chonaill a bheadh uirthi in onóir Dhónall Ó Conaill, laoch a throid ar son cearta na gCaitliceach in Éirinn ag tús an 19ú haois. Tá dealbh de Dhónall Ó Conaill ag bun na sráide. Tá go leor dealbh eile ar Shráid Uí Chonaill chomh maith. An bhfuil a fhios agatsa cé díobh iad? Sna 1930daí bhí ocht bpictiúrlann ar Shráid Uí Chonaill. Sa bhliain 2010 ní raibh ach ceann amháin acu fágtha. Cén fáth sin, meas tú?

Is foirgní deo é Stáisiún Heuston a d'oscail den chéad uair mar stáisiún traenach sa bhliain 1846. Stáisiún Kingsbridge an t-ainm a bhí ar an stáisiún ar dtús agus bhí sé ina cheanncheathrú ag an am ag an Great Southern and Western Railway Company. Sa bhliain 1966 athainmníodh an stáisiún in onóir Sheán Heuston, duine de laochra móra Éirí Amach 1916. Cuireadh Seán Heuston chun báis i bPríosún Chill Mhaighneann ar an 8 Bealtaine 1916 mar gheall ar a pháirt san Éirí Amach. Bhí Seán Heuston ag obair in oifig an bhainisteora tráchta sa stáisiún traenach.

2. Anois freagair na ceisteanna seo. Mura bhfuil an t-eolas a iarrtar tugtha scríobh **'Ní deirtear sa téacs'**.

- Cad ina thaobh ar tugadh 'Droichead Wellington' ar Dhroichead na Leathphingine an chéad lá?
- An bhfuil cead tiomáint trasna Dhroichead na Leathphingine?
- Cén táille atá le hóc anois chun Droichead na Leathphingine a thrasnú?
- Ainmnigh dealbh amháin atá le feiceáil ar Shráid Uí Chonaill.
- Cad chuige a raibh an t-ainm 'Sráid Sackville' ar Shráid Uí Chonaill roimhe seo?
- Cé mhéad pictiúrlann a bhí ar Shráid Uí Chonaill in 1980?
- Cén post a bhí ag Seán Heuston i Stáisiún Kingsbridge?
- Cén t-ainm a bhí ar an gcomhlacht traenach a raibh a chuid oifigí lonnaithe i Stáisiún Kingsbridge?

3. Féach arís na ceisteanna ar scríobh tú 'Ní deirtear sa téacs' mar fhreagra orthu. An bhféadfaí teacht ar an eolas sin áit éigin eile? Déan taighde i d'aonar nó le dalta eile chun cuid den eolas a fháil. Roinn torthaí do chuid taighde leis na daltaí eile sa rang.



1. Oibrigh le do pháirtí. Déanaigí liosta ar leathanach d'áiteanna i mBaile Átha Cliath atá stairiúil nó tábhachtach ar bhealach éigin. Ansin piocaigí áit amháin acu agus bailígí eolas mar gheall uirthi. Scríobh an chuid is suimiúla den eolas a bhailigh sibh anseo. Tabhair le léamh é do bheirt eile sa rang.

An raibh sé deacair teacht ar an eolas? Céard iad na foinsí eolais a d'úsáid sibh?

níos ciúine



níos spéisiúla

níos stairiúla

níos deise

2. Déan comparáid idir an áit ina bhfuil tú féin i do chónaí agus Baile Átha Cliath. Bain úsáid as an oiread breischéimeanna d'aidiachtaí agus is féidir leat i do chuid scríbhneoireachta. Tá cúpla sampla thuas.

3. Críochnaigh an dá sheanfhocal seo.

Níl aon tinteán mar _____.

Is glas iad na cnoic _____.

Tarraing pictiúr anseo a léireoidh ceann amháin acu.



Lá éigin amach anseo!

1. An féidir leat na briathra seo sa dara pearsa uatha modh ordaitheach a scríobh san aimsir fháistineach?

bain _____ cuir _____ bris _____
fág _____ buail _____ leag _____
fan _____



Ar chuimhnigh tú go dtéann caol le caol agus leathan le leathan?



2. Baineann na focail / nathanna seo thíos leis an am atá le teacht. Cuir cúig fhocal / nath eile leis an liosta.

anocht
amárach
lá éigin amach anseo
nuair a bheidh mé níos sine

3. Anois cum abairtí ina bhfuil briathar san aimsir fháistineach as tasc 1 agus focal / nath as tasc 2.

- a. _____
b. _____
c. _____
d. _____

Focail ar Iarraidh

- Seo sliocht as an leabhar *An Marcach Óg*. Scríobh sna spásanna na focail atá ar iarraidh.

Isteach le Séarlaí _____ léim sa díog. Thug sé aghaidh ar Dhónall ar dtús. Nuair a bhí sé cinnte nach raibh cnámh briste aige thóg sé suas _____ cúramach ar an bhrúach é agus chuir a sheaicéad timpeall air chun é _____ choinneáil teolaí. Ansin d'fhéach Séarlaí le cuidiú leis an phónaí. Bhí Dónall _____ caoineadh go fóill.

'A Bheifí! A Bheifí!'

'Bí i _____ thost, a leanbh. Tá an phónaí greamaithe go holc,' arsa Séarlaí.

Stop Dónall den olagón _____ a thuig sé _____ é mar a bhí. D'amharc sé síos agus a chroí _____ bhéal.

Bhí deacracht ag Séarlaí _____ pónaí a chur ar a cosa mar bhí sí ceaptha idir tortóga móra. Bhrúigh sé _____ tharraing sé. Bhí an t-allas ag titim de, é féin agus an phónaí ina libíní báite. Bhí dreach _____ bháis ar Dhónall leis an eagla agus é _____ sheasamh ar an bhrúach. Ach, sa deireadh, d'éirigh _____ an phónaí na cosa _____ chur fúithi. Bhí _____ t-ainmhí bocht tugtha traochta, ach bhí _____ slán.

- Tá focail agus nathanna sa sliocht thuas a d'fhéadfaí a rá ar bhealaí eile. Seo thíos dhá shampla. Oibrigh le do pháirtí agus scríobhaigí cuid eile acu.

a choinneáil	=	a choimeád
ag caoineadh	=	ag gol
	=	
	=	
	=	
	=	
	=	
	=	

- Lig ort gur 'Sorcha' seachas 'Dónall' atá sa sliocht thuas. Cé na focail a bheidh ort a athrú? Scríobh anseo iad.

aige	→	aici		→	
	→			→	
	→			→	
	→			→	
	→			→	
	→			→	

Máirtín Místuama

1. Níl mórán céille ag Máirtín bocht fós. Tarlaíonn go leor timpistí dó toisc é a bheith míchúramach agus mífhoighneach. Mar gheall air seo bíonn a athair agus a mháthair cráite agus caitheann siad súil ghéar a choinneáil air an t-am ar fad. Seo cuid de na rudaí a dúirt a thuismitheoirí le Máirtín le cúpla lá anuas.



Críochnaigh na habairtí seo bunaithe ar na rudaí a dúirt a thuismitheoirí le Máirtín.

Dúirt a mháthair le Máirtín _____

D'iarr a mháthair ar Mháirtín _____

D'impigh a mháthair ar Mháirtín _____

Dúirt a athair le Máirtín _____

D'iarr a athair ar Mháirtín _____

D'impigh a athair ar Mháirtín _____

Breischéim na hAidiachta

spéisiúil → níos spéisiúla

Sa chás seo rinneadh leathnú ar an bhfocal agus cuireadh 'a' leis chun breischéim na haidiachta a dhéanamh.

lag → níos laige

Sa chás seo rinneadh caolú ar an bhfocal agus cuireadh 'e' leis chun breischéim na haidiachta a dhéanamh.

2. Anois lean an patrún céanna agus oibrigh amach breischéimeanna na n-aidiachtaí seo thíos.

ard	→	níos
áisiúil	→	níos
trom	→	níos

dathúil	→	níos
bog	→	níos
cáiliúil	→	níos



Baill an Choirp

1. Tá na focail seo thíos gearrtha ina bpíosaí. An féidir leat na píosaí a chur le chéile agus na focail chearta a aimsiú? Deich bhfocal ar fad atá ann agus ball den chorp atá i gceist le gach ceann acu.

sr	gl	ord	dr
rú	cl	clu	úin
cro	iabhrach	ig	mán
uil	ón	itín	linn
as	oim	sm	óg

Scríobh na focail anseo.

a. _____
c. _____
e. _____
g. _____
i. _____

b. _____
d. _____
f. _____
h. _____
j. _____

Litriú

2. An féidir leat na focail ar fad i dtasc 1 a litriú i gceart? Déan staidéar orthu ar feadh tamaill. Ansin iarr ar do pháirtí scrúdú a chur ort. Cén marc as deich a fuair tú? _____

Má bhí deacracht agat le focail áirithe déan grinnstaidéar orthu. An bhfuil cúis éigin go bhfuil sé deacair na focail sin a litriú? An dtig leat smaoineamh ar chleas a chabhródh leat an litriú a fhoghlaim?

3. Roghnaigh dhá bhall coirp nach bhfuil i measc na bhfocal i dtasc 1. Bris suas na litreacha mar atá déanta i dtasc 1. Iarr ar do pháirtí na focail a oibriú amach.

Dá dhonacht an scéal, caithfidh ár ndóchas a choinneáil

1. Léigh an scéal agus freagair na ceistanna.

Nuair a chuala a chairde, a ghaolta agus a chomharsana faoin timpiste a bhí tarlaithe do Chormac bhí an-imní orthu faoi. Bhí a fhios acu go raibh sé go dona tinn in aonad



dianchúraim an ospidéal ach dúradh leo nach bhféadfaidís dul ar cuairt chuige. Chuir siad bláthanna agus cártaí beannachta chuig an ospidéal agus bhíodh an fón sa bhaile agus san ospidéal ag glaoch go síoraí seasta agus daoine ag iarraidh a fháil amach an raibh aon bhiseach ag teacht air.

Bhí aintín Chormaic an-trína chéile nuair a chuala sí an drochscéala. Ní raibh ag Cormac ach an t-aon aintín amháin. Bhí cúpla bliain caite anois aici san Astráil, in Melbourne ar dtús agus ansin in Sydney. Ní raibh Míde ach deich mbliana nuair a rugadh Cormac dhá bhliain déag roimhe sin. Deireadh sí lena cairde i gcónaí go raibh sé ar nós an dara deartháir a bheith aici. Bhí an-chion go deo aici air. Agus ag Cormac uirthise!

Nuair a ghlaoigh máthair Chormaic ar an Astráil ar dtús leis an drochscéala ní raibh aon duine cinnte an bás nó beatha a bhí i ndán do Chormac. Dúirt Míde go bhfaigheadh sí eitleán abhaile láithreach.

‘An créatúr bocht. Caithfidh mé é a fheiceáil, a Nuala!’ ar sise agus na deora go fras léi. ‘Caithfidh mé Cormac a fheiceáil.’

‘Anois, a Mhíde,’ arsa a deirfiúr, ‘fan agat féin nóiméad. Táimid ar fad an-bhuartha faoi Chormac ach níl ciall ná réasún leis sin. Ní fhéadfá faic a dhéanamh anseo. Agus cad faoi do phost nua? Nach raibh sé deacair go leor jab mar é a fháil!’

Tar éis di a machnamh a dhéanamh d’aontaigh Míde go raibh an ceart ag a deirfiúr. Ní dhéanfaidh sé aon leas do Chormac ise a bheith ag sileadh na ndeor cois na leapa aige.

‘Tá an ceart agat,’ a dúirt sí lena deirfiúr. ‘Ach caithfidh tú gealladh dom go gcoinneoidh tú ar an eolas mé.’

‘Ná bíodh aon imní ort faoi sin. Cuirfidh mé glaoch ort gach lá,’ a dúirt Nuala. ‘Ar inis mé duit go bhfuil Skype againn anois?’

Níor chodail Míde néal an oíche sin ach ag cuimhneamh ar Chormac. Shocraigh sí go lasfadh sí coinneal sa séipéal dó an chéad rud ar maidin. Agus go scríobhfadh sí cárta poist chuige.

‘Le cúnamh Dé, faoin am a bhfaighidh sé an cárta beidh biseach éigin air,’ a dúirt sí léi féin. ‘Dá dhonacht an scéal, caithfidh ár ndóchas a choinneáil.’

a. Cén fáth nach bhféadfadh daoine dul ar cuairt chuig Cormac?

b. Cén chathair san Astráil a bhfuil Míde ina cónaí inti anois?

c. Cén aois í Míde anois?

d. Cén aois é Cormac anois?

e. Cé mhéad deartháir atá ag Míde?

f. Cén gaol atá ag máthair Chormaic le Míde?

g. Cén t-ainm baiste atá ar mháthair Chormaic?

h. Scríobh an nath cainte a thugann le fios dúinn go raibh Míde ag caoineadh.

i. Cuireann máthair Chormaic glaoch ar an Astráil gach oíche ar a deich a chlog. Cén t-am é san Astráil?

Tranglam!

2. Tá litreacha na bhfocal seo ina dtranglam. An féidir leat na focail a oibriú amach?

eardthrái

náthlanba

feirdriú

leancoin

deirca

péaséil

chiseab

tarác

Cuir cúig cinn de na focail thuas in abairtí.

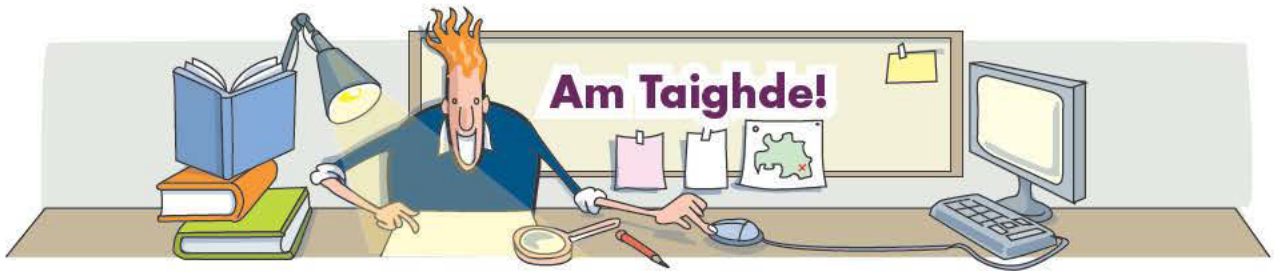
I bhfad i gcéin

1. Scríobh an cárta a chuir Míde chuig Cormac.



Scríobh do rogha ceann de na beannachtaí seo ag deireadh an chárta.

Nár sháraí Dia do shláinte. Go lige Dia do shláinte leat.
Sláinte chugat is cabhair. Fónamh ort. Tuilleadh bisigh chugat.
Nára fada go rabhair ar do sheanléim arís.



2. Bailigh roinnt fíricí spéisiúla faoin Astráil. Scríobh cuid acu anseo.

Anois léigh a bhfuil scríofa ag do pháirtí faoin Astráil. Ar fhoghlaim tú aon rud nua ón méid a bhí scríofa ag do pháirtí?

Litriú

1. Roghnaigh sé fhocal as an téacs ar leathanach 22 a shíleann tú a bheith deacair le litriú. Scríobh i do chóipleabhar iad.

Anois clúdaigh na focail agus scríobh arís anseo iad.

Noda faoin Litriú

Nuair atá sé ag dul rite leat focal áirithe a litriú d'fhéadfá:

- é a chuardach ar phóstaeir, ar chairteacha nó ar lipéid atá ar crochadh sa seomra ranga;
- amharc i dtéacsleabhar;
- féachaint i do chóipleabhar nó i d'fhillteán scríbhneoireachta;
- breathnú i do Leabhar Scríbhneoireachta Pearsanta;
- fiafraí de dhalta eile;
- an litriú a oibriú amach ó fhuaim an fhocail;
- foclóir a úsáid;
- fiafraí de dhuine fásta.

Cén ceann de na straitéisí seo is minice a úsáideann tú? _____

Cén chuid acu a d'úsáid tú inniu? _____

An bhfuil ceann nár úsáid tú riamh? _____

2. Oibrigh le do pháirtí. Pléigí na deacrachtaí is mó a bhíonn agaibh leis an litriú agus na straitéisí litrithe atá molta thuas. Scríobh tuairisc ghearr ar an bplé a bhí agaibh.

Cén chuid de na straitéisí thuas is fiúntaí ó thaobh foghlaim scileanna litrithe de, dar libhse? Tugaigí cúis le bhur bhfreagra.

An bhfuil straitéisí breise agaibhse nó ag daltaí eile an ranga nach bhfuil liostaithe thuas?

Bí cúramach! Bí slán!

1. Is amuigh ar an mbóthar a tharla an timpiste do Chormac ach tarlaíonn timpistí sa bhaile chomh maith. Tarlaíonn a bhformhór de bharr go mbíonn daoine míchúramach. Déan staidéar ar an bpictiúr seo. Ansin scríobh faoi na rudaí ba cheart don duine fásta a dhéanamh chun timpistí a sheachaint sa chistin áirithe seo. Inis chomh maith cad a d'fhéadfadh tarlú mura ndéanann sé na rudaí sin.



Ba cheart don fhear seo _____

2. Cé mhéad focal is féidir leat a dhéanamh as na litreacha atá in '**bí cúramach**'? Seiceáil litriú na bhfocal agus ansin scríobh anseo iad.

Faigh amach an bhfuil focail aimsithe ag daoine eile sa rang nach bhfuil agat féin. Má tá scríobh ceithre fhocal nua anseo. _____

3. Lig ort go bhfuil tú ag caint leis an bhfear sa phictiúr thall. Athraigh na briathra atá sa bhosca i dtasc 1 go dtí an modh ordaitheach agus tabhair treoracha dó chun go mbeidh an chistin níos sábháilte.

Ansin scríobh na rudaí a dhéanfaidh sé agus é ag leanúint na dtreoracha a thug tú dó. Cuirfidh sé _____

Litriú

4. Foghlaim na focail sa bhosca i dtasc 1. Ansin clúdaigh iad agus scríobh ar leathanach iad. Cén marc as 6 a fuair tú? _____

An raibh a fhios agat?

5. Léigh na habairtí seo.
- Gortaítear 50 milliún duine i dtimpistí bóthair ar fud an domhain gach bliain.
 - San oíche is mó a tharlaíonn tinte i dtithe cónaithe agus is é an deatach a mharaíonn daoine de ghnáth.
 - Tarlaíonn níos mó timpistí sa bhaile do pháistí faoi chúig bliana d'aois agus do dhaoine aosta os cionn seasca a cúig ná d'aon aoisghrúpa eile.
 - Bunaíodh an tÚdarás um Shábháilteacht ar Bhóithre sa bhliain 2006 chun iarracht a dhéanamh líon na ndaoine a mharaítear agus a ghortaítear ar bhóithre na hÉireann gach bliain a laghdú.

Cén ceann de na fíricí sin is spéisiúla, i do thuairimse? Cén fáth? _____

Cuir thuas
glaoch ar an
ngarda cósta.

Éigeandáil!



1. Léigh é seo le do pháirtí.

Nuair a tharlaíonn drochthimpistí nó nuair a bhíonn an chontúirt ann go dtarlóidh caithfear glaoch ar na seirbhísí tarrthála ar an bhfón nó ar raidió VHF. Bíonn an aibítir foghraíochta thíos an-úsáideach uaireanta agus teagmháil á déanamh leis na seirbhísí tarrthála. Mura dtuigeann an duine ar an taobh eile den líne focal áirithe atá á rá agat is féidir é a litriú agus na focail thíos in úsáid agat. Úsáideann seirbhísí tarrthála ar fud na cruinne an aibítir seo.

A – alpha	B – bravo	C – charlie	D – delta	E – echo	F – foxtrot
G – golf	H – hotel	I – india	J – juliet	K – kilo	L – lima
M – mike	N – november	O – oscar	P – papa	Q – quebec	R – romeo
S – sierra	T – tango	U – uniform	V – victor	W – whiskey	X – x-ray
		Y – yankee	Z – zulu		

2. Anois ligigí oraibh gur sibhse foireann an bháid thuas. Bainigí úsáid as an aibítir foghraíochta chun ainm an bháid a litriú.

3. Cuir síos ar ar tharla, dar leatsa, tar éis d'fhoireann an bháid labhairt leis an ngarda cósta.

4. Léigh an téacs sna bolgáin agus críochnaigh na habairtí thíos.

Tháinig an
bhriogáid dóiteáin
i lár na hoíche.



Dúirt an fear _____

Is amhlaidh a leag carr é
nuair a bhí sé amuigh
ag siúl san oíche.



Dúirt an bhean _____

D'ól an leanbh an
buidéal leighis a bhí
fágtha ar an mbord.



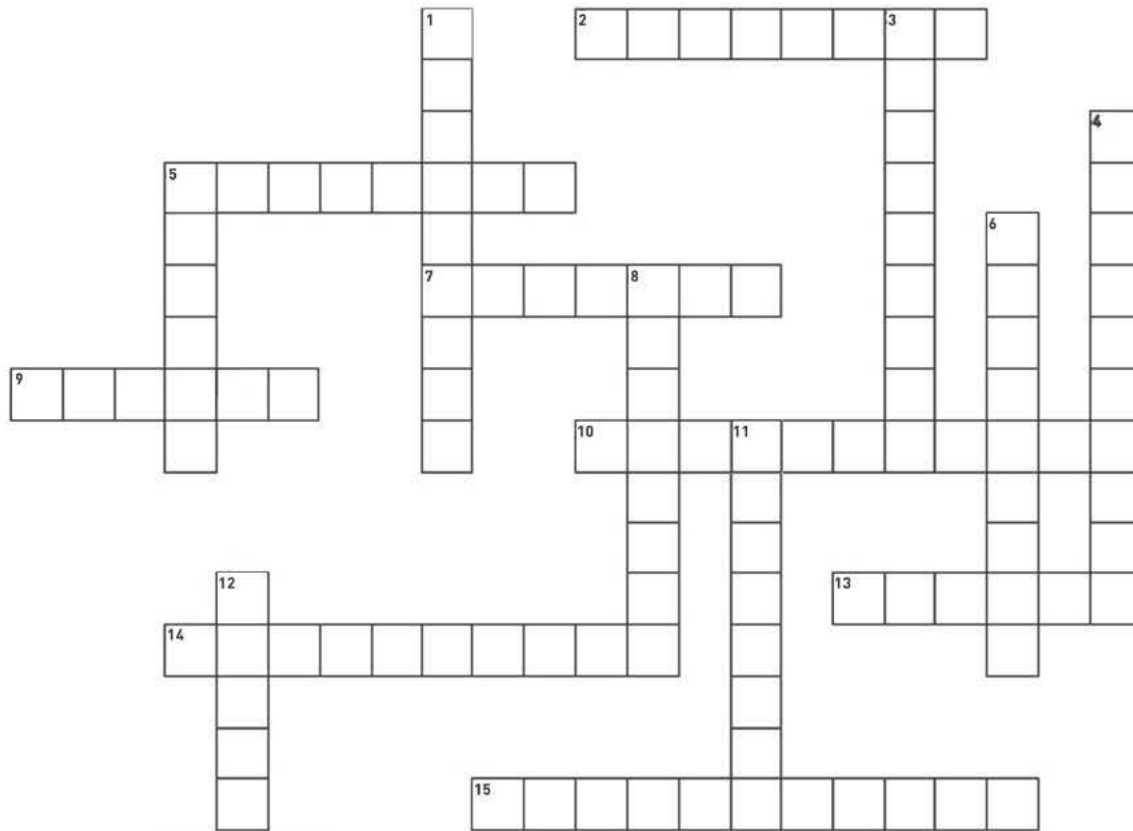
Dúirt an cailín _____

Thit sí anuas an
staighre agus
bhris sí a cos.



Dúirt an buachaill _____

Crosfhocal



Trasna

2. Ní raibh mé ag iarraidh an carr a thiomáint isteach sa bhalla. _____ a bhí ann.
5. Tá mé i bponc. Tá mé i g_____. Tarrtháil mé!
7. Buartha.
9. Nuair nach féidir le daoine siúl bíonn orthu cathaoir _____ a úsáid.
10. Ag tabhairt aire.
13. Caith clogad agus veist shofheicthe má tá tú ag taisteal air seo.
Bí airdeallach agus déan 'Cling! Cling!' má fheiceann tú duine sa bhealach ort.
14. Má tá _____ ann cuir gloach ar 999 nó 112.
15. De bharr daoine a bheith _____ a tharlaíonn timpistí de ghnáth.

Síos

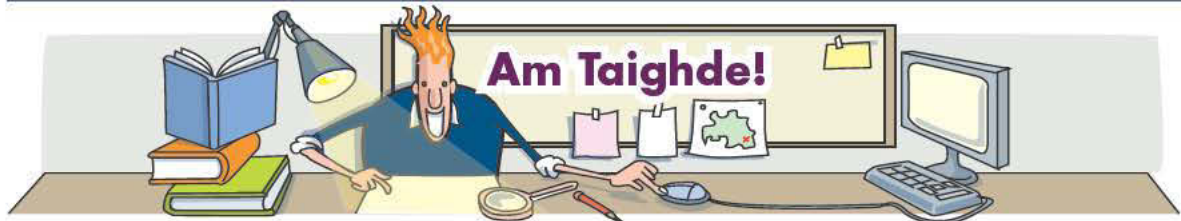
1. Gan bheith i mbaol.
3. Má tá duine i gcrúachás ar an bhfarraige caithfear _____ a thabhairt air.
4. Más gá duine a thabhairt go dtí an t-ospidéal faoi phráinn is fearr gloach air seo.
5. Dá dtitfeá den díon d'fhéadfadh siad seo bheith briste.
6. Ní raibh Máire ábalta imirt sa chluiche mar bhí sí _____.
8. Má tá tú gortaithe go dona seans go mbeidh ort seal a chaitheamh san áit seo.
11. Fear nó bean a leigheasann daoine.
12. Mura mbíonn tú airdeallach agus tú in airde d'fhéadfá _____.

Ag ceiliúradh ócáidí speisialta

1. Ní inniu ná inné a thosaigh daoine ag ceiliúradh ócáidí speisialta. Is nós é atá ann le fada an lá. Anseo in Éirinn is aoibhinn linn a bheith ag ceiliúradh. I measc na n-ócáidí a bhíonn á gceiliúradh againn sa tír seo tá féilte na naomh. Seo a leanas cuid acu.

Féile	Lá Fhéile Bríde Lá Fhéile Caoimhín Lá Fhéile Peadair agus Póil Lá Fhéile Ciaráin	1 Feabhra 4 Meitheamh 29 Meitheamh 9 Meán Fómhair	Dáta
-------	---	--	------

2. An bhfuil aithne agat ar dhaoine a bhfuil na hainmneacha céanna orthu agus atá ar na naoimh seo? Scríobh ainm agus sloinne na ndaoine atá i gceist. Labhair leo lena chinntiú go bhfuil a n-ainm litrithe i gceart agat.



3. Anois déan taighde tú féin agus aimsigh ceithre fhéile nó ócáid thábhachtacha eile a ndéantar ceiliúradh orthu. Ní gá go mbainfidís le hÉirinn.

Féile / Ócáid Thábhachtach	Dáta

4. Roghnaigh naomh nó duine mór le rá eile atá sa liosta i dtasc 1 nó i dtasc 3 agus bailigh eolas mar gheall air nó uirthi. Scríobh an chuid is suimiúla den eolas anseo.

5. Aimsigh dalta sa rang a rinne taighde ar an duine céanna leat féin. Pléigí an taighde a rinne sibh agus léigí obair a chéile.

Sonas agus Só

1. Chreid ár sinsir go raibh na rudaí a bhfuil tagairt dóibh sa seanfhocal seo thíos riachtanach le go mbeadh sonas agus só ag duine ina shaol. Léigh agus pléigh an seanfhocal le do pháirtí. An gceapann sibh go bhfuil na rudaí seo chomh tábhachtach sa lá atá inniu ann agus a bhí fadó? An gcuirfeadh sibh aon rud eile leis an liosta?



Tóraíocht Focal

2.

gaolta	n	g	e	i	m	h	r	e	a	d	h	c	t	traidisiún
ceiliúradh	y	o	k	x	w	v	g	m	t	l	r	o	r	comhlúadar
nósanna	b	g	l	t	f	é	i	l	e	a	m	m	a	samhain
damhsa	c	e	i	l	i	ú	r	a	d	h	j	h	i	geimhreadh
spraoi	w	f	n	x	a	v	w	n	y	n	k	l	d	grá
tábhachtach	l	g	k	ó	d	i	o	t	i	l	i	u	i	gliondar
nollaig	h	d	r	p	s	i	g	a	w	o	p	a	s	féile
	l	a	r	á	l	a	h	q	a	n	t	d	i	
	m	m	q	g	g	m	n	r	h	l	j	a	ú	
	j	h	z	m	a	r	p	n	o	x	n	r	n	
	n	s	r	s	y	s	b	a	a	m	k	p	z	
	h	a	n	p	z	c	g	n	c	c	q	x	t	
	k	t	á	b	h	a	c	h	t	a	c	h	z	

Féile na Samhna

1. Beidh Féile na Samhna á ceiliúradh idir an 30 Deireadh Fómhair agus an 1 Samhain i mBaile na Creige i mbliana. Léigh an bróisiúr agus faigh amach céard a bheidh ar siúl le linn na féile.

Dé Céadaoin 30 Deireadh Fómhair
10.00 p.m.

Tráth na gCeist Boird
 Teach Tábhairne Uí Chiardha
 Duaiseanna bronnta ag Garáiste Uí Mhurchú

Deardaoin 31 Deireadh Fómhair
5.00 p.m.

Cluichí Samhna d'óg is aosta
 Ionad Pobail na Creige

8.00 p.m.
 Biongó Bú!
 Ionad Pobail na Creige

10.30 p.m.
 Céilí na bPúcaí
 Óstán Uí Néill



Dé hAoine 1 Samhain
11.00 a.m.

Péinteáil aghaidhe agus ceardlann
 drámaíochta do pháistí faoi 10
 Halla Scoil Naomh Eoin

2.30 p.m.
 Cluiche craobhe sa chispheil
 Naomh Áine v Naomh Iósaf
 Ionad Pobail na Creige

Urraithe ag Ollmhargadh Ruairí agus Óstán Uí Néill

5.00 p.m.
 Cóisir na gCailleach
 Halla Scoil Naomh Eoin
 Creis saor in aisce ar fáil

8.00 p.m.
 Dioscó na Samhna agus comórtas cóiriú bréige
 Ionad Pobail na Creige
 Duaiseanna bronnta ag Nuachtáin Sheáin agus siopa
 gruagaireachta An Chior Chatach

8.30 p.m.
 Léacht phoiblí: Taibhsí agus Piseoga i mBéalaoideas
 na hÉireann (An Dr Ciara Ní Bhriain)
 Halla Scoil Naomh Eoin

9.30 p.m.
 Ceol traidisiúnta leis an ngrúpa ceoil
 'Na Fuaimeanna Fíochmhara'
 Teach Tábhairne Uí Chiardha

2. Freagair na ceistanna.

a. Cén ceann de na himeachtaí atá luaite sa bhróisiúr ba mhó a mbeadh suim agatsa ann? Tabhair fáth le do fhreagra. _____

b. Cén ceann de na himeachtaí ba lú a mbeadh suim agat ann? Tabhair fáth le do fhreagra. _____

c. Lig ort go bhfuil tú féin agus do mhuintir in bhur gcónaí i mBaile na Creige. Beidh sibh ag freastal ar imeachtaí éagsúla le linn Fhéile na Samhna. Scríobh nótaí ar an bhféilire chun go mbeidh a fhios agaibh cé na hócáidí a mbeidh baill éagsúla an teaghlaigh ag freastal orthu.

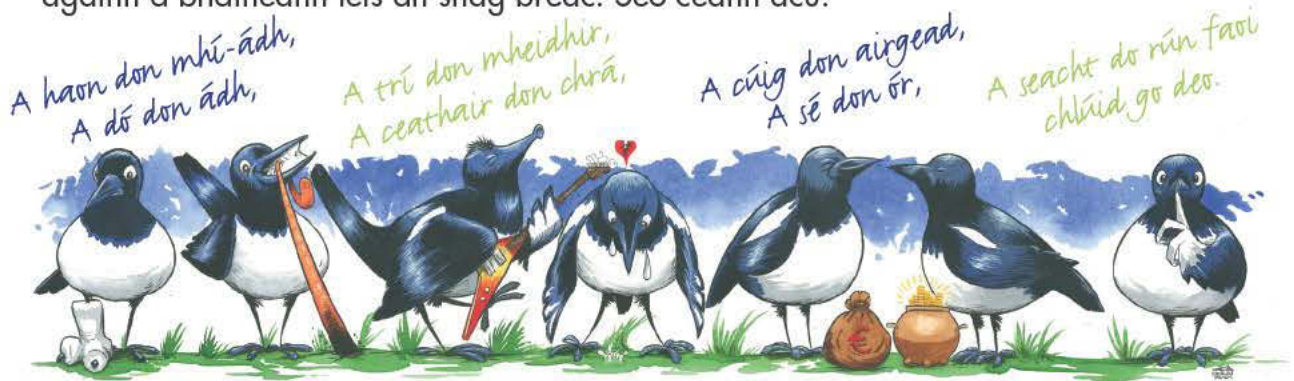
Céadaoin	Déardaoin	Aoine	
30	31	1	

3. Cuir ✓ sa cholún ceart.

	Fíor	Bréagach	Ní léir ón mbróisiúr
a. Beidh tráth na gceist ar siúl Dé hAoine.			
b. Is le Tomás Ó Ciardha an teach tábhairne.			
c. Is do pháistí amháin an seisiún cluichí Samhna in Ionad Pobail na Creige.			
d. Scoil Naomh Eoin is ainm don scoil atá i mBaile na Creige.			
e. Níl aon ghrugaire acu ar an mbaile.			
f. Ní ligfear daltaí bunscoile isteach chuig an léacht phoiblí san oíche Dé hAoine.			
g. Seinneann an grúpa 'Na Fuaimeanna Fíochmhara' ceol traidisiúnta.			
h. Tá go leor scéalta faoi thaibhsí ag muintir Bhaile na Creige.			

An gcreideann tú ...?

1. Creideann daoine áirithe go bhfuil ádh nó mí-ádh ag baint leis an snag breac, ag brath ar cé mhéad de na héin seo a fheiceann tú le chéile. Tá roinnt mhaith rannta againn a bhaineann leis an snag breac. Seo ceann acu.



An gcreideann tú go bhfuil ádh nó mí-ádh ag baint leis an snag breac? Tabhair cúis le do fhreagra. _____

Scríobh faoi dhá phiseog eile ar chuala tú fúthu. _____

Cé mhéad focal is féidir leat a dhéanamh as na litreacha atá in 'piseoga'. _____

Cuir na focail a d'aimsigh tú in ord aibítire. _____

Abairtí Aisteacha!

2. Tá na habairtí seo thíos in aimhréidh. Cuir na focail san ord ceart. Ceartaigh an phoncaíocht chomh maith agus cuir isteach ceannlitreacha de réir mar is gá.
- a. focal deireadh an tsamhraidh samhain an ciallaíonn _____
 - b. oíche ag dul go mbíodh taibhsí thart chreidítí fadó shamhna _____
 - c. go leor leis tá an tsamhain a piseoga bhaineann ann _____
 - d. éan an is é snag breac _____

Forainmneacha

1. Lión isteach na forainmneacha pearsanta agus na forainmneacha réamhfhoclacha atá fágtha ar lár.

mé	orm	liom	fúm	asam	uaim	romham
			fút			
é						roimhe
				aisti		
	orainn					
sibh					uaibh	
		leo				

2. Cuir sé cinn de na forainmneacha réamhfhoclacha thuas in abairtí.

3. Cuir na focail chearta sna spásanna.

orm	=	(ar + mé)
linn	=	(_____ + _____)
fút	=	(faoi + _____)
aisti	=	(_____ + _____)
uaibh	=	(ó + _____)
roimhe	=	(_____ + é)

4. Cé mhéad focal is féidir leat a dhéanamh as na litreacha atá in **'forainmneacha'**? Seiceáil litriú na bhfocal agus ansin scríobh anseo iad.

Dán na gCeist

1. Léigh an dán seo.



Páistí
De léim
As an leaba
Go moch ar maidin
Ag súil le bronntanais Nollag.



Anois déan cur síos ar a bhfuil ag tarlú sa phictiúr.

An bhfuil mórán difríochtaí idir a bhfuil ag tarlú sa phictiúr seo agus an rud a tharlaíonn i do theachsa maidin lá Nollag?

2. Léigh an dán arís. Ar thug tú faoi deara gur dán den stíl 'dán na gceist' atá ann? Is mar seo atá sé leagtha amach:

Líne 1: **Cé** faoi ar scríobhadh an dán?

Líne 2: **Cad** a tharla?

Líne 3: **Cá háit** ar tharla sé?

Líne 4: **Cén uair** ar tharla sé?

Líne 5: **Cén fáth** ar tharla sé?

Anois oibrigh le do pháirtí agus cumaigí dán den stíl 'dán na gceist'. Bíodh baint éigin aige leis an Nollaig.



3. Tá leaganacha eile ann a bhfuil an bhrí chéanna leo leis na focail seo thíos. Scríobh taobh leo iad.

Cad? _____

Cá háit? _____

Cén uair? _____

Cén fáth? _____

4. Anois cum ceistanna a bhaineann leis an Nollaig le cur ar dhalta eile. Bain úsáid as na focail cheisteacha i dtasc 3.

Freagraíodh an dalta eile thú ó bhéal.

Tomhas

5. Léigh an tomhas seo agus oibrigh amach é. Ansin maisigh an fráma atá timpeall air.

Bíonn tír agus talamh glas dá bharr
Bíonn dearg ina ghné
Bíonn adharca géara air abhus is thall
Ach ní ainmhi é.

Mura bhfuil an freagra agat féin tá sé ag do mhúinteoir.
Foghlaim an tomhas agus cuir ar dhuine éigin sa bhaile nó ar scoil é.

Den chéad uair riamh sa saol!

1. Léigh na fíricí seo.

1 Sa bhliain 1824 bhunaigh Sir William Hillary an RNLI (córas na mbád tarrthála).

2 Ar an 21 Iúil 1969 shiúil Neil Armstrong ar an ngealach, an chéad duine riamh a rinne é sin.

3 SA BHLIAIN 868 A.D. CLÓBHUAILEADH AN CHÉAD LEABHAR SA TSÍN.

4 FUAIR BITHEOLAÍ ALBANACH DARBH AINM ALEXANDER FLEMING AMACH FAOIN BPEINICILLIN SA BHLIAIN 1928 CÉ NÁR TOSAÍODH Á HÚSÁID GO DTÍ NA 1940DAÍ.

5 Sa bhliain 1923 d'oibrigh Clarence Birdseye amach cén chaoi le bia a reo sa tslí go bhfanfadh sé úr.

2. Cé acu de na rudaí seo is mó a chuidigh leis an gcine daonna, i do thuairimse?

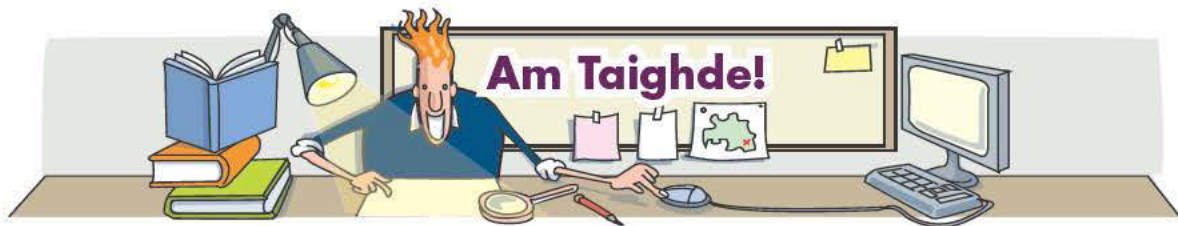
1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

Tabhair cúis le do fhreagra.

Anois labhair le do pháirtí. Cé acu ba thábhachtaí, dar le do pháirtí?

1 _____ 2 _____ 3 _____ 4 _____ 5 _____

Pléigí na cúiseanna a thug an bheirt agaibh le bhur bhfreagraí.



3. Anois déan taighde tú féin. Aimsigh trí rud a tharla nó a ceapadh den chéad uair a shíleann tusa a bheith an-tábhachtach don chine daonna. Scríobh anseo iad. Mínigh cén fáth a gceapann tú iad seo a bheith chomh tábhachtach sin.

Fíric nó Tuairim?

4. Is fíricí atá san eolas atá tugtha i dtasc 1 faoi rudaí a tharla den chéad uair riamh. I dtasc 2 iarradh ort féin agus ar do pháirtí bhur dtuairimí féin a thabhairt maidir le tábhacht na rudaí sin don chine daonna. Tá sé tábhachtach idirdhealú a dhéanamh idir fíricí agus tuairimí.

Scríobh '**fíric**' nó '**tuairim**' le gach abairt acu seo.

- a. Is é Alexander Fleming an bitheolaí is fearr a bhí ann riamh. _____
- b. Albanach ba ea Alexander Fleming. _____
- c. Is ar an 21 Iúil 1969 a shiúil Neil Armstrong ar an ngealach den chéad uair. _____
- d. Níor cheart airgead a chaitheamh ar thaiscéaladh spáis nuair atá daoine ag fáil bháis den ocras ar fud an domhain. _____
- e. Ní raibh bia reoite ar fáil sna siopaí roimh an mbliain 1923. _____
- f. Ní fhéadfadh duine maireachtáil gan cuisneoir agus reoiteoir. _____

Anois scríobh ceithre abairt de do chuid féin ina bhfuil fíricí seachas tuairimí.

Ag léiriú tuairimí

5. Úsáideann daoine nathanna cainte ar leith agus iad ag léiriú tuairimí. Léigh na nathanna seo thíos. Ansin scríobh ceithre abairt de do chuid féin ina bhfuil tuairimí á léiriú agat.

déarfainnse	creidimse go láidir	sílimse
i mo thuairimse	bheinnse den tuairim	a fhad agus a chímse
	chomh fada agus a fheicimse	is dóigh liomsa
is cinnte go bhfuil	níl aon dabht ach	tá mise den bharúil
caithfear a rá	chomh fada agus a bhaineann sé liomsa	

Mise agus Tusa!

1. Léigh agus cleacht na ceisteanna seo. Cum dhá cheist eile tú féin.

Cén mhí a rugadh tusa? Ar rugadh tusa i mí _____? Cén aois thú?
Cé mhéad deirfiúr atá agat? Cén caitheamh aimsire is fearr leat?
Ar shiúil tú ar scoil? An bhfuil tú tuirseach traochta?
An raibh tú ar scoil gach lá an tseachtain seo? Ar léigh tú _____?
Ar mhaith leat a bheith i do réalta teilifíse nuair a bheidh tú fásta?

Anois ceistigh daoine eile i do rang agus aimsigh duine:

a rugadh an mhí chéanna leat féin. _____

atá níos sine ná tú. _____

atá níos óige ná tú. _____

a bhfuil beirt deirfiúracha aige nó aici. _____

nach bhfuil aon deartháir aige nó aici. _____

ar spéis leis nó léi an caitheamh aimsire céanna leat féin. _____

atá tuirseach traochta inniu. _____

a shiúil ar scoil inniu. _____

a chaill lá ón scoil an tseachtain seo. _____

a léigh leabhar leabharlainne a léigh tusa le déanaí. _____

ar mhaith leis nó léi a bheith ina réalta teilifíse. _____

Tranglam

2. Tá litreacha na bhfocal seo ina dtranglam. An féidir leat na focail a oibriú amach?

gurdah

saoi

cansneitea

ilghé

bhearla

séips

chuirstea

slihiú

Cuir ceithre cinn de na focail thuas in abairtí.

Tomhas

3. Léigh an tomhas agus oibrigh amach é.



Mura bhfuil an freagra agat féin tá sé ag do mhúinteoir.
Foghlaim an tomhas agus cuir ar dhuine éigin sa bhaile nó ar scoil é.



4. Oibrigh le do pháirtí. Bainigí úsáid as foclóir Gaeilge-Gaeilge nó foclóir Gaeilge-Béarla agus freagraí na ceistanna seo.

Ainm an fhoclóra _____
An foilsitheoir _____
An bhliain a foilsíodh den chéad uair é _____

- a. Aimsigh an focal is faide a thosaíonn le 'h'. _____
b. Scríobh an focal deireanach a thosaíonn leis an litir 's' i d'fhoclóir _____
c. Cé acu le 'o' nó 'ó' is mó a thosaíonn focail i d'fhoclóir? _____
d. Cé na bríonna éagsúla atá leis an bhfocal 'tarraingt'? Scríobh trí abairt anseo chun trí bhrí éagsúla atá ag an bhfocal sin a léiriú.

- e. Aimsigh focal i d'fhoclóir nach raibh ar eolas agat cheana féin. Scríobh an focal agus an míniú a thugtar air anseo.

Anois cuir in abairt é.

An Comórtas ar an Raidió

1. Léigh an giota seo thíos.

An cuimhin leat an scéal 'Bhí an lá le Tarlach'? Sa scéal seo tugtar le fios dúinn gur i gcomórtas a bhí ar siúl ar an gclár raidió 'Seo Leat' a bhuaigh Tarlach an ticéad a bhí aige don choirn cheoil. Comórtas tráth na gceist faoi chúrsaí ceoil a bhí ann. Chun a bheith páirteach sa chóimórtas bhí foirm iarratais le líonadh isteach ar dtús ag daoine a raibh spéis acu ann. Fuair Tarlach de Búrca an fhoirm iarratais ar shuíomh idirlín Raidió na Creige agus phriontáil sé í. Chonaic sé ar an bhfoirm go gcaithfeadh duine dá thuismitheoirí an fhoirm a shíniú má bhí sé le páirt a ghlacadh sa chóimórtas. Ní raibh faic ráite aige go dtí sin lena thuismitheoirí maidir leis an gcomórtas tráth na gceist ach chaithfeadh sé labhairt leo mar gheall air anois. Chomh maith leis sin bhí stiúideo Raidió na Creige chomh fada ón teach acusan agus go mbeadh air síob a fháil chuig an stiúideo lá an chóimórtais. Sin, dar ndóigh, dá nglacfaí lena iarratas.



2. Scríobh an comhrá a tharla idir Tarlach agus a thuismitheoirí maidir leis an gcomórtas agus leis an bhfoirm iarratais.

Tarlach: _____

Agus tú ag scríobh an chomhrá an raibh aon fhocal a bhraith tú a bhí deacair le litriú? Cén fáth, dar leat?

3. Anois líon isteach foirm iarratais Tharlaigh.



COMÓRTAS TRÁTH NA GCEIST 'SEO LEAT'
FOIRM IARRATAIS

Ainm _____

Seoladh _____

Seoladh ríomhphoist _____

Uimhreacha fóin: Uimhir bhaile _____ Uimhir fón póca _____

Aois _____

An chúis ar mhaith leat a bheith páirteach sa chomórtas seo _____

An mbeidh tú saor idir 18.30 agus 20.30 ar an 25 Márta? Beidh ☐ Ní bheidh ☐

Síniú _____

Síniú caomhnóra (má tá tú faoi 18) _____

Tóraíocht Focal

seisiún
ceolchoirm
amhránaí
grúpa
dlúthdhiosca
cairteacha
canadh
feis
traidisiúnta
gíotár
cáiliúil

k	s	j	s	q	p	r	f	o	m	h	a	m	h	r	á	n	a	í
x	f	t	h	t	c	e	o	l	c	h	o	i	r	m	r	l	j	g
b	d	p	i	r	á	p	v	z	q	j	b	r	z	p	k	p	g	t
x	f	p	t	ú	t	i	o	c	t	q	c	á	i	l	i	ú	i	l
p	t	z	n	x	i	p	t	r	m	c	g	m	c	c	r	n	z	p
t	j	t	q	f	r	d	í	s	t	a	t	s	e	i	s	i	ú	n
c	v	c	i	f	n	a	e	k	e	n	c	l	v	r	v	q	c	a
a	z	f	h	c	n	j	n	o	p	a	s	t	a	i	d	b	c	v
i	g	m	m	á	é	t	b	g	f	d	r	r	n	g	c	s	l	m
r	v	n	r	r	p	a	l	i	j	h	q	t	d	r	o	k	m	n
t	y	h	z	d	a	o	d	o	g	g	j	w	n	i	n	z	k	m
e	m	z	p	n	e	h	x	t	r	n	m	y	h	g	n	y	x	m
a	r	t	n	h	t	t	s	á	ú	l	l	d	p	t	p	h	t	f
c	m	a	c	c	g	i	q	r	p	j	h	p	m	n	d	r	x	l
h	b	p	c	m	l	r	j	g	a	t	f	a	t	t	t	w	r	e
a	o	k	v	r	z	m	d	t	ú	y	b	e	j	p	c	h	k	á
p	x	n	i	p	g	l	k	l	x	l	q	f	i	t	l	e	h	b
f	n	u	t	n	x	w	d	r	a	c	g	j	m	s	p	c	o	g
n	k	t	r	a	i	d	i	s	i	ú	n	t	a	h	t	l	n	l

stáitse
popcheol
banna
port
staid
albam
príomhamhránaí
stiúideo
fleá
ticéad
ceol



Cúrsaí Ceoil



- Seo deis duit úsáid a bhaint as an méid eolais atá agat faoi chúrsaí ceoil! Samhlaigh gur tugadh deis duit na ceisteanna a chumadh don chomórtas tráth na gceist ar Raidió na Creige. Scríobh deich gceist a bhaineann le cúrsaí ceoil a bheadh oiriúnach don chomórtas. Bí cinnte go bhfuil freagraí ar na ceisteanna ar fad agat féin! Cabhróidh na samplaí seo thíos leat agus tú ag scríobh do chuid ceisteanna.

Cén t-amhrán atá ag uimhir _____ i gcairteacha na seachtaine seo?
 Cá hainm atá ar an ngrúpa ceoil a d'éisigh an t-albam _____ ar na mallaibh?
 Cén bhliain ar ghnóthaigh _____ an comórtas _____ / an duais _____?
 Céard is ainm don phríomhamhránaí atá ag an ngrúpa ceoil _____?
 Cá bhfuil _____ ag cur faoi anois?
 Cén teideal atá ar an amhrán a thosaíonn leis na focail _____?
 Cé a chas an t-amhrán _____ den chéad uair riamh?
 Cén ceoltóir mór le rá a fuair bás i mí _____ na bliana _____?
 Cén t-ainm ceart atá ar an amhránaí / ar an gceoltóir _____?
 Cén gléas ceoil a sheinneann _____?
 Cé acu an giotár leictreach nó an druma a chasann _____?
 Cén teideal atá ar an albam nua atá ag an mbanna ceoil / ag an amhránaí _____?
 Cé leis a bhfuil an réalta ceoil _____ pósta?



- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____
- _____

- Anois cuir na ceisteanna ar do pháirtí. Cé mar a d'éirigh leis nó léi?

- Cén ceoltóir, amhránaí, banna nó grúpa ceoil ab fhearr leat a fheiceáil dá bhféadfá freastal ar do rogha coirm cheoil bheo? Tabhair cúis le do fhreagra.

Inis seo dom!

1. Ceistigh do pháirtí faoin tábhacht a bhaineann le ceol ina shaol nó ina saol féin. D'fhéadfá a fháil amach cén saghas ceoil is fearr leis nó léi, an seinneann sé nó sí gléas ceoil, an gcaitheann sé nó sí mórán ama ag éisteacht le ceol, cé mhéad airgid a chaitheann sé nó sí gach mí ar cheol, agus mar sin de. Ansin scríobh tuairisc bunaithe ar an eolas a fuair tú ó do pháirtí.



2. An bhfuil amhránaí nó ceoltóir a thaitníonn thar barr leat féin? Déan taighde agus scríobh tuairisc bheathaisnéiseach ghearr ar an amhránaí nó ar an gceoltóir sin. Tabhair do thuairisc le léamh do dhuine éigin sa rang nó sa bhaile.



Ar smaoinigh tú ar do théacsanna a léamh arís chun an stór focal, an litriú agus an phoncaíocht a sheiceáil?

Gaeilge Bhinn Bhlasta!

1. An cuimhin leat an scéal faoi Tharlach agus a chara Lorcán agus iad ag freastal ar choirm cheoil? Seo leagan scríofa de ghiota den scéal sin. Tá trí leagan ann den ghiota céanna chun a léiriú go bhfuil níos mó ná slí amháin ann chun rudaí áirithe a rá nó a scríobh. Léigh na trí leagan le do pháirtí. Aimsígí agus pléigí na nathanna agus na focail a bhfuil difríochtaí eatarthu. Cuirigí marc ar na nathanna nó na focail a bhfuil an difríocht is mó eatarthu.

‘Bhéarfainn mionn gurb in Jonaí X,’ ar seisean ina intinn féin. ‘Ach d’fhéadfainn a bheith contráilte.’

Thiontaigh sé thart le hamharc níos fearr a fháil air. Nuair a chonaic Tarlach an tatú de leon a bhí ar ghualainn an fhir bhí a fhios aige go cinnte gur Jonaí X a bhí ann. Thosaigh sé ag déanamh ar a laoch agus súil aige go bhfaigheadh sé seans labhairt leis. Ach, faraor, nár chruinnigh an slua isteach sa mhullach ar Jonaí X. Ba ghairid nach raibh Tarlach bocht ábalta a dhath a fheiceáil. Agus nuair a scaip an slua arís ní raibh Jonaí X le feiceáil in áit ar bith ach oiread is dá slogfadh an talamh é. Ó, Tarlach bocht! Bhí a sheans caillte aige.

‘Bhuel, tá mearadh ort ag cumadh scéalta,’ a dúirt Lorcán nuair a d’inis Tarlach dó fán rud a tharla.

Níor dhúirt Tarlach ní ba mhó. Cé go raibh sé briste fá mar a d’éirigh dó ba ghairid gur chaith sé as a cheann é mar bhí an ceol agus an seó ar fheabhas.

LEAGAN 1

‘Thabharfainn an leabhar gurb in é Jonaí X,’ arsa é sin ina aigne féin. ‘Ach d’fhéadfadh dul amú a bheith orm.’

D’iompaigh sé timpeall chun go bhfaigheadh sé radharc níos fearr air. Nuair a chonaic Traolach an tatú de leon a bhí ar ghualainn an fhir bhí a fhios aige go siúrálte gurbh é Jonaí X a bhí ann. Thosaigh sé ag déanamh ar a laoch agus é ag súil go bhfaigheadh sé seans labhairt leis. Ach, mo léan géar, nár fháisc an slua timpeall ar Jonaí X. Ba ghearr nach raibh Traolach ábalta aon ní a fheiscint thairis a nguailí. Agus nuair a scaip an slua arís ní raibh aon radharc ar Jonaí X. Ó, a Mhuire Mháthair! Bhí a sheans caillte aige.

‘Ní théann aon stad ort ach ag cumadh,’ a dúirt Lorcán nuair a d’inis Traolach dó cad a thit amach.

Ní dúirt Traolach a thuilleadh. Cé go raibh díomá air ba ghearr gur dhein sé dearmad air mar bhí an ceol agus an seó go hiontach ar fad.

LEAGAN 2

'Thabharfainn an leabhar gurb in é Jonaí X,' ar seisean ina intinn féin. 'Ach d'fhéadfadh dul amú a bheith orm.'

Chas sé thart le go bhfaigheadh sé amharc ceart air. Nuair a chonaic Tarlach an tatú de leon a bhí ar ghualainn an fhir bhí a fhios aige go cinnte gurbh é Jonaí X a bhí ann. Thosaigh sé ag déanamh ar a laoch agus chuile shúil aige go bhfaigheadh sé seans labhairt leis. Ach, mo léan géar, nár fháisc an slua isteach sa mullach ar Jonaí X. Ba ghearr nach raibh Tarlach in ann tada a fheiceáil thar a nguailí. Agus nuair a scaip an slua arís ní raibh dé ar Jonaí X. Ó, bhó, bhó! Bhí a sheans caillte aige.

'Tá an diabhal ort ag cumadh,' a dúirt Lorcán nuair a d'inis Tarlach dó faoin rud a tharla. Níor dhúirt Tarlach ní ba mhó. Cé gur airigh sé diomúch ba ghearr gur chaith sé san aer é mar bhí an ceol agus an seó thar barr uileag.

LEAGAN 3

2. Léigh na habairtí seo. Ansin úsáid an nath a bhfuil líne faoi chun abairt nua de do chuid féin a scríobh. Ar tháinig tú ar bhealach eile chun an nath sin a rá? Scríobh thíos é.

a. Thiontaigh sé thart le hamharc níos fearr a fháil air.
Thiontaigh sé thart

Bealach eile chun an nath a rá _____

b. Ba ghairid nach raibh Tarlach bocht ábalta a dhath a fheiceáil.
Ba ghairid

Bealach eile chun an nath a rá _____

c. Tá an diabhal ort ag cumadh.
Tá an diabhal ort

Bealach eile chun an nath a rá _____

d. Bhí an ceol agus an seó thar barr uileag.

thar barr uileag.

Bealach eile chun an nath a rá _____

3. Aimsigh na rudaí seo a leanas sna leaganacha éagsúla den téacs.

3 Ainmfhocal san uimhir uatha _____

2 Fhorainm réamhfhoclach _____

2 Bhriathar sa mhodh coinníollach _____

2 Bhriathar san aimsir chaite _____

Úsáid foclóir chun do chuid freagraí a sheiceáil.

4. Úsáid na focail a scríobh tú i dtasc 3 chun trí abairt a scríobh.

a. _____

b. _____

c. _____

Dialann Tharlaigh

1. Nuair a tháinig Tarlach abhaile ón gcoirm cheoil sa scéal 'Bhí an lá le Tarlach' bhí sé tugtha traochta. Go deimhin féin, bhí sé chomh tuirseach agus go raibh deacracht aige titim a chodladh. Tar éis dó tamall a chaitheamh ag cartadh agus ag iompú sa leaba d'éirigh sé agus tharraing sé chuige a dhialann. Thosaigh sé ag scríobh faoi eachtraí an lae. Scríobh an rud a cheapann tú a scríobh Tarlach ina dhialann.



2. Cé mhéad focal is féidir leat a dhéanamh as na litreacha atá in '**coirm cheoil**'? Bain úsáid as foclóir lena chinntiú go bhfuil na focail ar fad litrithe i gceart agat.

Cuir na focail a d'aimsigh tú in ord aibítire.

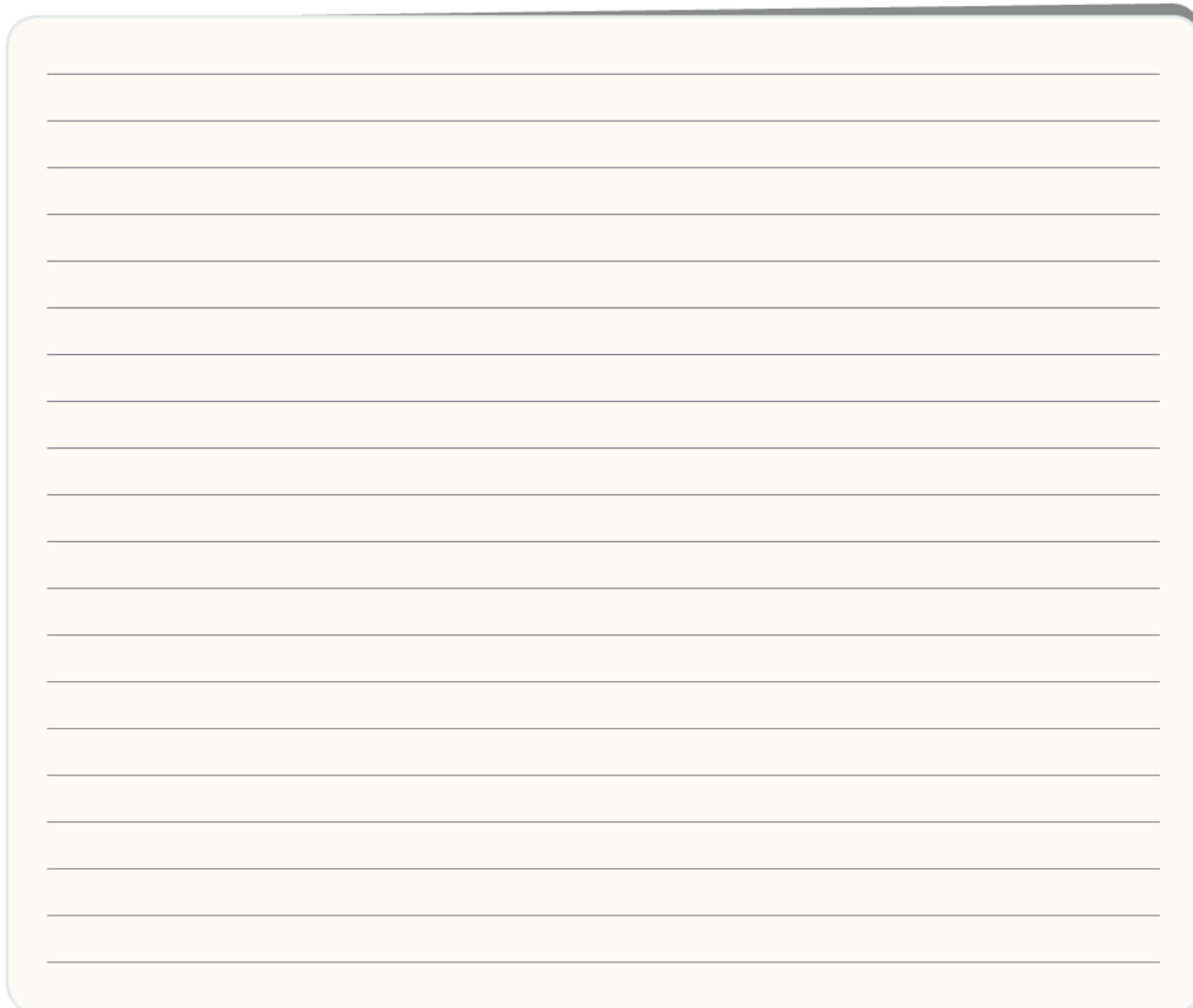
Léigh na focail atá ag do pháirtí. Má d'aimsigh sé nó sí focail nár aimsigh tusa scríobh anseo iad.

3. Léigh agus pléigh an seanfhocal.



Caint dhíreach atá sa seanfhocal. Scríobh an rud atá á rá sa seanfhocal go hindíreach. Deir an seanfhocal _____

4. Cum scéal bunaithe ar a bhfuil ag tarlú sa phictiúr ar leathanach 48.
Ná déan dearmad é a phleanáil ar leathanach sula scríobhann tú anseo é.



Tabhair do scéal le léamh do dhuine eile sa rang. Iarr ar an duine sin comhairle a chur ort maidir leis an scéal féin chomh maith leis an litriú agus leis an bponcaíocht.

Abairtí Aisteacha!

5. Tá na habairtí seo thíos in aimhréidh. Cuir na focail san ord ceart. Ceartaigh an phoncaíocht chomh maith agus cuir isteach ceannlitreacha de réir mar is gá.

a. sin an deas is t-amhrán é

b. a luach sí cheannódh dá mbeadh an t-albam aici

c. ar cáil i bhfad i ngearr ngrúpa tá agus an sin

d. sa sneachta éisteacht sheasfainn dúirt leo a ag Muiris

Cén saghas iad?

1. Uaireanta baintear úsáid as aidiachtaí chun cur síos ar dhaoine. Léigh na haidiachtaí seo.

saibhir	cáiliúil	flaithiúil	dathúil	ardnósach
trodach	cineálta	bocht	gealgháireach	dea-ghléasta
coinsiasach	éirimiúil	dea-bhéasach		ceanndána

Uaireanta eile is nathanna cainte a úsáidtear agus cur síos á dhéanamh ar dhaoine. Léigh na nathanna cainte seo.

Ní chreidfinn focal uaidh.
 Duine fial flaithiúil atá ann.
 Chuirfeadh sé an dubh ina gheal ort.
 Tá féith an ghrinn ann.
 Níl inti ach deargpheata.
 Is amadán críochnaithe é.
 Tá sé mór ann féin.
 Is duine deas macánta í.
 Tá a theanga ar a thoil aige.



2. Anois déan grinnsaidéar ar an mbeirt sa phictiúr. Cé acu de na haidiachtaí agus na nathanna cainte a d'úsáidfeá chun cur síos orthu?

An fear

An bhean

Scríobh aidiachtaí nó nathanna eile de do chuid féin chun cur síos ar an mbeirt.

3. Lig ort go bhfuil aithne agat ar dhuine den bheirt thall agus gur leis nó léi an pas seo. Cum an t-eolas is gá agus scríobh ar an bpas é.



Pas / Passport / Passeport		Éire / Ireland / Irlande	
	Saghas / Type / Type	Tír / Country / Pays	Pas Uimhir / Passport No. / No. Passeport
	Sloinne / Surname / Nom		
	Túsainm(neacha) / Forename(s) / Prénom(s)		
	Náisiúntacht / Nationality / Nationalité	Dáta Breithe / Date of Birth / Date de Naissance	
	Gnéas / Sex / Sexe	Áit Bhreithe / Place of Birth / Lieu de Naissance	
Údarás / Authority / Autorité Oifig na bPasanna, Balle Átha Cliath Passport Office, Dublin		Dáta Eisiúna / Date of Issue / Date de Délivrance	As Feidhm / Date of Expiry / Date d'Expiration
Síniú / Signature / Signature			



4. Oibrigh le do pháirtí. Bainigí úsáid as foclóir Gaeilge-Gaeilge nó foclóir Gaeilge-Béarla agus freagraigí na ceistanna seo.

Ainm an fhoclóra _____
 An foilsitheoir _____
 An bhliain a foilsíodh den chéad uair é _____

- Scríobh an chéad fhocal a thosaíonn leis an litir **o**. _____
- Cén míniú a thugtar ar an bhfocal 'lámh' i d'fhoclóir? _____
- Aimsigh focal i d'fhoclóir nach raibh ar eolas agat cheana féin. Scríobh an focal agus an míniú a thugtar air anseo. _____

Anois cuir in abairt é.

- An bhfuil leathanach ag tús d'fhoclóra a bhfuil an teideal 'noda' nó 'abbreviations' air? Má tá, cad dó a sheasann an litir 'a'? _____
- Scríobh focal spéisiúil éigin a thosaíonn le 'neamh-'. _____

An Leabharlann Phoiblí

1. Léigh an giota seo agus líon isteach an t-eolas thíos.

Tá leabharlanna ann le fada an lá cé nach leabharlanna poiblí a bhíodh iontu i gcónaí. Le linn Impireacht na Róimhe léiríodh an-spéis go deo i leabharlanna poiblí. Theastaigh ó gach impire Rómhánach leabharlann a oscailt a bheadh ní b'iontaí ná an ceann a d'oscail an t-impire a bhí ann roimhe!

Ní bhíodh aon rud seachas leabhair sna leabharlanna tráth. Sa lá atá inniu ann, áfach, bíonn fáil sna leabharlanna ar na meáin eile a mbainimid úsáid astu mar fhoinsi eolais. Ina measc siúd tá léarscáileanna, irisí, nuachtáin, dlúthdhioscaí agus DVDanna. Bíonn deis ag an bpobal ríomhairí na leabharlainne a úsáid chomh maith agus taighde a dhéanamh ar an idirlíon. Is leis an stát na leabharlanna

poiblí agus agus is féidir leis an bpobal staidéar agus taighde a dhéanamh istigh iontu nó ábhar a thógáil ar iasacht astu. Íoctar as na leabharlanna poiblí le hairgead stáit.



Is agamsa atá an leabharlann is fearr sa domhan!

Seo rud faoi leabharlanna a bhí ar eolas agam cheana féin.

Seo rud nua a d'fhoghlaim mé i dtaobh na leabharlanna.

Seo rud ba mhaith liom a fháil amach faoi leabharlanna.

Fíric nó Tuairim?

2. Léigh agus pléigh na habairtí seo a leanas le do pháirtí. An fíricí nó tuairimí iad, dar libh? Scríobh '**fíric**' nó '**tuairim**' le gach ceann acu.
- Is áis don phobal í an leabharlann poiblí. _____
 - 'Impire' a thugtaí ar an té a bhíodh i gceannas ar Impireacht na Róimhe. _____
 - Ba cheart go bhfanfadh na leabharlanna oscailte déanach gach tráthnóna. _____
 - Is féidir ríomhairí a úsáid chun taighde a dhéanamh. _____
 - Is fearr go mór an t-idirlíon mar fhoinse eolais ná leabhair. _____
 - Níl ár ndóthain leabharlanna againn sa tír seo. _____

3. Anois bailigh a oiread eolais agus is féidir leat faoi leabharlann phoiblí atá i do cheantar féin.

Ainm na leabharlainne _____

Seoladh na leabharlainne _____

Uaireanta oscailte _____

Eolas spéisiúil eile faoin leabharlann

4. Ar thug tú faoi deara gur cuireadh séimhiú ar an aidiacht a lean an focal 'leabharlann' sa teideal thall? Tharla sé sin de bharr gur ainmfhocal baininscneach an focal 'leabharlann'. Tarlaíonn an rud céanna i gcás gach ainmfhocal baininscneach. Féach na hainmfhocail eile seo a chríochnaíonn le 'lann'. An bhfuil siad firinscneach nó baininscneach?

dialann	bialann	ceardlann	pictiúrlann	uachtarlann
cógaslann	amharclann	iarsmalann	otharlann	

Anois cuir aidiacht oiriúnach le gach ceann de na hainmfhocail seo.

dialann	cógaslann
bialann	amharclann
ceardlann	iarsmalann
pictiúrlann	otharlann
uachtarlann	

Scríobh trí abairt anseo. Bíodh ceann de na hainmfhocail thuas i d'abairt chomh maith leis an aidiacht a chuir tú leis.

a. _____

b. _____

c. _____

5. Cé mhéad focal is féidir leat a dhéanamh as na litreacha atá in '**leabharlann phoiblí**'? Bain úsáid as foclóir lena chinntiú go bhfuil na focail ar fad litrithe i gceart agat.

Pléigh an liosta focal le do pháirtí. Cé agaibh is mó a d'aimsigh focail?

Mise ☐

Mo pháirtí ☐

Ceistneoir

1. Lón isteach an ceistneoir seo.

- a.** Cá ndéanann tú an chuid is mó de do chuid léitheoireachta?
- Ar scoil.
 - Sa bhaile.
 - Áit éigin eile. _____
- b.** Cá bhfaigheann tú na leabhair a léann tú den chuid is mó?
- Sa leabharlann phoiblí.
 - Sa bhaile.
 - I leabharlann na scoile.
 - Áit éigin eile. _____
- c.** Cé chomh fada ó do theach agus atá leabharlann phoiblí an cheantair ina bhfuil cónaí ort?
- _____
- d.** Cé chomh minic agus a théann tú chuig an leabharlann phoiblí?
- _____
- e.** Cén sórt leabhar is mó a roghnaíonn tú as an leabharlann?
- _____
- f.** An dtógann tú aon rud seachas leabhair ar iasacht ón leabharlann?
- _____
- g.** Dá mbeifeá i mbun leabhair a ordú do pháistí le haghaidh leabharlann phoiblí cén cineál leabhar a roghnófa? Luaigh údair ar leith a bhfuil meas agat orthu más mian leat.
- _____
- _____
- h.** An bhfuil moltaí agat maidir le haon áiseanna nó seirbhísí breise a d'fhéadfadh a bheith ar fáil don phobal sna leabharlanna poiblí? Tabhair cúis le do fhreagra.
- _____
- _____



- 2.** Tabhair do cheistneoir le léamh do dhuine eile sa rang. Pléigí na freagraí a thug an bheirt agaibh agus cuirigí iad i comparáid le chéile.

Focail ar Iarraidh

1. Seo sliocht as an scéal 'Scanraithe!' ón leabhar *Sin Scéal Eile*. Scríobh sna spásanna na focail atá ar iarraidh.

'An diabhal de bháisteach,' arsa Sinéad ____ cantalach agus í ag léim anuas den chlaí.
'An bhfuil lá ar bith nach mbíonn báisteach againn ____ tír seo? Tá mé tinn tuirseach di.'

D'aontaigh Méabh léi.

'Samhradh, mar dheal!' a dúirt ____.

'Beidh mo chuid bróg nua millte ormsa,' arsa Denise. 'Agus mé tar ____ lán laidhre a chaitheamh orthu do bhainis m'uncail ____ tseachtain ____ caite.'

'Gabh i leith uaibh, mar ____! Is fearr dúinn rith abhaile nó beidh muid báite,' arsa Sinéad. 'Ar aon chaoi, ____ mise an-deireanach ag teacht isteach aréir agus bhí ____ mháthair ag gabháil in aer. Má bhím deireanach arís anocht tabharfaidh sí leathmharú orm agus gach seans gur coinnithe istigh ____ fad a bheidh mé an deireadh seachtaine seo chugainn.'

Ní raibh i bhfad ar chor ____ bith le gabháil ag Sinéad agus Denise, ó tharla go raibh siad ____ gcónaí ar Shráid an Aonaigh, an tsráid a bhí díreach taobh thiar den phictiúrlann. Bhí teach Mhéibhe, áfach, píosa maith as láthair ar ____ taobh eile den bhaile. Bheadh siúlóid fiche nóiméad ar ____ laghad le cur di aici.

2. Tá focail agus nathanna sa sliocht thuas a d'fhéadfaí a rá ar bhealaí eile. Seo thíos dhá shampla. Oibrigh le do pháirtí agus scríobhaigí cuid eile acu.

lán laidhre a chaitheamh	=	go leor airgid a chaitheamh
ag gabháil in aer	=	ar buile
_____	=	_____
_____	=	_____
_____	=	_____
_____	=	_____
_____	=	_____
_____	=	_____
_____	=	_____

3. Aimsigh na rudaí seo a leanas sa téacs thuas.

1 Ainmfhocal firinsneach _____

4 Fhorainm Réamhfhoclach _____

2 Bhriathar san aimsir chaite _____

2 Bhriathar san aimsir fháistineach _____

3 Aidiacht _____

Úsáid foclóir chun do chuid freagraí a sheiceáil.

Nuachtlitir

1. Seolann Gaelscoil na Cille Móire nuachtlitir chuig tuismitheoirí na scoile gach mí. Léigh na míreanna eolais seo a bhí in eagrán mhí Márta den nuachtlitir.



Nuachtlitir Gaelscoil na Cille Móire

MÍ MÁRTA

Tosóidh an Club Obair Bhaile arís díreach tar éis shaoire na Cásca. Beidh sé ar siúl go dtí 4.00 p.m. ó Luan go Déardaoin. Is do dhaltáí ó Rang 1 go Rang 6 an club seo agus bíonn múinteoir de chuid na scoile i bhfeighil air i gcónaí. Tá an-éileamh ar an gClub Obair Bhaile agus tabharfar tús áite dóibh siúd is túisce a chláróidh. Tá na foirmeacha le fáil in oifig an rúnaí. Táille: €10 in aghaidh na seachtaine / beirt ón teaghlach céanna – €15.

Beidh Aonach na Leabhar ar siúl i halla na scoile ar an Luan an 18 Márta. Díolfar leabhair do dhaoine fásta chomh maith le leabhair do ghasúir ag an aonach. Is féidir leis na páistí leabhair a cheannach le linn am scoile agus tá fáilte roimh thuismitheoirí / roimh chaomhnóirí bualadh isteach am ar bith idir 9.30 a.m. agus 5.30 p.m. Is í seo an cúigiú bliain don aonach leabhar a bheith ar siúl agus tá an tacaíocht a fhaighimid ó thuismitheoirí na scoile ag dul i méid gach bliain. Is bealach iontach é chun páistí a ghríosadh le tuilleadh léitheoireachta a dhéanamh agus airgead a bhailiú don scoil ag an am céanna. Cheannaíomar trealamh ríomhaireachta leis an mbrabús a rinneadh anuraidh. Cuirigí sa dialann é!

Má tá páiste agat i Rang 6 iarrtar ort freastal ar sheisiún eolais ar an 21 Márta. Tabharfaidh an seisiún seo deis do thuismitheoirí an cúrsa coicise sa Ghaeltacht i mí Bealtaine a phlé leis na múinteoirí agus aon rud atá ag déanamh buartha dóibh a tharraingt anuas. Cuirfear tús leis an gcruinniú ag 8.00 p.m. Tá sé rithábachtach go mbeadh ar a laghad tuismitheoir / caomhnóir amháin as gach teaghlach i láthair ag an gcruinniú seo. Déan teagmháil le Nuala Uí Raghallaigh nó le Tomás Ó Broin murar féidir leat freastal ar an gcruinniú.

Ba mhaith linn a mheabhrú do thuismitheoirí / do chaomhnóirí gur d'fhoireann na scoile amháin an carrchlós atá díreach os comhair gheata na scoile. Is féidir le thuismitheoirí / caomhnóirí páirceáil sa spás páirceála atá in aice leis an gcúirt chispheile. Tá súil againn cur leis an spás páirceála seo mar chuid den obair dheisiúcháin ar an scoil a bheidh ar siúl le linn laethanta saoire an tsamhraidh. Idir an dá linn tugaigí aird, le bhur dtoil, ar an bhfógra seo.

Mar is eol don chuid is mó agaibh cheana féin beidh Gaelscoil na Cille Móire tríocha bliain ar an bhfód an bhliain seo chugainn. Bhvail foireann na scoile, an Bord Bainistíochta agus Coiste na dTuismitheoirí le chéile le déanaí agus tá neart smaointe againn maidir leis na slite a bhféadfaí an ócáid a cheiliúradh. Dar ndóigh, bíonn go leor leor eagrúcháin i gceist le hobair dheonach mar seo agus beidh cabhair de dhíth orainn chun na smaointe breátha atá againn a chur i gcrích. Más thuismitheoir, iarthuismitheoir nó iarscoláire de chuid na scoile tú atá sásta cúnaimh a thabhairt iarrtar ort freastal ar chruinniú sa scoil ar an gCéadaoin an 20 Márta ag 8.30 p.m. Mar a deir an seanfhocal 'Ní neart go cur le chéile'.

2. Tá briathra in aimsirí éagsúla sa téacs seo. Roghnaigh cuid acu le scríobh faoi na teidil chearta.

An Aimsir Chaite

An Aimsir Láithreach

An Aimsir Fháistineach

3. Cum teideal do gach mír eolais atá sa nuachtlitir agus scríobh ag barr na míre é.

4. Scríobh uimhir uatha na n-ainmfhocal seo. Úsáid foclóir más gá.

foirmeacha _____

leabhair _____

caomhnóirí _____

laethanta _____

slite _____

smaointe _____

tuismitheoirí _____

5. Anois léigh an nuachtlitir arís agus freagair na ceisteanna seo a leanas.

a. An club nua é an Club Obair Bhaile? Cén cruthú atá agat?

b. Cén fáth, dar leat, gur gá clárú don Chlub Obair Bhaile roimh ré?

c. Cén fáth, dar leat, nach mbíonn cead ag na naíonáin freastal ar an gClub Obair Bhaile?

d. Cá bhfuil na spásanna páirceála a úsáideann múinteoirí na scoile?

e. An carrchlós mór é an ceann atá ann do na tuismitheoirí / na caomhnóirí?
Cén cruthú atá agat?

f. Cén bhliain a raibh an chéad aonach leabhar ag an scoil?

g. Cén dá bhuntáiste a bhaineann leis an aonach leabhar, de réir na míre eolais?

h. Cén bhliain ar bunaíodh Gaelscoil na Cille Móire?

i. Bunaithe ar an eolas atá sa nuachtlitir cén lá den tseachtain a bheidh ann ar an 21 Márta?

j. Cén fáth, dar leat, a ndeirtear go bhfuil sé ríthábhachtach go mbeadh ar a laghad tuismitheoir / caomhnóir amháin as gach teaghlach i láthair ag an gcruinniú faoin turas Gaeltachta?

k. Cén sórt rudaí, dar leat, a bheadh ag déanamh buartha do thuismitheoirí agus a gcuid páistí ag réiteach le dul ar chúrsa coicíse go dtí an Ghaeltacht?

l. Cén giota eolais sa nuachtlitir a gcuirfidh na tuismitheoirí spéis ann thar aon cheann eile, i do thuairimse?

- 6.** Bhí mír eolais eile sa nuachtlitir nach bhfuil tugtha ar leathanach 56 ná 57. Bhain sé le scoláire de chuid na scoile a bhuaigh comórtas litríochta le déanaí. Scríobh an mhír eolais seo tú féin. Cum ainm don scoláire, abair cén rang ina bhfuil sé nó sí, déan comhghairdeas leis nó léi agus tabhair beagán eolais faoin gcomórtas a bhuaigh an scoláire. Ansin tarraing pictiúr den scoláire agus an duais á bronnadh air nó uirthi.

COMHGHAIRDEAS!

Tranglam!

- 7.** Tá litreacha na bhfocal seo ina dtranglam. An féidir leat na focail a oibriú amach?

oimíeútirsih

tleaghhac

róchlhracs

hócraftonmi

canhoa

inúcrinu

Ná déan dearmad!

1. Léigh tuismitheoirí Chiaráin, atá i Rang 6 i nGaelscoil na Cille Móire, an nuachtlitir a tháinig ón scoil. Bhí spéis ar leith acu i dtrí rud a bhí luaite sa nuachtlitir. Bhreac siad nóta ar an bhféilire ar eagla go ndéanfaidís dearmad ar na dátaí a bhain leis na rudaí áirithe sin. Scríobh na nótaí a shíleann tusa a scríobh tuismitheoirí Chiaráin ar an bhféilire tar éis dóibh an nuachtlitir a léamh.

Luan	Máirt	Céadaoin	Déardaoin	Aoine	
18	19	20	21	22	

2. Bhí an oiread sin ríméid ar Chiarán a bheith ag dul go dtí an Ghaeltacht lena rang i mí Bealtaine go raibh a mhála pacáilte aige ar Lá Fhéile Pádraig! Nuair a chonaic a athair an mála mór ba bheag nár thit an t-anam as. Dúirt sé go raibh an mála i bhfad Éireann róthrom agus nach raibh gá ar bith le cuid de na rudaí a bhí pacáilte ag Tomás. Déan liosta de na rudaí a shíleann tusa a bhí sa mhála ag Tomás ach ar cheap a athair nach raibh gá leo. Bain úsáid as d'fhoclóir chun an litriú a sheiceáil.

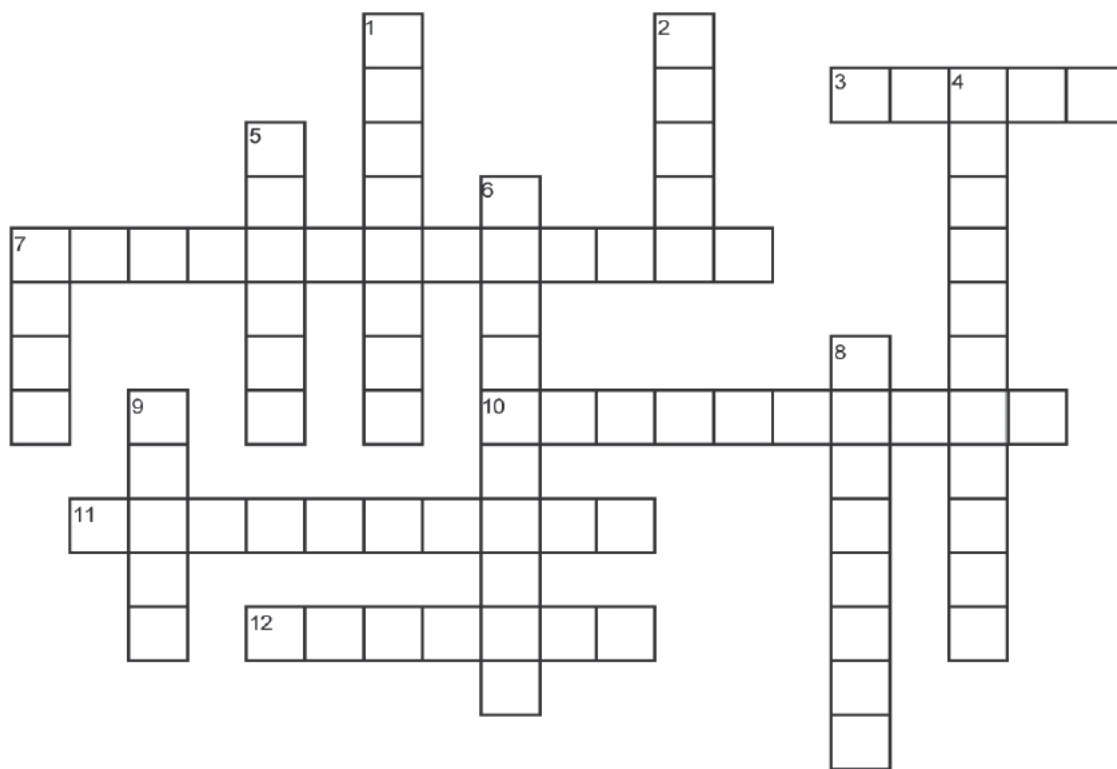


Anois scríobh an comhrá a tharla idir an bheirt.

Daid: A thiarcais! Tá sé sin i bhfad Éireann róthrom, a Chiaráin.

Ciarán: Ach, a Dhaid ...

Crosfhocal



Trasna

3. An seomra is mó sa scoil, b'fhéidir.
7. Níl peann ná páipéar ag teastáil, ach bróga reatha, b'fhéidir.
10. Iad siúd atá ag teagasc.
11. An té atá i mbun na scoile.
12. Áisiúil chun cuntas a choinneáil ar laethanta agus ar mhíonna.

Síos

1. Ní mór seo a dhéanamh roimh scrúduithe go háirithe.
2. Is féidir aisteoireacht a dhéanamh má tá sé seo ar bun.
4. Áit a bhfuil na leabhair.
5. Nuair a bhíonn an scoil druidte, sa samhradh nó um Nollaig, mar shampla.
6. Eolas ar uimhreacha agus conas iad a úsáid.
7. An áit le dul ag súgradh taobh amuigh.
8. Na múinteoirí go léir le chéile.
9. Lá amuigh leis an rang.

2. Scríobh an litir a chuir Tara chuig a cara cleite nua. Bain úsáid as a bhfuil d’eolas thuas faoi Tara. Cum aon eolas nach dtugtar sa téacs.

Sa litir seo inseoidh Tara do Cháit fúithi féin agus faoina saol. Cuirfidh sí ceisteanna faoin scoil ar a bhfuil Cáit ag freastal. Fiafróidh sí di faoina muintir, a cairde agus a cuid caitheamh aimsire chomh maith.

A Cháit, a chara,



3. Tabhair do litir le léamh do dhuine eile sa rang. Scríobhadh an duine sin freagra Cháit ar do litir. Pléigí an dara litir seo nuair atá sí scríofa. An bhfuil tusa sásta leis na freagraí a tugadh ar na ceisteanna a chuir tú agus leis an litir i gcoitinne?

Litriú

4. Cuir ciorcal thart ar an leagan ceart de gach focal.

- | | | | |
|----|-----------------|------------------|------------------|
| a. | trí bhlian déag | trí bhliain déag | trí bliana déag |
| b. | scríbhoidh sí | scríobhfaidh sí | scriobhfaidh sí |
| c. | litreacha | leitreacha | litireacha |
| d. | an pictiúrlann | an phictiúrlann | an phictiúrlainn |
| e. | d'inis sí | dinis sí | d'innis sí |



5. Oibrigh le do pháirtí. Bainigí úsáid as foclóir Gaeilge-Gaeilge nó foclóir Gaeilge-Béarla agus freagraigí na ceisteanna seo.

Ainm an fhoclóra _____
 An foilsitheoir _____
 An bhliain a foilsíodh den chéad uair é _____

- a. Cén míniú a thugtar ar an bhfocal 'barr' i d'fhoclóir? _____
 b. Aimsigh an focal is faide a thosaíonn le 'é'. _____
 Scríobh abairt ina bhfuil an focal a d'aimsigh tú.

- c. An scríobhtar na focail i d'fhoclóir in aibítir speisialta foghraíochta, chomh maith leis an ngnáthaibítir, chun a thaispeáint don léitheoir cén chaoi ba cheart iad a fhuaimniú? Má scríobhtar, an féidir leat a oibriú amach cén fhuaim atá leis an tsiombail 'x' san aibítir foghraíochta?
 d. An bhfuil leathanach ag tús d'fhoclóra a bhfuil an teideal 'noda' nó 'abbreviations' air? Má tá, cad iad na noda / giorrúcháin is minice a fheictear sna hiontrálacha? Scríobh na cinn is tábhachtaí anseo.

An nod / giorrúchán _____ Seasann sé seo do _____

An nod / giorrúchán _____ Seasann sé seo do _____

An nod / giorrúchán _____ Seasann sé seo do _____

An nod / giorrúchán _____ Seasann sé seo do _____

A Mhúinteoir Dhil

1. Ar nós gach múinteoir eile faigheann Bean Uí Raghallaigh nótaí ó thuismitheoirí na ndaltaí má bhíonn siad as láthair, déanach nó má bhíonn orthu an scoil a fhágáil go luath ar chúis éigin. Léigh na nótaí seo a sheol tuismitheoirí éagsúla chuig Bean Uí Raghallaigh le mí anuas.

A Mhúinteoir dhil,

11 Márta

Ní raibh Ciara ar scoil inné de bharr go raibh pianta boilg uirthi. Ceapaim go bhfuil sí ceart go leor inniu ach d'iarr mé uirthi a rá leat mura mbeadh sí ag brath go maith. Is féidir glaoch a chur orm sa bhialann am ar bith.

Mise le meas,
Peadar Ó Riada

A Bhean Uí Raghallaigh,

11 Márta

Tá coinne fioclóra ag Noel amárach ag 9.30. Ní dóigh liom go dtógfaidh sé réfnada. Tiomnaífidh mé ar scoil é chomh luath agus a bheidh an coinne thart.

Le gach dea-mhéin, Fionnuala Uí Dhiompsaigh

A Bhean Uí Raghallaigh, a chara,

16 Márta

Ní bheidh Nuala ar scoil an chuid eile den tseachtain seo. Tá a seanmháthair go dona tinn agus táimid ag taisteal go Londain tráthnóna chun í a fheiceáil. Tá súil againn a bheith ar ais sa bhaile oíche Dhomhnaigh, má bhíonn gach rud i gceart. Bheimis an-bhuíoch dá ndéarfadh sibh paidir sa rang go dtiocfaidh biseach ar sheanmháthair Nuala.

Mise le meas, Córa Mhic an tSaoir
p.s. Tá Nuala an-trína chéile faoin scéal ach shíl mé gurbh fhearr di a bheith ar scoil inniu.

A Mhúinteoir,

19 Márta

Caithfidh mé Aoife a thabhairt chuig dochtúir na súl ag 200 inniu. An bhféadfadh sí an rang a fhágáil ag 1.35. le do thoil? Beidh mé ag fanacht léi ag geata na scoile. Cuirfidh sí glaoch ar dhuine dá cairde faoin obair bhaile.

Le buíochas,
Georgette Holmes

A Bhean Uí Raghallaigh,

20 Márta

Tá an-bhrón orm go bhfuil Muiris déanach ag teacht ar scoil inniu. Ní thosódh an gluaiseán ag an nóiméad déanach agus b'éigean dó féin agus dá dheirfiúr siúl ar scoil. Tá súil againn nach raibh sé ródhéanach ar fad. Le dea-mhéin,

Tomás Ó Ruairc

p.s. De bharr go bhfuil an carr as fidil ní bheidh ar mo chumas freastal ar an gceirinniú faoin turas Gaeltachta san oíche amárach. An bhfuil aon seans go bhféadfaínn casadh le duine de na múinteoirí atá i gceist am éigin an tseachtain seo chugainn?

2. Anois lig ort go bhfuil do mháthair, d'athair nó do chaomhnóir féin ag scríobh nóta chuig do mhúinteoir. Mínigh sa nóta an fáth a raibh tusa as láthair, déanach ag teacht ar scoil, nó an fáth a raibh ort an scoil a fhágáil roimh am scoir le déanaí.

3. Scríobh '**Fíor**', '**Bréagach**' nó '**Ní thugtar an t-eolas seo**' le gach ceann acu seo, bunaithe ar an eolas a thugtar sna nótaí thall chuig Bean Uí Raghallaigh. Ansin scríobh dhá ráiteas eile agus iarr ar do pháirtí na freagraí a scríobh dóibh.

- a. Is ar an aonú lá déag a bhí coinne fioclóra ag Noel. _____
- b. Siúlann Muiris ar scoil gach maidin. _____
- c. Tá máthair Nuala cinnte go mbeidh siad ar ais sa bhaile arís oíche Dhomhnaigh. _____
- d. Tá deirfiúr Mhuiris níos óige ná é. _____
- e. Is ar an séú lá déag a thaistil muintir Nuala go Londain. _____
- f. 'Ó Diompsaigh' an sloinne atá ar Noel. _____
- g. Is ar an naoú lá déag a bhí coinne ag Aoife le dochtúir na súl. _____
- h. Is féidir glaoch ar athair Chiara sa bhaile le linn uaireanta scoile. _____
- i. Tá carr ag Georgette Holmes, máthair Aoife. _____
- j. Is tuismitheoir aonair é athair Chiara, Peadar Ó Riada. _____
- k. Ní raibh Nuala ar scoil ar an séú lá déag. _____
- l. Ní raibh aon duine as láthair ar an dara lá déag. _____
- m. _____
- n. _____

4. Smaoinigh ar na rudaí a rinne tú idir an 11 agus an 20 lá den mhí seo nó den mhí seo caite. Scríobh rud a rinne tú ar thrí cinn de na dátaí sin. Úsáid na nathanna atá scríofa sa bhosca.

ar an aonú lá déag	ar an dara lá déag	ar an tríú lá déag
ar an gceathrú lá déag	ar an gcúigiú lá déag	ar an séú lá déag
ar an ochtú lá déag	ar an naoú lá déag	ar an bhfichiú lá

Ar an _____

Ar an _____

Ar an _____

I bhfábhar agus i gcoinne

1. Tá daoine ann a deir gur ceithre lá in áit cúig lá ba cheart do pháistí bunscoile a chaitheamh ar scoil. An gceapann tusa go bhfuil an ceart acu? Scríobh pointí i bhfábhar agus i gcoinne an mholta seo.

Na buntáistí a bhainfeadh le seachtain scoile ceithre lá

- _____
- _____
- _____
- _____

Na míbhuntáistí a bhainfeadh le seachtain scoile ceithre lá

- _____
- _____
- _____
- _____

2. Léigh na pointí a scríobh duine eile sa rang i gcoinne agus i bhfábhar seachtain scoile ceithre lá. Pléigí na tuairimí atá agaibh maidir leis an ábhar. Seo thíos roinnt nathanna is féidir a úsáid agus tú ag aontú nó ag easaontú le duine. Scríobh cuid eile sibh féin.

Tá an ceart ar fad agat.

Sin í an fhírinne ghlan.

Thiocfainn leat ansin.

Níl ciall ná réasún leis sin.

Níl bun ná barr leis sin.

Sin deargsheafóid.

Ní aontaím beag ná mór leat faoi sin.

3. Scríobh tuairisc anseo ar an bplé a bhí eadraibh.

4. Deir an seanfhocal:

Ní ualach an τ-oideachas ach is ualach mór an τ-aineolas.

An gceapann tú go bhfuil an ceart ag an seanfhocal? Tabhair fáth le do fhreagra.

Cairde ar Scoil

1. Scríobh faoi chara amháin nach mbeadh aithne agat air nó uirthi murach an scoil.

Ainm baiste _____

Aois _____

Sloinne _____

Dáta breithe _____

Seoladh baile _____

Eolas faoin duine

Inis cé mar a chuir an bheirt agaibh aithne ar a chéile an chéad lá riamh.

2. Iarr ar an gcara atá i gceist an giota a scríobh tú thuas a léamh. An bhfuil gach eolas a thug tú faoi nó fúithi cruinn? An í an chuimhne chéanna atá aige nó aici ar an lá nó an ócáid ar casadh ar a chéile sibh ar dtús?

3. Léigh na nathanna thall.

Pioc cúig cinn de na nathanna agus bain úsáid astu chun abairtí a scríobh. Roghnaigh na briathra mar seo a leanas – an briathar sa chéad abairt san aimsir láithreach, an briathar sa dara habairt san aimsir fháistineach, an briathar sa tríú habairt san aimsir chaite, an briathar sa cheathrú habairt sa mhodh coinníollach agus an briathar sa chúigiú habairt sa mhodh ordaitheach.

a. _____

b. _____

c. _____

d. _____

e. _____

foireann na scoile
halla na scoile
rialacha na scoile
príomhoide na scoile
bord bainistíochta na scoile
nuachtlitir na scoile
clár ama na scoile
geata na scoile
cór na scoile
clós na scoile



An t-am atá le teacht!

1. Cum ceistanna a bhféadfaí na freagraí seo a thabhairt orthu.

_____ Cuirfidh.
_____ Déanfaidh mé amárach é.
_____ Cheapfainn nach mbeidh.
_____ Ní cheannóidh. Tá sé ródhaor.
_____ Faraor, ní fhéadfaidh mé.
_____ Déarfaidh, cinnte.
_____ Nílím cinnte fós.
_____ Cén fáth nach féidir leat féin
_____ é a dhéanamh?
_____ Tiocfaidh nuair a bheidh
_____ m'obair bhaile críochnaithe agam.



2. Oibrigh le do pháirtí. Bainigí úsáid as foclóir Gaeilge-Gaeilge nó foclóir Gaeilge-Béarla agus freagraí na ceistanna seo.

Ainm an fhoclóra _____
An foilsitheoir _____
An bhliain a foilsíodh den chéad uair é _____

a. Cé acu le **h**, **i**, **o** nó **e** is lú a thosaíonn focail i d'fhoclóir? _____

b. Aimsigh an focal is faide a thosaíonn le **v**. _____

Scríobh abairt ina bhfuil an focal sin.

c. Cé mhéad focal a thosaíonn le **z**? _____

d. Scríobh focal spéisiúil éigin a thosaíonn le 'idir-'. _____

e. Cé na bríonna éagsúla atá leis an bhfocal 'caitheamh'?

Scríobh trí abairt anseo chun trí bhrí éagsúla atá ag an bhfocal sin a léiriú.

3. Cuir ceithre fhocal shuimiúla a d'aimsigh tú san fhoclóir in abairtí. Bíodh gach abairt ag tagairt don am atá le teacht. Cén aimsir den bhriathar a úsáidfí tú?

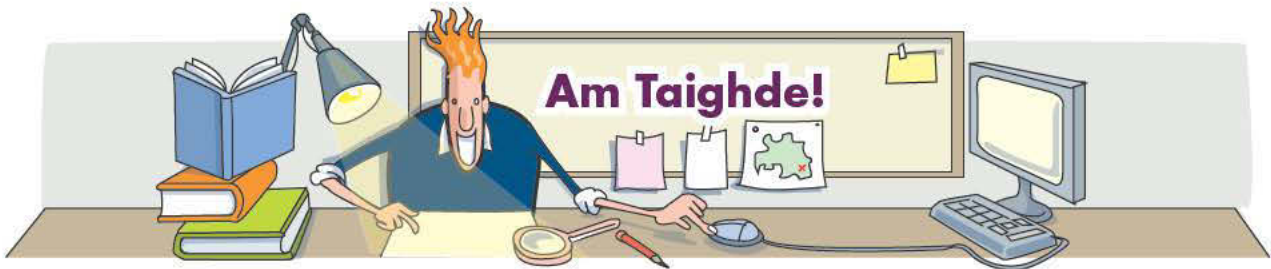
Ní neart go cur le chéile!

1. An raibh a fhios agat gur seanfhocal é teideal an scéil faoin mbeárbaiciú 'Ní neart go cur le chéile'? Cuimhnigh ar ócáid a bhféadfá féin an seanfhocal sin a úsáid. Déan cur síos ar an ócáid agus bain úsáid as an seanfhocal mar chríoch. Cabhróidh na briathra ar an mbríce leat.



2. Féach na briathra ar an mbríce thuas. Cén aimsir nó modh ina bhfuil siad? Cuir ✓ leis an gceann ceart.

an aimsir chaite ☐ an aimsir fháistineach ☐ an aimsir láithreach ☐
an modh coinníollach ☐ an modh ordaitheach ☐



3. Oibrigh le do pháirtí agus aimsígí seanfhocail eile ina ndéantar tagairt do dhaoine a bheith ag cabhrú nó ag comhoibriú le chéile. Scríobh na seanfhocail a d'aimsigh sibh anseo.

Ag brath ar an aimsir

1. Déan staidéar ar an léarscáil seo d'Éirinn ar a dtugtar réamhaisnéis na haimsire don lá amárach. Ansin freagair na ceisteanna thíos.

- a. Cén cúige arbh fhearr leat a bheith ann bunaithe ar an réamhaisnéis seo? Tabhair cúis le do fhreagra.

- b. Cén sórt aimsire a bheidh i do cheantar féin amárach, de réir na réamhaisnéise seo?



- c. Liostaigh na héadaí a chaithfeá, bunaithe ar an réamhaisnéis seo, dá mbeifeá ag dul amach ag siúl amárach i gCúige Uladh.

- d. Liostaigh na héadaí a chaithfeá dá mbeifeá ag dul amach ag siúl amárach i gCúige Mumhan.

2. Scríobh ceithre leagan cainte a dhéanann cur síos ar bháisteach throm.

3. Déan cur síos ar an sórt aimsire atá i do cheantar féin inniu.

4. Inis cén saghas aimsire is fearr leat agus cén fáth.

5. Bíonn an-tionchar ag an aimsir ar ár saol. Dá mbeifeá saor ón scoil lá breá gréine conas a mhothófá? Cad a dhéanfá? Bain úsáid as an oiread de na briathra sa bhosca agus is féidir.

bhraithfinn	rachainn	d'fhanfainn	cheapfainn
chuirfinn	bheinn	d'iarrfainn	d'imeoinn
d'éistfinn	d'fhéachfainn	bhreathnóinn	
d'amharcfainn	d'imreoinn	thabharfainn	

Dá mbeifeá saor ón scoil lá fuar báistí conas a mhothófá? Cad a dhéanfá? Bain úsáid as an oiread de na briathra sa bhosca thuas agus is féidir.

Casfhocal

1. Léigh agus abair an casfhocal seo in éineacht le do pháirtí.



**Tá seanteach thiar;
Seanteach a bhí ann ariamh.
Tá seacht seanchat ann,
Seacht mbanchat
Agus seacht bhfearchat.
Is éard a dúirt an seachtú seanchat
Leis an seachtú fearchat:
'A fhearchait, tar uait
Go dtí an seanteach silteach siar!'**

Anois déanaigí iarracht an casfhocal a chur de ghlanmheabhair agus a rá go tapa.

Cé agaibh is tapúla á rá? _____

Pléigí an casfhocal. Céard iad na focail nó na nathanna is deacra le rá, dar libh?

An bhfuil cúis áirithe go bhfuil siad sin deacair?

2. Cé a cheapann tusa a bhí ag maireachtáil sa seanteach seo tráth? Cum scéal nó dán agus déan cur síos ann ar an duine nó ar na daoine a mhair sa teach. Inis chomh maith céard a thit amach dóibh.

Tabhair do scéal nó do dhán le léamh do dhuine éigin agus freagair aon cheisteanna atá aige / aici mar gheall air.

Contrárthachtaí

3. Scríobh contrárthacht gach focal acu seo.

seanteach
thiar
thuaidh
fear

teach nua

is deacra
amuigh
amach
is tapúla

Ceist agam ort!

1. An cuimhin leat an scéal faoin mbeárbaiciú 'Ní neart go cur le chéile'? Murar cuimhin éist leis arís ar an dlúthdhiosca. Cum sé cheist faoin scéal agus scríobh anseo iad.

a. _____

b. _____

c. _____



d. _____

e. _____

f. _____

2. Seiceáil go bhfuil na ceannlitreacha agus na comharthaí ceiste sna háiteanna cearta agat. Seiceáil do chuid litrithe. Ansin cuir na ceisteanna ar do pháirtí. Freagraíodh do pháirtí thú ó bhéal.



Faigh amach céard a shíl do pháirtí faoi do chuid ceisteanna. Ar cheap sé nó sí go raibh siad deacair?

Gaeilge Bhinn Bhlasta!

1. An cuimhin leat an scéal dar teideal 'Ní neart go cur le chéile' faoin mbeárbaiciú a bhí ag clann Mhic Gearailt? Seo leagan scríofa de phíosca beag den scéal sin. Tá trí leagan ann den phíosca céanna lena thaispeáint go bhfuil níos mó ná bealach amháin ann le rudaí áirithe a rá nó a scríobh. Léigh na trí leagan le do pháirtí. Aimsígí agus pléigí na nathanna agus na focail a bhfuil difríochtaí eatarthu. Cuirigí marc ar na nathanna nó na focail a bhfuil an difríocht is mó eatarthu.

Chabhraigh Bláthnaid lena máthair chun na sailéid eile a ullmhú.

'Caithfidh mé na sailéid a chur isteach sa chuisneoir,' a dúirt Máire le Réamonn tar éis tamaill.

'An dtógfá amach an deoch chun spás a dhéanamh dóibh.'

'Ach nach bhféadfá iad a fhágaint ar an mbord?' arsa Proinsias.

'Tá an lá róbhog ar fad,' arsa Máire. 'Níor mhór duit a bheith an-chúramach le bia aimsir bhreá mar í seo. Ní róbhúioch a bheadh ár gcairde dúinn dá mbeidís ag dul abhaile agus tinneas boilg orthu.'

Bhí an ghrian go hard sa spéir ach a raibh an méid sin déanta. Bhí sé ag éirí meirbh marbhánta.

'B'fhearr duit an scáth gréine a chur ag ceann de na boird,' arsa Réamonn le Proinsias, 'nó beidh gach éinne loisthe dóite.'

Níorbh aon mhoill ar Phroinsias san a dhéanamh.

LEAGAN 1

Chuidigh Bláthnaid lena máthair na sailéid eile a ullmhú.

'Caithfidh mé na sailéid a chur isteach sa chuisneoir,' arsa Máire le Réamonn i gceann tamaill.

'An dtógfá amach an deoch le spás a dhéanamh.'

'Ach nach dtiocfadh leat iad a fhágáil ar an tábla?' arsa Proinsias.

'Tá an lá i bhfad róthe,' arsa Máire. 'Caithfidh tú a bheith iontach cúramach le bia in aimsir mar seo. Ní róbhúioch a bheadh ár gcairde dá mbeadh siad ag gabháil chun an bhaile agus tinneas boilg orthu.'

Bhí an ghrian go hard sa spéir faoin am a raibh an méid sin déanta. Bhí sé ag éirí te marbhánta.

'B'fhearr duit scáth gréine a chur ag ceann de na táblaí,' arsa Réamonn le Proinsias, 'nó beidh achan duine bruite dóite.'

Níor bhain sé i bhfad as Proinsias sin a dhéanamh.

LEAGAN 2

Thug Bláthnaid cúnamh dá máthair leis na sailéid eile a réiteach.

'Caithfidh mé na sailéid a chur isteach sa gcuisneoir,' a dúirt Máire le Réamonn tar éis tamaill.

'An dtógfá amach na deochanna le haghaidh spás a dhéanamh dóibh.'

'An bhféadfá iad a leagan ar an mbord?' a deir Proinsias.

'Tá an lá rómheirbh,' a deir Máire. 'Caithfidh muid a bheith fíorchúramach leis an mbia san aimsir bhreá seo. Ní bheadh ár gcairde róshásta linn dá mbeadh bolg tinn orthu ag gabháil abhaile.'

Bhí an lá caite go maith faoin am a raibh an méid seo déanta acu. Bhí sé ag éirí meirbh marbhánta.

'B'fhearr duit an scáth gréine a chur ar cheann de na boird,' a deir Réamonn le Proinsias, 'nó beidh chuile dhuine dóite ag an ngrian.'

Níor thóg sé dhá mheandar ar Phroinsias an méid sin a dhéanamh.

LEAGAN 3

2. Éistigí leis an ngiota thall ar an dlúthdhiosca in bhur rogha ceann de na canúintí agus sibh ag féachaint ar an téacs ag an am céanna. Roghnaígí cúig fhocal a bhfuil an-difríocht idir an chaoi a litrítear agus a scríobhtar iad.

3. Scríobhaigí leagan eile de gach nath acu seo.
Thug Bláthnaid cúnamh dá máthair.

Beidh chuile dhuine dóite.

Ach nach bhféadfá iad a fhágaint ar an mbord?

Níor bhain sé i bhfad as Proinsias sin a dhéanamh.

4. Léigh an giota seo den téacs arís agus scríobh é thíos i gcaint indíreach.

'Caithfidh mé na sailéid a chur isteach sa gcuisneoir,' a dúirt Máire le Réamonn tar éis tamaill. 'An dtógfá amach na deochanna le haghaidh spás a dhéanamh dóibh.'
'An bhféadfá iad a leagan ar an mbord?' a deir Proinsias.
'Tá an lá rómheirbh,' a deir Máire.

Tar éis tamaill dúirt Máire le Réamonn _____.

D'iarr sí air _____.

D'fhiafraigh Proinsias _____.

Mhínigh Máire dó _____.

5. Léigh an giota seo den téacs arís.

'B'fhearr duit scáth gréine a chur ag ceann de na táblaí,' arsa Réamonn le Proinsias,
'nó beidh achan duine bruite dóite.'

Scríobh é i gcaint indíreach anseo. Lig ort gurb é Proinsias atá ag cur síos ar ar thit amach.

Dúirt Daid _____

Go raibh míle maith agat!

1. Scríobh Stanislaw, duine den dream a bhí i láthair ag an mbeárbaiciú tigh Mhic Gheairailt, nóta buíochais go luath tar éis na hócáide. Dúirt sé ina nóta gur bhain sé an-sult as an mbeárbaiciú. Chomh maith leis sin thug sé cuireadh do na Gearaltaigh chuig teacht le chéile ina theach féin an tseachtain dár gcionn. Scríobh nóta Stanislaw anseo.



2. Cé mhéad focal is féidir leat a dhéanamh as na litreacha atá in '**míle buíochas**'? Bain úsáid as foclóir lena chinntiú go bhfuil na focail ar fad litrithe i gceart agat.

3. Cuir na focail a d'aimsigh tú in ord aibítire.

4. Léigh na liostaí focal a scríobh daoine eile sa rang. Scríobh roinnt focal a bhí acusan nach raibh agat féin.

Abairtí Aisteacha!

5. Tá na habairtí seo thíos in aimhréidh. Cuir na focail san ord ceart. Ceartaigh an phoncaíocht chomh maith agus cuir isteach ceannlitreacha de réir mar is gá.
- a. níos sailéid ná sa itear i bhfad samhradh gheimhreadh mar a itear sa mó
 - b. Síle is an rud arsa beárbaiciú ach an aimsir deas a bheith oiriúnach
 - c. baiste na hainmneacha thuismitheoirí Phroinsiais agus Bhláthnaid Máire agus atá ar Réamonn
 - d. na cairde cuireadh an mbeárbaiciú do agus tugadh chuig na comharsana
 - e. arís an oíche sin lena arsa athair Proinsias beárbaiciú eile againn an mbeidh go luath

Cé acu ba dheacra a oibriú amach? Roghnaigh na focail chuí ón mbosca thíos agus tabhair cúis le do fhreagra.

an chéad cheann

an dara ceann

an tríú ceann

an ceathrú ceann

an cúigiú ceann



6. Oibrigh le do pháirtí. Bainigí úsáid as foclóir Gaeilge-Gaeilge nó foclóir Gaeilge-Béarla agus freagraí na ceistanna seo.

Ainm an fhoclóra _____

An foilsitheoir _____

An bhliain a foilsíodh den chéad uair é _____

- a. Scríobh focal spéisiúil éigin a thosaíonn le 'mí-'. _____
- b. An dtugtar eolas i d'fhoclóir maidir le cúrsaí gramadaí? Déan cur síos ar an gcuid is áisiúla den eolas sin anseo.

- c. Cén míniú a thugtar ar an bhfocal 'bonn' i d'fhoclóir? _____

Is fearr súil romhat ná dhá shúil i do dhiaidh

1. Athraigh an scéal faoin mbeárbaiciú 'Ní neart go cur le chéile'. Lig ort gur tharla eachtra de shaghas éigin le linn an bheárbaiciú a chuir as go mór dá raibh i láthair. Scríobh dréacht de do théacs ar dtús, déan eagarthóireacht air agus ansin scríobh an leagan críochnaithe ar leathanach.
2. An féidir leat duine eile sa rang a aimsiú a scríobh faoin eachtra chéanna ar scríobh tusa fúithi nó faoi eachtra atá cosúil léi? Léigí scéalta a chéile agus pléigí iad. Ansin cláraigh na cosúlachtaí agus na difríochtaí a bhí idir bhur scéalta.

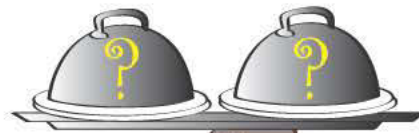
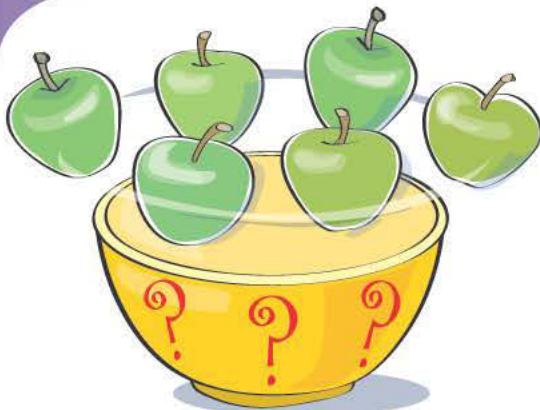
Na príomhchosúlachtaí a bhí eatarthu

Na príomhdhifríochtaí a bhí eatarthu

Dhá Thomhas Duit!

3. Léigh na tomhais seo agus oibrigh amach iad. Mura bhfuil na freagraí agat féin beidh siad ag do mhúinteoir.

Cé mhéad úll a d'fhéadfá a chur i mbabhla folamh?



Ainmnigh dhá rud nach mbeadh agat don dinnéar.

Anois foghlaim na tomhais agus cuir ar dhuine éigin sa bhaile nó ar scoil iad.

Anuas, aníos!

- Léigh an rann traidisiúnta seo a bhíonn á rá ag páistí agus iad ag súgradh. Ansin foghlaim an rann agus múin é do pháiste níos óige ná tú féin sa bhaile nó ar scoil.

Anuas, aníos,
Suas arís.
Coinnigh do ghreim
Nó titfidh tú síos,
Is beidh do mhargadh déanta.
Tá do mhargadh,
Níl do mhargadh,
Beidh do mhargadh déanta.



Anonn, anall,
Thiar is thall.
Is agamsa an clár
Is tusa ar barr.
Is tá do mhargadh déanta.
Tá do mhargadh,
Níl do mhargadh,
Tá do mhargadh déanta.

Contrárthachtaí

- Scríobh contrárthacht gach focal acu seo.

suas
anuas
thuas
anonn
agamsa
barr

síos

do
tá
beidh
tusa
titfidh

- Cum abairtí ina mbeidh ceithre cinn de na contrárthachtaí thuas. Caithfidh an dá chuid den chontrárthacht a bheith san abairt i ngach cás.

Abairtí Aisteacha!

- Tá na habairtí seo thíos in aimhréidh. Cuir na focail san ord ceart. Ceartaigh an phoncaíocht chomh maith agus cuir isteach ceannlitreacha de réir mar is gá.

a. siúl ar an margadh satharn a bhíonn ar an

b. ar an go bhfuil rómhór le bheith ceapaim gcrandaí bogadaí tusa

c. do ghreim a má ní choinníonn tú thitfidh tú stór

d. na tuismitheoirí sa nach bhfuil leath a cheantar ndóthain áiseanna i mbaile na creige dá gcuid deir páistí spóirt

An raibh a fhios agat?

1. Léigh na fíricí seo a bhaineann le bia agus freagair na ceistanna.

1 Tá níos mó siúcra i líomóid ná mar atá i sú talún.

2 Itheann muintir na Fraince thart ar 500,000,000 seilide in aghaidh na bliana.

3 Má chuireann tú banana glas i mála páipéir aibeoídh sé níos scioptha ná mar a dhéanfaidh sé amuigh faoin aer. Má chuireann tú úll nó tráta aibí sa mhála aibeoídh an banana níos tapúla fós!

4 Baintear úsáid as im piseanna talún chun dinimít a dhéanamh.

5 Íosfaidh an gnáthdhuine timpeall 35 tonna bia le linn a shaoil.

6 Is í an rís an príomhbhia laethúil atá ag leath de dhaoine an domhain.

7 Sna meánaoiseanna creideadh go bhféadfaí cnámh éisc a slogadh de thimpiste a leá trí shú líomóide a ól. Tá an nós fós againn sa lá atá inniu ann sú líomóide a chur ar iasc.

8 Tá gairleog an-mhaith don tsláinte. Tá cruthú ann gur féidir leis frídíní a mharú agus muid a choinneáil slán ó ghalair éagsúla. Níl aon chruthú againn gur cosaint é i gcoinne vaimpíirí, áfach!

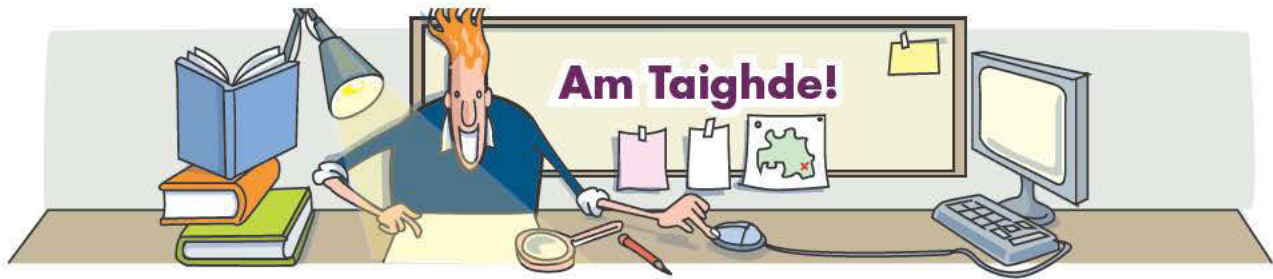
9 Fadó chreid na Máigigh agus na hAstacaigh gurbh as neamh a tháinig pónairí cacó. Chreid siad go mbeadh cumhacht agus eolas ag an té a d'íosfadh iad.

10 Ní fhásann aon úlla ar an gcrann úll nó go mbíonn sé idir ceithre agus cúig bliana d'aois.



2. Cé acu de na fíricí thuas nach raibh ar eolas agat cheana féin?

3. Cé acu de na fíricí seo faoi bhia ba spéisiúla, i do thuairimse?



4. Bailigh roinnt fíricí spéisiúla faoi bhia agus scríobh anseo iad. D'fhéadfá tuilleadh eolais a bhailiú faoi cheann de na bianna a luaitear thall nó bianna eile a roghnú chun eolas a bhailiú mar gheall orthu.

1.

2.

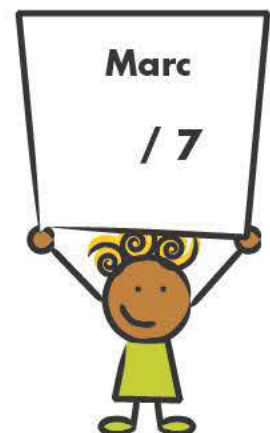
3.

5. Léigh an t-eolas a bhailigh duine eile i do rang. Luaigh rud nua amháin a d'fhoghlaim tú ó thaighde an duine sin.

Litriú

6. Cuir ciorcal thart ar an leagan ceart de gach focal.

a.	bearbaiciú	bairbiciú	beárbaiciú
b.	Proinsias	Pronsias	Proinsias
c.	oigheann	oighean	aigheann
d.	mílseog	mílseoig	milseog
e.	cúisneoir	cúisneór	cúisneóir
f.	píseanna	piseanna	píseannaí
g.	réamhaisnéis	réamhfhaisnéis	réamháisnéis



Samhlacha

1. Oibrigh le do pháirtí. Léigí agus pléigí na samhlacha seo a bhfuil baint acu le bia.



2. Críochnaigh na habairtí seo.

'Ní bhíonn _____,' arsa Aoife. 'Tá sé chomh folláin le breac.'

Dúirt an siopadóir go raibh an _____ a bhí sa _____
chomh húr le breac.

Bhí an créatúr chomh cráite le scadán nuair a _____.

'Tá an _____ seo chomh goirt le salann,' arsa an bhean go cantalach
leis _____.

Dá gcuirfinn níos mó _____ isteach sa _____
bheadh sé chomh milis le mil.

3. Anois athraigh deireadh gach ceann de na samhlacha. Cuir focail isteach a chuala tú cheana in úsáid mar shamhail nó cuir isteach focail eile a bheadh oiriúnach, dar leat. Cuimhnigh gur cumadh na samhlacha seo na blianta fada ó shin agus go bhféadfá rudaí a bhaineann le saol an lae inniu a chur isteach.

Chomh goirt _____
Chomh buí _____
Chomh bog _____
Chomh milis _____
Chomh húr _____
Chomh cráite _____
Chomh folláin _____
Chomh tiubh _____

Bia Blasta

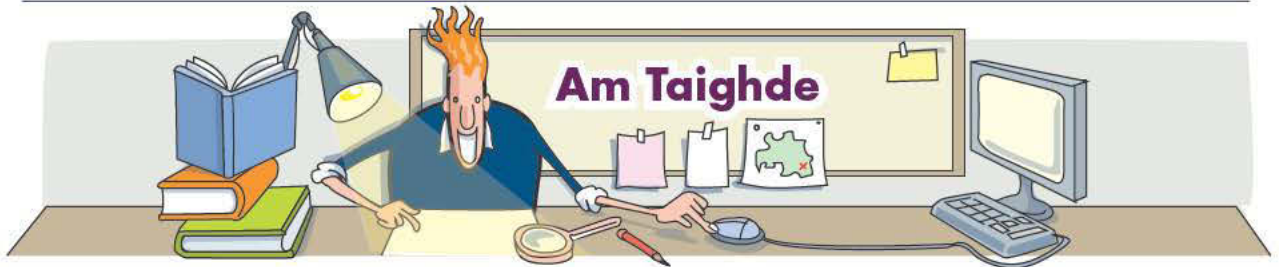


1. An cuimhin leat an t-agallamh leis an gcócaire Éamonn Ó Catháin? Murar cuimhin éist leis arís nó iarr cóip scríofa den agallamh ar do mhúinteoir. Cum ceisteanna do na freagraí seo a leanas.

- a. _____ I mBéal Feirste.
b. _____ I St. Malo na Briotáine.
c. _____ Bhí sé ina bhainisteoir ar shiopa ceoil.
d. _____ In 1999.
e. _____ Nua Gach Bia.
f. _____ Around Ireland with a Pan.

Éist leis an dlúthdhiosca agus seiceáil do chuid ceisteanna.

2. Cé mhéad focal is féidir leat a dhéanamh as na litreacha atá in '**cócaireacht**'? Bain úsáid as foclóir lena chinntiú go bhfuil na focail ar fad litrithe i gceart agat.



3. Tosaíonn go leor sloinnte Gaeilge leis an litir 'C'. An bhfuil daoine i do rang a bhfuil sloinne Gaeilge orthu a thosaíonn leis an litir 'C'? Déan taighde agus aimsigh sloinne Gaeilge eile a thosaíonn leis an litir 'C'. Scríobh na sloinne ar fad anseo.

4. Cuir na sloinne atá scríofa agat i dtasc 3 in ord aibítire. Cuimhnigh go gcaithfidh tú breathnú ar an dara nó fiú ar an tríú litir sa sloinne.

Focail ar Iarraidh

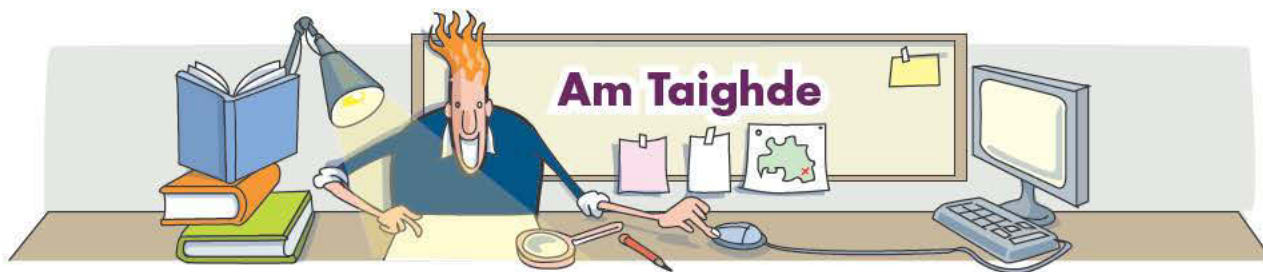
- Seo sliocht as an leabhar *Bean Uasal Mhisniúil*. Scríobh sna spásanna na focail atá ar iarraidh.

Thit rud amach seachtain ____ Nollag 1995 a raibh tionchar mór aige ar shaol Adi. Bhí sí féin agus Ali Hewson i nDílleachtlan Uimhir ____ hAon sa Bhealarúis agus thug an Dochtúir Tanya isteach ____ mbarda na leanaí beaga iad. Bhí cúig chliabhán déag ann agus leanaí breoite iontu ____ léir. Stop an Dr. Tanya ag cliabhán acu agus thug Adi faoi ____ go raibh cuma an-bhuartha uirthi. Nuair a d'fhéach sí féin isteach sa chliabhán chonaic sí ____ chúis a bhí leis an mbuairt. Bhí buachaill beag darbh ainm Alexei istigh ann. Ní raibh sé ach cúig mhí d'aois agus bhí cnapán mór groí ag fás ar an taobh ____ dá aghaidh. Ní raibh a shúil chlé ná a ghrua chlé le feiceáil. Bhí braon ____ teacht as an gcnapán agus bhí boladh bréan uaidh. Tháinig fonn cur amach ar Adi agus bhog ____ ar aghaidh go tapa go dtí ____ chéad chliabhán eile. Thosaigh sí ag caint leis ____ leanbh a bhí ansin ach bhraith sí go raibh Alexei ag impí uirthi teacht ____ ais chuige. D'fhéach Adi sall air agus chonaic sí go raibh ____ cheann casta ina treo agus go raibh a shúil dheas á leanúint timpeall. Chuaigh sí ar ais chuige agus d'fhéach sí cruinn díreach isteach ina shúil dheas. Bhí Adi faoi mar ____ bheadh sí faoi gheasa agus níor fhéad sí corraí. Bhraith sí ____ raibh Alexei ag impí uirthi é a shábháil.

- Tá focail agus nathanna sa sliocht thuas a d'fhéadfaí a rá ar bhealaí eile. Seo thíos dhá shampla. Oibrigh le do pháirtí agus scríobhaigí cuid eile acu.

corraí	=	bogadh
fonn cur amach	=	fonn aisig
	=	
	=	
	=	
	=	

- Scríobh ar leathanach an comhrá a tharla, dar leat, idir Adi, Ali agus an Dr Tanya agus iad istigh i mbarda na leanaí i nDílleachtlan Uimhir a hAon sa Bhealarúis. Aimsigh beirt eile sa rang ansin agus réitigí dráma gairid le cur i láthair an ranga. Bunaigh an dráma ar an gcomhrá a scríobh duine amháin agaibh. Cleachtaigí an dráma cúpla uair sula gcuireann sibh i láthair an ranga é. Má tá breis eolais á lorg agaibh maidir leis an scéal is féidir é a fháil sa leabhar *Bean Uasal Mhisniúil*.



4. Oibrigh le dalta eile nó asat féin agus aimsigh breis eolais faoin mBealarúis. Scríobh an chuid is suimiúla den eolas anseo.

An raibh sé deacair teacht ar an eolas? Céard iad na foinsí eolais a d'úsáid tú?

5. Liostaigh anseo cúigear a luaitear sa leabhar *Bean Uasal Mhisniúil* agus léirigh an bhaint a bhí acu le hAdi Roche.

<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>
<hr/>	<hr/>



Ar chuimhnigh tú ar cheannlitreacha a úsáid agus tú ag scríobh ainm na ndaoine éagsúla?



Tá ocras orainn!

An bhfuil an dinnéar réidh, a bhean an tí?

Ní bheidh sé i bhfad, a chailíní.



1. Léigh an biachlár seo a bhí ag ceann de na coláistí samhraidh Gaeltachta an samhradh seo caite.

Dé Domhnaigh, an 20 Meitheamh:

Bricfeasta:

rogha gránach
sú oráiste nó sú úll
tóstá
tae nó caife

Dinnéar:

lasáinne agus arán gairleoige
sailéad de thorthaí úra le iógart
tae nó caife agus brioscáí

Suipéar:

cnaipíní sicín agus sceallóga
tae nó caife, arán agus brioscáí

@10.00

tae, arán donn agus brioscáí

Dé Luain, an 21 Meitheamh:

Bricfeasta:

rogha gránach
sú oráiste nó sú úll
tóstá
tae nó caife

Dinnéar:

gríscín muiceola, brúitín agus
piseanna práibeacha
donnóga le huachtar
tae nó caife agus brioscáí

Suipéar:

burger i mbapa le harbhar milis
tae nó caife, arán agus brioscáí

@10.00

tae, arán agus subh, agus brioscáí

Dé Máirt, an 22 Meitheamh:

Bricfeasta:

rogha gránach
sú oráiste nó sú úll
tóstá
tae nó caife

Dinnéar:

sicín mhilis shearbh agus rís
slisne úll le custard
tae nó caife agus brioscáí

Suipéar:

vaiféil, méara éisc agus fáinní spaigití
tae nó caife agus cáca milis

@10.00

tae, arán cuiríní agus brioscáí

Dé Céadaoin, an 23 Meitheamh:

Bricfeasta:

rogha gránach
sú oráiste nó sú úll
tóstá
tae nó caife

Dinnéar:

spaigití Bologna
uachtar reoite le stóráip sheacláide
tae nó caife agus brioscáí

Suipéar:

macarón cáise agus arán gairleoige
tae nó caife, arán agus brioscáí

@10.00

tae, arán donn agus brioscáí

2. Freagair na ceistanna seo.

Cé acu dinnéar ab fhearr leat? _____

Cé acu milseog ab fhearr leat? _____

Cé acu suipéar ab fhearr leat? _____

An bhfuil bianna ar an mbiachlár seo nach n-íosfá ar chor ar bith?

Cé acu dinnéar, a déarfá, ab fhearr le do pháirtí? _____

Cé acu milseog, a déarfá, ab fhearr le do pháirtí? _____

Cé acu suipéar, a déarfá, ab fhearr le do pháirtí? _____

An bhfuil bianna ar an mbiachlár seo nach n-íosfadh do pháirtí in aon chor, dar leat?

Anois taispeáin a bhfuil scríofa agat do do pháirtí. Cén chuid den eolas faoi do pháirtí a bhí i gceart agat agus cén chuid nach raibh?

3. Cum an biachlár don lá dár gcionn. Cuir isteach na bianna is deise leat féin!

Déardaoin, an 24 Meitheamh:

Bricfeasta:

Dinnéar:

Suipéar:

@10.00

4. Scríobh trí leagan cainte a bhaineann le hocras nó le tart.

Tóraíocht Focal

cáca
torthaí
ispíní
stéig
anlann
pióg
biachlár
brúitín
donnóga
bagún
iógart
sceallóga
mealbhacán
brioscaí
milseog

s	m	p	i	o	b	a	r	p	j	l	k	q	n	t	a	a
c	l	m	t	n	t	o	r	t	h	a	í	n	l	g	n	d
e	b	r	i	o	s	c	a	í	z	p	a	a	ó	n	a	f
a	l	r	c	l	m	f	a	x	h	l	h	n	a	é	t	p
l	t	m	q	r	s	t	j	c	n	c	n	e	l	k	c	v
l	t	z	l	m	á	e	a	a	a	o	s	i	m	g	p	p
ó	r	r	k	r	u	n	o	e	d	i	a	p	i	ó	g	ó
g	á	ó	p	s	á	i	h	g	p	s	b	é	n	r	t	n
a	t	s	v	r	i	b	c	n	f	t	t	a	t	b	p	a
c	a	t	g	s	i	c	r	e	p	s	d	d	g	r	h	i
c	í	a	z	u	a	á	í	m	o	p	n	i	n	ú	b	r
c	á	c	a	x	l	l	t	n	q	i	w	ó	h	i	n	í
n	w	h	n	h	j	í	a	t	ú	t	l	g	m	t	l	z
z	t	z	c	l	a	n	q	n	g	l	m	a	r	í	t	n
l	k	a	l	r	i	s	p	í	n	í	l	r	m	n	c	v
n	i	m	u	b	g	r	í	s	c	í	n	t	w	p	m	t
b	k	c	v	v	m	e	a	l	b	h	a	c	á	n	d	m

salann
piobar
curaí
uibheacha
piseanna
pónairí
rósta
sailéad
muiceoil
úll
gránach
sicín
gríscín
trátaí
prátaí

Litriú

1. Iarr ar do pháirtí scrúdú a chur ort lena fháil amach cé mhéad de na focail sa tóraíocht focal atá tú in ann a litriú. Cé mar a d'éirigh leat?

2. Céard iad an dá fhocal ba dheacra a litriú, dar leat? Scríobh anseo iad.



Tugtar rann cuimhne ar chleas a chabhraíonn linn smaoineamh ar rud éigin.

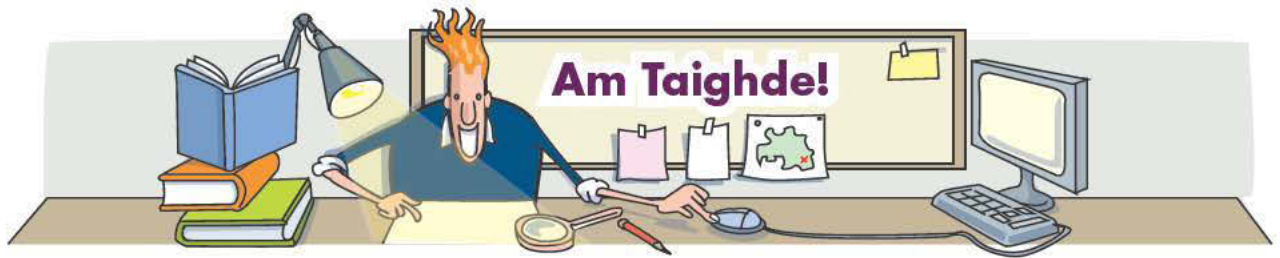
An féidir leat rann cuimhne a chumadh a chabhróidh leat smaoineamh ar litriú ceart na bhfocal a shíleann tú a bheith deacair? Pléigh do rann cuimhne le do pháirtí.

Ár n-Oidhreacht Cheilteach

1. Léigh an téacs seo.

Níl seandálaithe cinnte cathain a tháinig an chéad phobal Ceilteach go hÉirinn, ach síleann siad sin gur tháinig siad timpeall 600 R.Ch. B'fhéidir gur ó Mhór-Roinn na hEorpa a tháinig siad, agus is dócha gur trí oirthuaisceart na hAlban a tháinig siad isteach sa tír. Thug an dream sin a lán nósanna agus scileanna nua go hÉirinn, a dteanga féin, uirlisí cogaidh iarainn, agus gnáthuirlisí iarainn.

Anseo in Éirinn táimid an-bhródúil as ár n-oidhreacht Cheilteach. Táimid bródúil as ár stair, ár dteanga, ár gceol, ár gcluichí agus ár seanchas. Ach an raibh a fhios agat go bhfuil tíortha nó réigiúin eile ann a raibh na Ceiltigh iontu fosta? Ar an léarscáil seo feicfidh tú sé thír nó réigiún a nglactar leis go bhfuil oidhreacht Cheilteach acu agus a bhfuil cuid mhaith cosúlachtaí acu linne in Éirinn agus lena chéile ó thaobh cultúir de.



2. Faigh amach cén suaitheantas nó bratach atá ag gach tír nó réigiún acu seo. Tarraing é sa bhosca cuí.

Éire

Albain (Alba)

Manainn (Mannin)

An Bhreatain Bheag (Cymru)

Corn na Breataine (Kernow)

An Bhriotáin (Breizh)

Na Tíortha Ceilteacha

1. Léigh an t-eolas seo mar gheall ar an mBriotáin.

In iarthuaisceart na Fraince atá an Bhriotáin agus tá 4.3 milliún duine ina gcónaí inti. Cé go raibh sí ina diúcacht neamhspleách tráth is cuid den Fhrainc í an Bhriotáin anois agus tá sí á rialú ag rialtas na Fraince.

Go dtí leathchéad bliain ó shin bhíodh a dteanga dúchais, an Bhriotáinis (Brezhoneg), á labhairt go forleathan ag muintir na Briotáine. Sa lá atá inniu ann is Fraincis is mó a labhraítear, cé go bhfuil athbheochan na Briotáinise ar bun le tamall de bhlianta.

Is Caitlicigh iad formhór mhuintir na Briotáine. Is í Naomh Anna an pátrún atá acu ach tá Naomh Colmán, a tháinig chucu as Éirinn, tábhachtach ansin fosta.

Is iad Naoned (Nantes), Roazhon (Rennes), Brest agus Rosko (Roscoff) príomhbhailte na Briotáine. 'Mor Breizh' a thugtar sa Bhriotáinis ar Mhuir nlocht, an fharraige atá idir an Fhrainc agus an Bhreatain Mhór.

As an mBreatain a tháinig cultúr na gCeilteach go dtí an Bhriotáin an chéad lá riamh. Is amhlaidh a thug na Rómhánaigh a bhí i gceannas ar Shasana ag an am baicle saighdiúirí anonn leo chun smacht a choinneáil ar iarthuaisceart na Fraince. Bhain an baicle saighdiúirí seo le ceantar Ceilteach. Chuir Ceiltigh eile as an mBreatain fúthu in iarthuaisceart na Fraince sna blianta ina dhiaidh sin.

Bíonn béim mhór ar an gceol Ceilteach sa Bhriotáin. Bíonn go leor féilte ar siúl ag a ndéantar ceiliúradh ar an gceol agus ar an damhsa traidisiúnta. Feictear éide traidisiúnta na Briotáine á chaitheamh ag na hócáidí seo. Tagann ceoltóirí as na tíortha agus na réigiúin Cheilteacha eile chun páirt a ghlacadh sna féilte ceoil go minic. Fez an focal Briotáinise ar 'féile'.



2. Tá tagairtí dóibh seo a leanas sa ghiota léitheoireachta thuas. Roghnaigh ceann amháin acu agus bailigh tuilleadh eolais mar gheall air. Scríobh an chuid is suimiúla den eolas i do chóipleabhar.

- Naomh Anna
- Naomh Colmán
- Ceann de phríomhbhailte na Briotáine
- Ceann de mhórfhéilte ceoil na Briotáine

3. Anois tabhair a bhfuil scríofa agat le léamh do do pháirtí agus pléigí é.

4. Léigh an t-eolas seo faoi Chorn na Breataine.

Tá Corn na Breataine suite in iardheisceart na Breataine. Tá os cionn leathmhilliún duine ina gcónaí sa cheantar sin a bhfuil 3,563 km² ann. Tá sciar maith den Chorn ina phortach, e.g. Goen Bren ('Bodmin Moor' sa Bhéarla).

Bhí Corn na Breataine agus an Bhreatain Bheag mar pháirt de ríocht mhór Cheilteach amháin go dtí thart ar mhíle bliain ó shin. Bhí an teanga Coirnis (Kernewek) á labhairt mar ghnáth-theanga laethúil sa Chorn go dtí trí chéad bliain ó shin. Sa lá atá inniu ann is teanga scríofa í den chuid is mó ach tá iarrachtaí ar bun í a athbheochan mar theanga labhartha.

Tá mórán áiteanna sa Chorn ainmnithe in onóir naoimh a tháinig chucu thart ar an gcúigiú haois. Sin é Naomh Piran, pátrún Chorn na Breataine. Déantar Lá Fhéile Piran a cheiliúradh ar an 5 Márta. Ní hamháin go ndéantar Lá Fhéile Piran féin a chomóradh sa Chorn ach bíonn ceiliúradh ar siúl an tseachtain roimhe sin chomh maith. Bíonn cuid mhór imeachtaí eagraithe i rith na seachtaine sin. An ceann is mó acu ná an tsiúlóid trasna na méilte chuig Cros Naomh Piran. Caitheann daoine éide dubh, bán agus órga ar an tsiúlóid agus bíonn bratach Naomh Piran á iompar leo. Deirtear go minic gurbh é an duine céanna Naomh Piran agus Naomh Ciarán na hÉireann. Is é an 5 Márta Lá Fhéile Ciaráin chomh maith.

Ar feadh blianta fada ba iad an mhianadóireacht agus an iascaireacht na príomhshlite maireachtála a bhí ag an bpobal i gCorn na Breataine ach is beag díobh sin atá ann inniu. Is ar an turasóireacht is mó atá na daoine ag brath anois.



5. Scríobh '**fíor**' nó '**bréagach**' le gach ceann acu seo.
- a. Is in iarthuaisceart na Breataine atá Corn na Breataine. _____
 - b. D'fheicfeá go leor portaigh sa Chorn. _____
 - c. Is ar an 5 Márta a bhíonn an tsiúlóid in onóir Naomh Piran ann. _____
 - d. Tá cósta farraige ag Corn na Breataine. _____
 - e. Tá an iascaireacht an-tábhachtach mar shlí mhaireachtála sa cheantar seo. _____
 - f. Tagann go leor turasóirí chuig Corn na Breataine. _____
6. Oibrigh le do pháirtí. Bailígí eolas agus pictiúir faoi áiteanna i gCorn na Breataine a mbíonn an-tóir ag turasóirí orthu. Ansin léigí toradh na taighde a rinne beirt eile sa rang.

7. Léigh an t-eolas seo mar gheall ar an mBreatain Bheag.

In iardheisceart na Breataine atá an Bhreatain Bheag suite. Tá dhá rialtas á rialú, rialtas an Ríochta Aontaithe i Londain agus rialtas Thionól na Breataine Bige (Llywodraeth Cynulliad Cymru) i gCardiff. Socraíonn rialtas an Ríochta Aontaithe na dlíthe maidir le rudaí áirithe, e.g. cúrsaí cánach, agus socraíonn rialtas Thionól na Breataine Bige na dlíthe maidir le rudaí eile, e.g. cúrsaí oideachais.

Bíonn teanga Cheilteach na Breataine Bige, an Bhreatnais (Cymraeg), á húsáid go forleathan sa tír, go háirithe sa tuaisceart agus san iarthar. Béarla is mó a úsáidtear sa deisceart agus san oirthear. Feictear an dá theanga ar fud na Breataine Bige ar chomharthaí bóthair agus ar fhoirgnimh phoiblí. Bíonn cláracha á gcráoladh sa dá theanga ar an raidió agus ar an teilifís. Is féidir teacht ar go leor suíomhanna idirlín as Breatnais chomh maith agus cuid mhór a bhfuil Breatnais agus Béarla orthu. Féach ar chúpla ceann acu tú féin!

Tá scoileanna áirithe sa Bhreatain Bheag ina ndéanann na daltaí na hábhair scoile éagsúla trí Bhéarla agus scoileanna eile ina ndéanann na daltaí na hábhair scoile trí Bhreatnais. Is é *ysgol* an Bhreatnais atá ar an bhfocal 'scoil'. An bhfuil aon fhocal eile Breatnaise agat?

8. Tugann go leor Éireannaigh cuairt ar an mBreatain Bheag gach bliain. Dá mbeifeása ag dul chuig an Bhreatain Bheag ón áit ina gcónaíonn tú céard iad na roghanna a bheadh agat ó thaobh córas taistil de?

Cé acu córas ab fhearr leat? Cén fáth? _____

Déan taighde agus faigh amach cén costas a bhainfeadh le gach córas taistil acu agus cén fad a thógfadh gach turas. Ansin bain úsáid as an eolas a bhailigh tú agus líon na spásanna.

Is é an bealach is saoire domsa le dul chuig an mBreatain Bheag ná _____.

Thógfadh an turas _____ níos faide ná an turas _____.

Ní fhéadfainnse an _____ a úsáid mar _____.

Chosnódh an turas ar fad € _____ dá rachainn _____.

Scríobh anseo aon eolas spéisiúil eile a bhailigh tú.

9. Déan taighde agus faigh amach céard iad na háiteanna is mó sa Bhreatain Bheag a mbíonn tóir ag Éireannaigh orthu. Roghnaigh dhá áit agus scríobh an chuid is suimiúla den eolas a fuair tú anseo.

Eisteddfod Genedlaethol Cymru

10. Léigh an giota seo thíos.

Gach bliain réachtáiltear féile mhór náisiúnta sa Bhreatain Bheag chun teanga agus cultúr na Breataine Bige a cheiliúradh. Trí Bhreatnais a réachtáiltear an fhéile seo. Eisteddfod Genedlaethol Cymru a thugtar uirthi. Tagann daoine ó gach cearn den Bhreatain Bheag agus ó thíortha eile freisin chun freastal ar Eisteddfod Genedlaethol Cymru agus chun páirt a ghlacadh sna hócáidí agus sna comórtais éagsúla a bhíonn ar siúl le linn na féile. I measc na n-imeachtaí a bhíonn ar siúl bíonn ceolchoirmeacha, taispeántais rince agus comórtais liteartha. Bíonn margadh mar chuid den fhéile chomh maith inar féidir gach saghas earra a cheannach. Réachtáiltear féile náisiúnta in Éirinn freisin gach bliain chun teanga agus cultúr na hÉireann a cheiliúradh. An bhfuil a fhios agat cén t-ainm atá uirthi?

In áit éagsúil sa Bhreatain Bheag a bhíonn an Eisteddfod gach bliain. Cuirtear puball ollmhór suas i lár an ionaid agus go leor pubaill bheaga timpeall air. Is sna pubaill a réachtáiltear na himeachtaí difriúla. An maith leat an dath atá ar an bpuball mór?



Glacann idir óg agus aosta páirt sna ceolchoirmeacha agus sna taispeántais rince. Bíonn gach stíl cheoil agus rince i gceist – idir stíl thraidisiúnta agus chomhaimseartha.

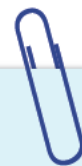
Tá an-tábhacht ag baint le litríocht na Breataine agus le gnéithe éagsúla eile de chultúr traidisiúnta na tíre sa Bhreatain Bheag. Nuair a bhíonn caighdeán ard bainte amach sa phrós nó san fhilíocht ag duine nó nuair atá obair eisceachtúil eile déanta aige ar son chultúr na tíre tugtar cuireadh dó a bheith ina bhall den ghrúpa Gorsedd y Beirdd (Cathaoir na mBard). Caitheann baill an Gorsedd éide ar leith ar ócáidí speisialta. Is iad baill an Gorsedd a roghnaíonn buaiteoirí na gcomórtais liteartha ag an Eisteddfod. Cad é do mheas ar an éide atá á caitheamh acu?



11. Léigh agus pléigh an t-eolas seo thíos.

Albain (Alba)

Suíomh:	Tuaisceart na Breataine
Achar:	78,772 km ²
Daonra:	Thart ar 5 mhilliún
Teanga:	Béarla agus Gaeilge na hAlban (Gàidhlig)
Suaithéantas:	An feochadán
Pátrún:	Naomh Aindrias
Lá Saoire Náisiúnta:	30 Samhain



12. Seo roinnt logainmneacha de chuid na hAlban. Tá siad litrithe i mBéarla ach tháinig siad ar fad ó Ghaeilge na hAlban. Cad é mar a scríobhfaí i nGaeilge na hÉireann iad, dar leat? Tá na freagraí ag do mhúinteoir.

Lochinver _____
 Tralee _____
 Portnacraish _____
 Cladich _____
 Dunbeg _____
 Lochavullin _____

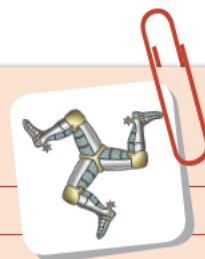
Ar thug tú faoi deara go bhfuil cuid de na logainmneacha céanna againn in Éirinn? Píoc amach trí cinn atá mar an gcéanna agus abair cén contae in Éirinn ina bhfuil an logainm le fáil.

_____ Co. _____
 _____ Co. _____
 _____ Co. _____

13. Léigh agus pléigh an t-eolas seo thíos.

Manainn (Mannin)

Suíomh:	I Muir Éireann leath bealaigh idir Éirinn agus Sasana
Achar:	Chóir a bheith 600 km ²
Daonra:	80,000
Teanga:	Béarla agus Gaeilge Mhanann (Gaelg). Cé go bhfuair an cainteoir dúchais deireanach bás in 1974 tá iarracht mhór déanta an teanga a athbheochan.
Suaithéantas:	Is í an fhíor thríchosach thuas suaithéantas Mhanann. An <i>tre cassyn</i> a thugtar uirthi i nGaeilge Mhanann.
Pátrún:	Naomh Macaillle
Lá Saoire Náisiúnta:	5 Iúil



An raibh a fhios agat?

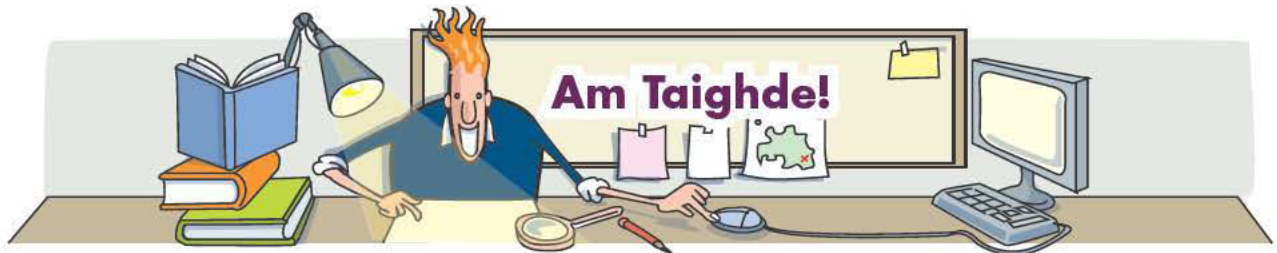
- Meastar go dtagann ainm an oileáin ó Mhanannán Mac Lir, duine de Thuatha Dé Danann agus dia na farraige.
- Cammag a thugtar ar an gcluiche náisiúnta atá acu ar an oileán. Tá sé cosúil le hiománaíocht na hÉireann agus camanachd nó iomain na hAlban.

14. Roghnaigh ceann amháin acu seo agus bailigh breis eolais faoi.

- Tuatha Dé Danann
- Cammag
- Manannán Mac Lir

An raibh sé deacair teacht ar an eolas? Céard iad na foinsí a d'úsáid tú?

15. Cén chuid den eolas maidir le hAlbain agus maidir le Manainn a bhí agat cheana féin?



16. Anois déan taighde agus líon isteach na fíricí seo maidir le hÉirinn.

Éire

Suíomh:

Achar:

Daonra:

Teanga:

Suaithantas:

Pátrún:

Lá Saoire Náisiúnta:

Na Teangacha Ceilteacha

1. Léigh agus pléigh an giota seo.

Tá sé theanga Cheilteacha ann atá fós á labhairt inniu. Sin iad Gaeilge na hÉireann, Gaeilge na hAlban (Gáidhlig), Gaeilge Mhanann (Gaelg), an Bhreatnais (Cymraeg), an Choinis (Kernewek) agus an Bhriotáinis (Brezhoneg). Tá cosúlachtaí eatarthu. Is iad Gaeilge na hAlban agus Gaeilge Mhanann is cosúla le Gaeilge na hÉireann agus tá cosúlachtaí áirithe idir Gaeilge na hÉireann agus an Bhriotáinis, an Bhreatnais agus an Choinis.

2. Tá an rud céanna, nach mór, á rá ag an gcailín agus ag an mbeirt bhuachaillí thíos – duine acu i nGaeilge na hÉireann, duine i nGaeilge na hAlban agus an duine eile i nGaeilge Mhanann. Oibrigh le do pháirtí. Bainigí triail as na habairtí sna bolgáin a rá os ard.



Cad a thug sibh faoi deara maidir leis an litriú sna teangacha éagsúla?

Cé acu Gaeilge na hAlban nó Gaeilge Mhanann is cosúla le Gaeilge na hÉireann, in bhur dtuairim? Cad chuige a deir sibh é sin?

An raibh an tuairim chéanna ag beirteanna eile?

3. Bainigí triail as na nathanna seo a rá os ard anois.

Gaeilge na hÉireann

Más é do thoil é.
Go raibh maith agat.
Oíche mhaith.

Gaeilge na hAlban

Ma 's e do thoil e.
Mòran taing.
Oidhche mhath.

Gaeilge Mhanann

My saillt.
Gura mie ayd.
Oie vie.

4. Bunaithe ar a bhfuil tugtha faoi deara agaibh anois faoi chóras litrithe an dá theanga, an bhfuil na huimhreacha agus na laethanta seo a leanas scríofa i nGaeilge na hAlban nó i nGaeilge Mhanann? Cuir ✓ sna boscaí cearta.

tree, kiare, queig, shey
tri, ceithir, còig, sia

Gaeilge na hAlban

☐

Gaeilge Mhanann

☐

Gaeilge na hAlban

☐

Gaeilge Mhanann

☐

Diciadaoin, Diardaoin, Dihaoine

Gaeilge na hAlban

☐

Gaeilge Mhanann

☐

Jecrean, Jerdein, Jeheiney

Gaeilge na hAlban

☐

Gaeilge Mhanann

☐

5. Léigh agus pléigh an giota seo.

Rugadh agus tógadh Naomh Ciarán in Oileán Cléire i gCo. Chorcaí. Rinneadh easpag de i Saighir Chiaráin i gCo. Uíbh Fhaillí. Deirtear gur imigh sé as sin go dtí Corn na Breataine. Is cosúil gur thug muintir Chorn na Breataine 'Piran' air seachas 'Ciarán'. Déantar ceiliúradh ar Lá Fhéile Ciaráin in Éirinn agus ar Lá Fhéile Piran i gCorn na Breataine ar an 5 Márta.

Abair na hainmneacha 'Ciarán' agus 'Piran' os ard. Is minic a bhíonn an fhuaim 'p' ag tús focail sa Choirnis, sa Bhreatnais agus sa Bhriotáinis áit a mbíonn an fhuaim 'c' i nGaeilge na hÉireann, i nGaeilge na hAlban agus i nGaeilge Mhanann. Féach an dá fhocal seo, mar shampla:



6. Féach na logainmneacha seo ina bhfuil an focal 'ceann' nó 'pen'.



An féidir leat logainmneacha eile a aimsiú sna tíortha Ceilteacha ina bhfuil an focal 'ceann' nó 'pen'? Scríobh i do chóipleabhar iad.

An bhfuil an scannán seo feicthe agatsa?

1. Sa chéad mhír den sobaldráma 'Cois Cuain' cloisimid na daoine óga ag plé ceann de na scannáin atá ar siúl ina bpictiúrlann áitiúil. Dá mbeifeá ag cur comhairle ar dhuine éigin maidir leis na scannáin atá ar siúl faoi láthair cén scannán a roghnófá? D'fhéadfá an scannán a mholadh nó a cháineadh.

Teideal an scannáin _____

Na príomhaisteoirí _____

Cur síos ar thús an scannáin

Mo thuairim faoi thús an scannáin

Cur síos ar lár an scannáin

Mo thuairim faoi lár an scannáin

Cur síos ar dheireadh an scannáin

Mo thuairim faoi dheireadh an scannáin

An chúis a molfá / nach molfá an scannán áirithe seo do dhuine eile.

2. Anois aimsigh duine sa rang a scríobh faoin scannán céanna leatsa. An raibh na tuairimí céanna agaibh maidir leis an scannán? Léigí agus pléigí an méid a scríobh an bheirt agaibh. Scríobh tuairisc ansin ar na cosúlachtaí agus na difríochtaí a bhí idir an cur síos a scríobh tusa agus an cur síos a scríobh an duine eile. Luaigh chomh maith na cosúlachtaí agus na difríochtaí a bhí idir an dearcadh a léirigh tusa i leith an scannáin agus an dearcadh a léirigh an duine eile. Cabhróidh na habairtí seo thíos leat.

Bhí muid ar aon intinn mar gheall ar rudaí áirithe.

D'aontaigh an bheirt againn go raibh an príomhaisteoir ar fheabhas / thar barr / go hainnis / uafásach.

Bhí mise den tuairim go raibh tús / lár / deireadh an scannáin lag ach ní thiocfadh mo pháirtí liom beag ná mór.

Bhíomar ar aon fhocal faoi chomh maith agus a bhí _____.

Cheap mo pháirtí gurbh fhearr i bhfad _____ ná _____ ach ní hin a shíl mise.

Ní hí an tuairim chéanna a bhí againn in aon chor maidir le _____.

Mhol mo pháirtí an scannán go hard na spéire ach _____.

Abairtí Aisteacha!

3. Tá na habairtí seo thíos in aimhréidh. Cuir na focail san ord ceart. Ceartaigh an phoncaíocht chomh maith agus cuir isteach ceannlitreacha de réir mar is gá.

a. leis ceol chuir mór scannán an go an

b. bhí fhocal bhíomar príomhaisteoir aon chomh ar a agus an maith faoi

c. maidir maisíochtaí rabhamar fhocal caighdeán aon na le ar ní

d. mo tuairim ach thiocfadh beag lag scannáin bhí raibh an pháirtí mór ní mise den ná deireadh go liom

e. sa liomsa raibh seo scannán dar maitheas bith ní ar

Cé acu ba dheacra a oibriú amach? Tabhair cúis le do fhreagra.

Ceist agam ort!

1. An cuimhin leat an chéad mhír den sobaldráma 'Cois Cuain'? Murar cuimhin éist léi arís ar an dlúthdhiosca. Cum sé cheist faoin sobaldráma agus scríobh anseo iad.

a. _____
b. _____
c. _____
d. _____
e. _____
f. _____

2. Seiceáil go bhfuil na ceannlitreacha agus na comharthaí ceiste sna háiteanna cearta agat. Seiceáil do chuid litrithe. Ansin cuir na ceisteanna ar do pháirtí. Freagraíodh do pháirtí thú ó bhéal.

3. Cé mhéad focal is féidir leat a dhéanamh as na litreacha atá in '**Cois Cuain**'? Bain úsáid as foclóir lena chinntiú go bhfuil na focail ar fad litrithe i gceart agat.

4. Cuir na focail a d'aimsigh tú i dtasc 3 in ord aibíte.

5. Cén duine sa rang is mó a d'aimsigh focail? Scríobh ainm agus sloinne an duine sin. Seiceáil leis nó léi go bhfuil an t-ainm litrithe i gceart agat.

Litriú

6. Foghlaim, clúdaigh agus scríobh na focail agus na nathanna seo.

scoil chuimsitheach

Francis

an t-idirlíon

an phictiúrlann

scannán staire

Nár lagaí Dia thú!

an pháirc

ag caitheamh tobac

idir dhá chomhairle

suíochán

Mol an Óige

1. Léigh na seanfhocail seo a bhfuil baint acu leis an óige.

Ní thagann ciall roimh aois.

Is í an chiall cheannaithe an chiall is fearr.

Ní féidir ceann críonna a chur ar cholainn óg.

Ní peaca an tseanaois, ní suáilce an óige.

Ní thagann an óige faoi dhó choíche.



Cé acu de na seanfhocail is fearr leat? Tabhair cúis le do fhreagra.

2. Roghnaigh ceann de na seanfhocail le léiriú i bhfoirm pictiúir.

3. Freagair na ceistanna seo.

Cén duine is óige sa rang seo agaibhse?

Cén dáta ar ar rugadh an duine sin?

Cén duine is óige sa bhaile?

Cén dáta ar ar rugadh an duine sin?

Cé mhéad bliain níos óige ná tusa atá an duine sin?



Ná déan dearmad!

bliain amháin

dhá bhliain

trí bliana

ceithre bliana

cúig bliana

sé bliana

seacht mbliana

ocht mbliana

naoi mbliana

deich mbliana

Ag déanamh aeir amuigh faoin spéir!

1. Léigh na habairtí seo agus cuir isteach focail oiriúnacha sna spásanna. Ansin cum trí abairt nua ina bhfuil focal nó nath a bhaineann le haimsir bhreá.
 - a. 'Tá an lá róbhog,' arsa Máire agus í ag _____.
 - b. Bhí an ghrian ag scoilteadh na gcloch nuair a _____.
 - c. 'Ó tharla é a bheith chomh meirbh,' arsa Séamas, 'b'fhearr dúinn _____.'
 - d. 'Mar thoradh ar _____,' arsa an léitheoir nuachta, 'glanfaidh an bháisteach i dtús na hoíche.'
 - e. Toisc aimsir bhrothallach a bheith geallta ní bheidh _____.
 - f. Ní ceart do na leanaí beaga a bheith amuigh i lár an lae lá grianmhar mar _____.
 - g. Bhí an ghrian ag scairteadh faoin am _____.
 - h. _____.
 - i. _____.
 - j. _____.

2. Dá mbeifeá ag réiteach le lá breá samhraidh a chaitheamh amuigh cois trá cad a thabharfá leat? Pléigh an cheist le do pháirtí agus scríobhaigí liosta. Ar aontaigh sibh maidir leis na rudaí a chuirfí ar an liosta?

An Cónasc

3. Tugtar 'cónasc' ar na focail agus na frásaí seo a leanas atá sna habairtí i dtasc 1.

agus	nuair	ó tharla	mar thoradh ar
	toisc	mar	faoin am

Críochnaigh na habairtí seo. Úsáid cónasc amháin as an mbosca i ngach ceann.

- a. Rinne mé dearmad mo chuid obair bhaile a dhéanamh _____.
- b. Bhí an bosca bruscair lán _____.
- c. Ní raibh pingin rua ina póca faoin am ar tháinig an Luan _____.
- d. Shiúil sé abhaile _____.
- e. D'aimsigh sé níos mó focal ná aon duine eile _____.

4. Cum dán, scéal nó sceitse dar teideal 'Amuigh faoin ngrian le mo chairde'. D'fhéadfá ceann de na habairtí i dtasc 1 a úsáid chun tús a chur leis, más mian leat. Scríobh dréacht de do théacs ar leathanach ar dtús, déan eagarthóireacht air agus ansin taispeáin an leagan críochnaithe do dhuine éigin eile. Iarr ar an duine sin léirmheas a dhéanamh air. Scríobh tuairimí an duine sin anseo.

Céard iad na rudaí atá déanta go maith agat, dar leis an té a rinne an léirmheas?

Cad iad na rudaí a bhféadfá feabhas a chur orthu, dar leis an duine sin?

5. Scríobh amach ar leathanach leagan leasaithe de do dhán, do scéal nó do sceitse. Maisigh go feiliúnach é.

6. Deir an seanfhocal:

Is fusa comhairle a thabhairt ná a ghlacadh.

An aontaíonn tusa leis sin, anois agus tú tar éis a bheith ag tabhairt agus ag glacadh comhairle?

7. Cuir isteach na focail chearta sna habairtí seo.

'Cuir comhairle air.' → 'Ba cheart duit comhairle _____ air,' ar sise.

'Déan rud éigin go beo.' → 'Caithfidh tú rud éigin _____ go beo,' ar seisean.

'Ceannaigh rud éigin deas di.' → 'Caithfidh tú rud éigin deas _____ di,' a dúirt sé.

'Faigh rud éigin eile le déanamh.' → 'B'fhearr duit rud éigin eile _____ le déanamh,' a dúirt an múinteoir.

'Tabhair seans eile dó.' → 'Mholfainn duit seans eile _____ dó,' arsa an príomhoide.

'Ith rud éigin nó beidh ocras ort níos déanaí.' → 'Ba chóir duit rud éigin _____ nó beidh ocras ort níos déanaí,' a dúirt a hathair léi.

Spórt agus Spraoi

1. Déan liosta de na saghsanna caitheamh aimsire a nglacann daoine páirt iontu agus iad amuigh faoin spéir. Ansin déan liosta de na saghsanna caitheamh aimsire a nglacann daoine páirt iontu agus iad taobh istigh.



Úsáid foclóir lena chinntiú go bhfuil na focail ar fad litrithe i gceart agat.

2. Cé mhéad caitheamh aimsire atá agat sa chéad liosta? _____
Cé mhéad caitheamh aimsire atá agat sa dara liosta? _____



Ná déan dearmad!

ceann amháin	dhá cheann / péire	trí cinn
ceithre cinn	cúig cinn	sé cinn
ocht gcinn	naoi gcinn	deich gcinn

3. Agus tú ag scríobh na liostaí an raibh aon fhocal a bhraith tú a bhí deacair le litriú? Cén fáth, dar leat?

Caitheamh Aimsire

1. Ainmnigh an dá chaitheamh aimsire / ábhar spéise is ansa leat.

2. Inis cé mar a chuir tú suim iontu an chéad lá riamh.

3. Ar athraigh do chuid caitheamh aimsire / ábhar spéise le cúpla bliain anuas?

4. An bhfuil caitheamh aimsire ag cuid de do chairde nach bhfuil spéis dá laghad agatsa ann?

5. An bhfuil caitheamh aimsire nua ar mhaith leat tabhairt faoi amach anseo?

6. Léigh a bhfuil scríofa ag daltaí eile sa rang faoi na saghsanna caitheamh aimsire is ansa leo. Scríobh faoi rudaí neamhghnácha a bhfuil spéis ag daoine i do rang iontu.



Faire ar an teilifís mar chaitheamh aimsire



7. Cad iad na buntáistí agus na míbhuntáistí a bhaineann le faire ar an teilifís mar chaitheamh aimsire, dar leat? Scríobh anseo iad.

Buntáistí

- _____
- _____
- _____
- _____

Míbhuntáistí

- _____
- _____
- _____
- _____

8. Anois léigh an liosta de bhuntáistí agus de mhíbhuntáistí a scríobh do pháirtí. An bhfuil buntáistí nó míbhuntáistí liostaithe ag do pháirtí nár chuimhnigh tusa orthu?

An caitheamh aimsire is ansa leis

1. Léigh an cur síos seo ar an gcaitheamh aimsire is ansa le Cian.

Is aoibhinn le Cian a bheith istigh ag breathnú ar an teilifís.

Déanta na firinne is beag eile a dhéanann sé i gcaitheamh na laethanta saoire. Imríonn sé cluichí ar a ríomhaire má thagann cara ar cuairt agus téann sé go dtí an phictiúrlann áitiúil má bhíonn scannán nua tagtha amach. Ach taobh amuigh de sin bheadh sé breá sásta a bheith ina shuí os comhair na teilifíse ó mhaidin go hoíche. Sin dá ligfí dó. Níl suim aige sa pheil ná san iománaíocht, sa rothaíocht ná sa snámh. Ní hiontas ar bith go bhfuil imní ar a thuismitheoirí faoi. Ní thuigeann siad ó thalamh an domhain cén fáth nach bhfuil suim aige i spórt éigin. Nó fiú spéis a bheith aige i gcomhlúadar na ndaoine óga eile. Nuair a bhí a dheartháir Liam an aois atá Cian anois bhí sé ina chaptaen ar fhoireann pheile na scoile! Agus tá bonn snámha buaite cheana féin ag a dheirfiúr nach bhfuil ach ocht mbliana d'aois. Is ea, tá a thuismitheoirí an-bhuartha faoi Chian.

Cúpla seachtain ó shin labhair a thuismitheoirí le Cian. D'inis siad dó cé chomh buartha agus a bhí siad faoi. Mhínigh siad dó gur saol mífholláin a bhí á chaitheamh aige agus mhol siad dó tabhairt faoi chaitheamh aimsire éigin eile in áit a bheith de shíor ag faire ar an teilifís. Chuaigh siad chuig an scoil chomh maith agus phléigh siad an cás leis an múinteoir ranga. Thug seisean an-éisteacht dóibh. Cheap tuismitheoirí Chéin go dtiocfadh feabhas ar an scéal ina dhiaidh sin. Ach, mo léan géar, níor athraigh faic! Bíonn Cian fós ina shuí os comhair na teilifíse gach seans a fhaigheann sé. Tá a thuismitheoirí cráite ach is cosúil go bhfuil Cian féin breá sásta lena shaol.

2. Scríobh '**Fíor**', '**Bréagach**' nó '**Ní thugtar an t-eolas seo**' le gach ceann acu seo.
- a. Ligeann a thuismitheoirí do Chian a bheith ag faire ar an teilifís ó mhaidin go hoíche. _____
 - b. Tá ríomhaire ag Cian. _____
 - c. Níl aon chairde ag Cian. _____
 - d. Tá pictiúrlann sa cheantar ina bhfuil Cian ina chónaí. _____
 - e. Tá deirfiúr ag Cian atá níos óige ná é. _____
 - f. Tá deartháir ag Cian atá níos óige ná é. _____
 - g. Liam is ainm do dheartháir Chéin. _____
 - h. Tá deirfiúr Chéin thar barr ag snámh. _____
 - i. Ní peileadóir maith é Cian. _____
 - j. Chuir an múinteoir comhairle ar Chian tar éis dá thuismitheoirí teacht chun na scoile. _____

k. Ba mhaith lena thuismitheoirí go mbeadh Cian ag imirt spórt de shaghas éigin.

l. Is fear é an múinteoir ranga atá ag Cian faoi láthair. _____

3. Freagair na ceistanna seo.

a. An aontaíonn tusa le thuismitheoirí Chéin? Tabhair cúis le do fhreagra.

b. Cén chomhairle a chuirfeá ar Chian dá mbeifeá ag caint leis?

Ailt

4. Ar thug tú faoi deara go bhfuil an scéilín i dtasc 1 roinnte ina dhá chuid? Tugtar 'alt' ar an roinnt sin. Bainimid úsáid as ailt chun ár gcuid scríbhneoireachta a dhéanamh níos soiléire don léitheoir. Baineann gach abairt in alt leis an ábhar céanna. Léigh an scéilín arís. An féidir leat a oibriú amach cén fáth ar thosaigh an scríbhneoir ar alt nua tar éis 'Is ea, tá a thuismitheoirí an-bhuartha faoi Chian'?

5. Oibrigh le dalta eile sa rang. Déanaigí scrúdú ar leathanach as leabhar scoile nó leabhar leabharlainne ina mbaintear úsáid as ailt. Cé mhéad alt atá ar an leathanach? Cén t-ábhar atá i gceist i ngach ceann acu?

6. Roghnaigh scéal de do chuid féin as d'fhillteán scríbhneoireachta. Cuir marc ar gach áit ar cheart, dar leat, alt nua a thosú. Taispeáin é do dhuine eile sa rang agus pléigí an rogha atá déanta agat. An raibh sibh ar aon intinn?

7. Aimsigh na rudaí seo a leanas sa téacs thall.

1 Ainmfhocal baininsneach _____

1 Ainmfhocal firinsneach _____

2 Bhriathar neamhrialta san aimsir chaite _____

3 Aidiacht _____

2 Fhorainm réamhfhoclach _____

2 Réamhfhocal _____

Úsáid foclóir chun do chuid freagraí a sheiceáil.

Caithfimid rud éigin a dhéanamh faoi seo!



Léigh an comhrá seo a tharla i dteach Chéin cúpla seachtain ó shin. Ansin críochnaigh an comhrá a bhí ag Cian lena thuismitheoirí maidir leis an méid ama a chaitheann sé ag féachaint ar an teilifís.

Athair: Ná habair liom gur istigh ag féachaint ar an teilifís atá Cian agus an aimsir chomh breá. Ba cheart dó a bheith amuigh faoin spéir. Caithfimid rud éigin a dhéanamh faoi seo!

Máthair: Tá mé cráite aige, a Pheadair! Dúirt mé leis uair an chloig ó shin an teilifíseán a chur as ach chomh luath in Éirinn agus a d'iompaigh mé mo dhroim bhí sé ar siúl arís aige.

Athair: An rud ceannann céanna a tharla dom féin aréir. Ní féidir leis leanúint ar aghaidh mar seo an samhradh ar fad, a Nuala. Caithfimid labhairt leis. A Chéin, an gcloiseann tú mé?

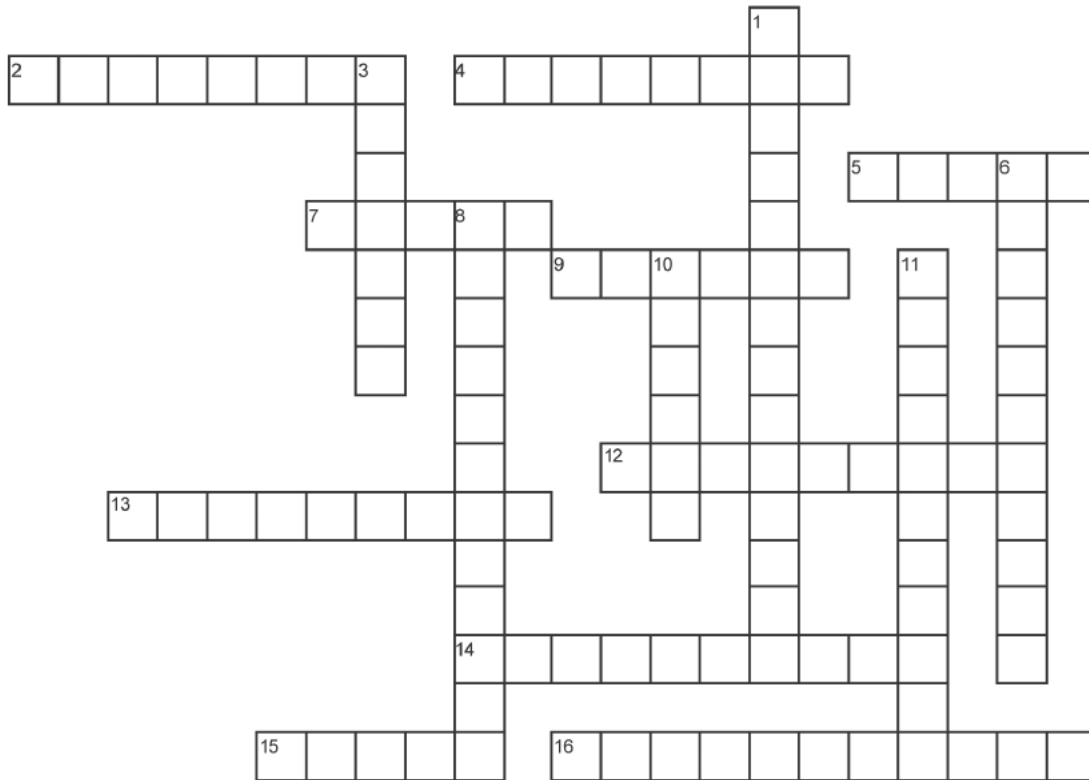
Cian: Is ea, a Dhaid?

Athair: Tar isteach anseo sa chistin. Teastaíonn uaim féin agus ó do mháthair labhairt leat.

Cian: Ach tá an nuacht díreach ag tosú, a Dhaid!

Máthair: Ná bac leis an nuacht. Tar isteach anseo láithreach.

Crosfhocal



Trasna

2. Bíonn daoine ag féachaint uirthi gach lá i mórán seomraí suite ar fud na tíre.
4. Tá siad idir deich mbliana agus fiche bliain d'aois i nGaeilge ach ní mór dóibh a bheith trí bliana déag ar a laghad i mBéarla.
5. Focal a chiallaíonn 'suim'.
7. Is féidir é a dhéanamh sa linn nó san fharraige.
9. Cuntas ar chúrsaí an tsaoil a bhíonn le cloisteáil ar an teilifís nó le léamh sa pháipéar.
12. Daoine a ghlacann páirt i ndráma nó i scannán.
13. Leas, maitheas, sochar.

14. Clár dráma teilifíse a bhíonn le feiceáil go rialta – Ros na Rún, mar shampla.
15. Dhá cheann.
16. Annamh, neamhchoitianta.

Síos

1. Réalta an scannáin.
3. Le feiceáil sa phictiúrlann nó ar DVD.
6. Bhí Setanta tugtha don chluiche seo, ach níor chaith seisean aon chlogad riamh.
8. Aimhleas, díobháil, dochar.
10. Bíonn an-tionchar aige seo ar chaitheamh aimsire faoin spéir.
11. An áit a dtéann tú le breathnú ar scannán úr.

An féidir leat na focail ar fad sa chrosfhocal a litriú i gceart? Déan staidéar orthu ar feadh tamaill. Ansin iarr ar do pháirtí scrúdú a chur ort. Cén marc as deich a fuair tú?



BEIDH TÚ AG
FÁGÁIL NA BUNSCOILE
GO LUATH...



Slán!
Ár seacht míle
beannacht agus go
n-éirí an bóthar leat.



Iarr ar na daltaí eile sa rang do leabhar a shíniú.

Handwriting practice lines consisting of multiple horizontal dashed lines on a light green background.



